DE HUWELIJKSREIS

DOOR

CHARLES DE COSTER

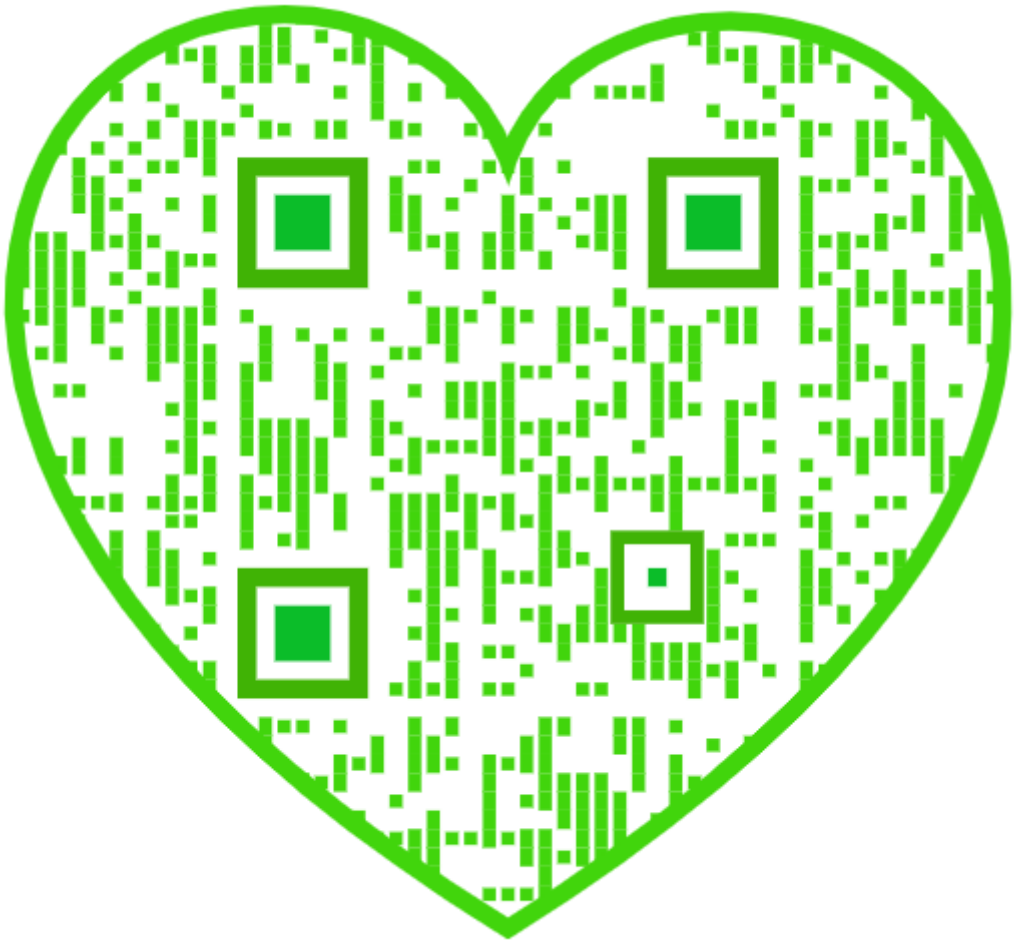

JMM

DE MEULENHOFF-EDITIE
EEN ALGEMEENE BIBLIOTHEEK

UITGEGEVEN DOOR J. M. MEULENHOFF
TE AMSTERDAM IN HET JAAR MCMXVIII

DE HUWELIJKSREIS

EEN GESCHIEDENIS VAN LIEFDE EN STRIJD

DOOR

CHARLES DE COSTER

Schrijver van Uilenspiegel en Lamme Goedzak

VERTAALD DOOR

A. VAN GOGH–KAULBACH

MET

TEEKENINGEN VAN J. VAN WIJK

UITGEGEVEN DOOR J. M. MEULENHOFF
TE AMSTERDAM AAN HET DAMRAK 88

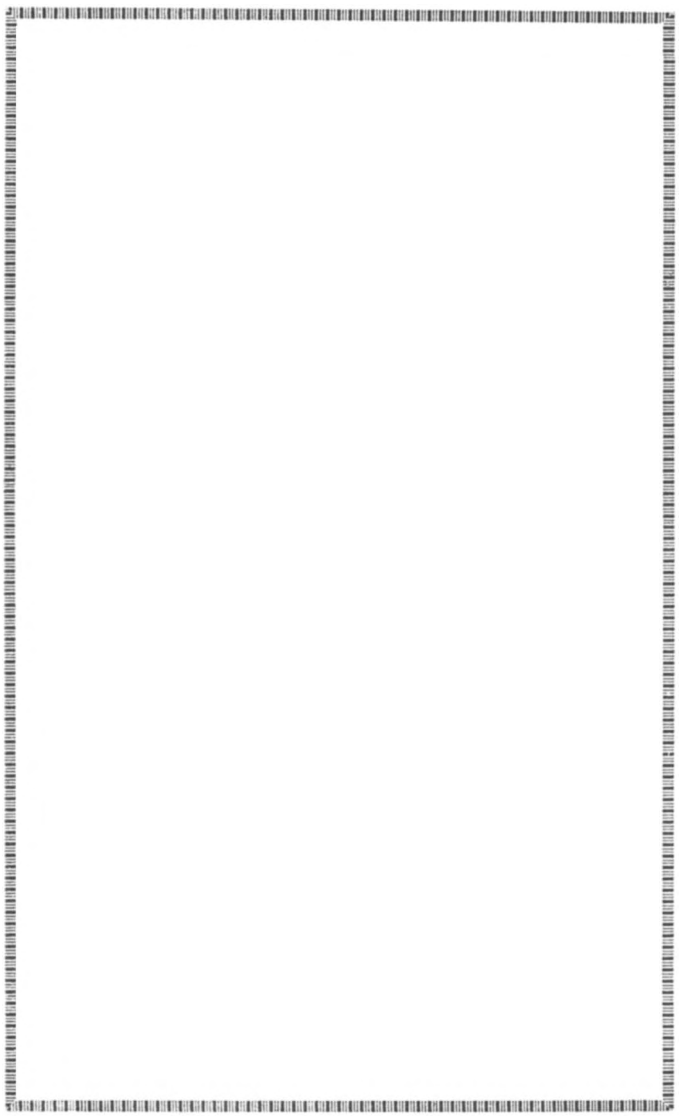

INLEIDING.

De Belgische dichter Charles de Coster werd geboren in 1827 en stierf in 1879.

Bij zijn leven in België en in Frankrijk beroemd, werd hij na zijn dood schier vergeten, tenminste door het groote publiek; wel kende men zijn werk „Uilenspiegel", ook in ons land, doch meest in verminkten vorm: men vermaakte de kinderen met Uilenspiegels snakerijen, doch van het grootsche werk in zijn geheel bleef men verre.

In de laatste jaren echter heeft de Coster zijn wederopstanding gevierd. De Legende van Uilenspiegel en Lamme Goedzak werd door Richard Delbecq en René de Clercq overgebracht in een schoone Vlaamsche vertaling, waartoe dit van aard en wezen zoo echt Vlaamsche werk zich bij uitstek leende.

Het is de zang van een dichter, in wien de Geest en het Hart van Vlaanderen leefden en uiting vonden; het is een heldendicht, vol realiteit en vol fantaisie tegelijk: het raakt de levenswerkelijkheden, de kleinigheden van het dagelijksche zijn en schouwt visioenair tot in de

verten, waarheen de geest alleen in zijn stoutste vlucht vermag te zweven.

Het is beelding van zestiende-eeuwsch volksleven, grotesk en wild dartel als het gejoel op een kermis, om in een volgenden zang ons mee te voeren naar de huiveringwekkende en verheven tragiek van levens, die zich offeren om den wil van het geloof.

Uilenspiegel is de lustige, moedige zwerver, die geen levensuiting schuwt, de ongebroken en onverwoestbare geest van kloekheid en levensdurf, die boven brandstapels uit het lied van den leeuwerik kweelt, in de verwachting het beantwoord te vinden door Kantekleers groen aan het nieuwe licht.

„Voyage de Noce", het werk dat hier voor ons ligt, verscheen in 1872, vijf jaar na Uilenspiegel.

Oogenschijnlijk van gansch anderen aard dan 's dichters hoofdwerk, bergt het voor den aandachtigen beschouwer vele trekken, die er aan herinneren, hoe dit boek uit denzelfden geest geboren werd.

Wij vinden in dezen roman, dien de dichter in zijn eigen tijd laat spelen, denzelfden zin voor het groteske, naast innige gevoeligheid en de neiging het leven filosofisch te beschouwen.

Dokter Paul heeft niet minder dan Uilenspiegel de geestelijke vrijheid lief: dat *hij* de vrijheid mediteerend zoekt, in plaats van zingend en strijdend als Uilenspiegel, past bij den anderen

tijd, waarin de figuur leeft, past ook bij den dichter, die, ouder geworden, door vele droeve levenservaringen was heengegaan.

Ervaringen, waarvan wij naklanken hooren in Pauls afschuw van armoede, in zijn droefheid om het sterven van een geliefde moeder.

Wij vinden in „De Huwelijksreis" evenals in Uilenspiegel den zin voor het beelden van korte tafreeltjes, elk in zichzelf „af"; ook hier springt 's dichters geest van het groteske naar het verhevene, van spot naar teedere gevoeligheid.

Soms, als in de eerste hoofdstukken, is het groteske zóó vermengd met het gevoelselement, dat wij er slechts met moeite den weg in vinden.

Toch . . . was hier de schrijver niet zeer levenswaar? Staat in de werkelijkheid niet ook het comische vaak vlak naast het tragische? Die in de tragiek staan, zien dat niet, hunne oogen zien slechts het eigen tragische lot, doch de dichter, die vanaf zijn hoogte het leven beziet, onderscheidt beide en voegt ze samen in één beeld.

Hoe innig weet de Coster te zijn, waar hij het thema bezingt der jonge liefde, hoe teeder in zijn beelding van het eenvoudige kind Grietje, de nauw volwassen vrouw, in wie elk gevoel echt is en zuiver als in Nele, Uilenspiegels eeuwig-jonge bruid.

Hoe leeft ook in dit werk de Coster's liefde voor de natuur, liefde, die dieper doordringt dan de oppervlakte, die zoekt naar wat aan elkaar

verwant is in het van elkander onderscheidene.

Zooals Uilenspiegel's vader tot den boorling spreekt: „Verkeert gij later ooit in twijfel, weet gij niet wat doen om goed te doen, ga dan om raad bij de Zonne, zij is warm en helder; wees zoo goed als zij warm, zoo eerlijk als zij helder is",
zoo vouwt Grietje de handen, omdat de heldere zonnedag haar hart boordevol maakt van vreugde en fluistert zij kinderlijk van „den lieven God, die goed is en alles kan."

Wie van „De Huwelijksreis" genieten wil, late zich zonder wederstreven, in volle overgave medevoeren op de deining van de Coster's geest.

ANNA VAN GOGH-KAULBACH.

OCH God, dokter, is zij werkelijk dood?"

„Ja Madam."

„Want ze mogen haar niet levend in den grond stoppen; het kind heeft nog niet zulke sterke nagels, dat zij een opening kan krabben in de planken van de kist."

„U ziet 't zelf: zij is dood en reeds verstijfd."

„Ja, stijf en strak... Ja!... Gaat u al weg dokter? Ach! Dus is het werkelijk zoo... is er heelemaal niets meer aan te doen?"

„Niets Madam. Goedenavond."

„Goedenavond dokter. — Siska, we zullen het kind haar witte jurk met de roode moesjes aantrekken, die zij den laatsten keer op het bal aanhad. En haar zijden kousen en de schoentjes van marokijnleer. Ga toch eens naar dien mijnheer toe, die beneden zoo'n leven maakt en zeg

hem, dat er geen rundvleesch is, maar dat hij dadelijk een kalfscotelet krijgt. Hij moet een beetje geduld hebben, want wij moeten nu met ons beiden alleen voor alles in huis zorgen. Zeg hem dat. Ga gauw en kom dadelijk terug."

Siska gehoorzaamt, zij is alweer terug.

„Waar is de jurk met de moesjes, Siska?"

„Hier Madam, onder den omslagdoek."

„Geef hier. Zijn er nog witte hemden van het kind schoon?"

„Ja Madam."

„Help mij dan. We zullen haar afleggen."

„Ja Madam."

„Trek haar 't jakje uit. Zoo; ik zal haar ophouden. Wat vreemd, zij is in 't geheel niet zwaar. Zachtjes, als je de mouwen uittrekt. Zoo is 't goed. Nu haar rok en nu haar hemdje. Vlug het andere aan, zij mag niet zoo lang naakt liggen. Schrei toch niet, Siska."

„Och Madamke, wat is dat naar! Ik heb nog nooit zoo'n mooi, zoo'n goed meisje gezien. Zij had een fatsoenlijken man gelukkig kunnen maken."

„Zullen we haar een mutsje opzetten, Siska? Zij heeft er nooit een willen dragen, maar nu is 't iets anders. De wormen kunnen dan niet zoo gemakkelijk in haar hoofd kruipen. Hier: dit roodzijden doekje zullen wij onder haar kin toeknoopen. Het staat haar goed dat doekje. Nu de jurk. Leg de plooien van den rok goed om ieder been heen. Dan zal ik onderwijl het lijfje dichthaken."

„Siska, heb jij Grietje de oogen dichtgedrukt?"

„Neen Madam."

„Hoe vreemd! Doen de dooden dan tegenwoordig zelf hunne oogen dicht?"

De vrouw, die zoo sprak, was een moeder, een grijze moeder. Tot nog toe was zij kalm

gebleven, maar nu barstte zij eensklaps in wild snikken uit. Toen boog zij zich over het bed heen en als waanzinnig bedekte haar mond het meisje met duizend kussen; lippen, oogen, neus, onderzochten alles aan de doode: haar hals, haar keel, haar linkerborst, als kon zij nog een ademtocht opvangen, een vluchtige beweging der oogen, der lippen of van het lichaam bespeuren of den harteslag hooren van het maagdeken, dat vóór haar op het bed lag.

Dit alles duurde een lange pooze.

Ten laatste liet zij zich in wanhoop op een stoel vallen.

„De dokter heeft gelijk," zeide zij. „Grietje is dood."

Toen greep zij de hand van haar kind, waarop langzaam dikke tranen nederdroppelden en klopte haar in de handpalmen, zooals zij wel gedaan had toen het meisje nog klein was en door haar gevoelige zenuwen geplaagd werd.

II.

DIT voorval had zich afgespeeld in een groot huis van Gotischen bouw aan den St. Petrus-straatweg in Gent.

De geneesheer was heengegaan. Hij was één dier dikke menschen met rood opgeblazen gezichten, die hun geld door een dokterspraktijk verdienen, ofschoon zij niet in staat geweest zouden zijn, den kost met schoenlappen te winnen. Van de veertig manieren waarop men biersoep maakt, was hij precies op de hoogte, maar sedert zijn laatste examen was zijn kennis daartoe beperkt gebleven. Gebeurde het soms, dat hij iets waarnam of ergens over nadacht, dan was dit louter toeval; maar eten en drinken, dat was zijn gewone bestaan. Men hield hem voor

een goeden kerel, omdat hij onverschillig was; voor geleerd omdat hij weinig sprak en voor een uitstekend geneesheer, omdat zijn gezondheid uitstekend was.

De vrouw, die met hem gesproken had, was klein, oud, blond en had zich, alsof zij reeds te voren in den rouw was, in een zwarte japon van dunne katoenen stof gestoken, die bol uitstond over haar platte borst en haar mageren rug nauw omsloot.

In rustigen toestand deed het gezicht van Roosje — zoo heette de oude vrouw — aan een heks denken. Maar op dit oogenblik drukte dat kleine, kwaadaardige gezicht niets uit als smart.

Het meisje, aan wie zij hare bevelen gaf, was een dienstmeid met een effen gezicht, een stompen neus, kleine, zwarte oogen, die diep achter dikke wimpers lagen, breede schouders en roode handen, die eigenlijk slechts aangegeven schenen, daar de vingers met hunne hoekige toppen zoo lang en slecht gevormd waren.

Door het zware werken op het land had Siska een leelijke, mannelijke gestalte gekregen en was haar gezicht nog breeder en uitdrukkingsloozer geworden. Er waren slechts weinig dingen, die haar ontroeren konden en toch waren hare oogen vochtig, toen zij op Grietje neerkeek.

„Siska," zei oude Roosje plotseling heel kalm: „vandaag behoeft de kist nog niet besteld te worden."

Zij sprak deze woorden zeer beslist. Toen ging zij bij het bed zitten en was blijkbaar vastbesloten, opnieuw den strijd te beginnen met den dood, die tot nu toe, naar het haar toescheen, Grietje nog niet geheel in zijn macht had. Zij maakte een beweging, als wilde zij de doodsschaduw uitdagen: toen greep zij opnieuw den

arm van het meisje, hief hem op, wilde hem buigen — maar hij was niet te buigen. Zij tilde de beenen op, het ééne na het andere en beide drukten in hun stijfheid zwaar als lood op hare handen. Nu was zij in ernst angstig geworden. Maar dadelijk daarop staarde zij haar dochter strak aan met den blik van Christus, die Lazarus tot het leven wilde wekken, een blik, die alles in zich borg, wat een mensch aan wilskracht naar buiten kan brengen. Dit duurde langen tijd, doch allengs weken alle kracht en alle sterkte van wil, week zelfs de hardheid der trekken uit haar gezicht. Hare spieren ontspanden zich, de oogen werden vochtig, de mond trilde en oude Roosje wierp zich over haar kind heen.

III.

MEER dan een uur lang weende Roosje tranen, die het lichaam verwringen, schokken en doen sidderen, zooals de stormwind met zijn vleugelslagen de eenzame boomen op een wijde vlakte buigt en verwringt.

Zij had haar dochter lief met jaloersche liefde; maar bijna even hartstochtelijk hing haar hart aan de geldkist, die in haar slaapkamer vastgeschroefd stond aan den vloer. Toch wist zij nu en dan aan dat andere voorwerp harer genegenheid één of twee geldstukken te ontscheuren om voor Grietje een kleedje te koopen.

Dan kwam zij liefkoozend en tegelijk woest naar haar dochter toe en zeide: „Ga den koopman halen; hij moet ons nieuwe stoffen laten zien. Ik wil, dat je op de aanstaande kermis mooier zult zijn dan alle anderen."

Grietje gehoorzaamde vroolijk. De koopman kwam. Roosje begon al te beven als zij hem zag binnenkomen. Voor haar was hij even verschrikkelijk als een bandiet met het mes dreigend in den gordel; zij schonk hem verlof, een stuk vleesch uit haar lichaam te snijden. Hij stalde zijne stoffen uit en Roosje had een uur noodig om uit te kiezen, en om het eens te worden over den prijs, dien zij eindelijk knorrig betaalde.

Was de koopman eenmaal weg, dan kwam zij weer tot rust en drong uit alle macht de kleine, koude tranen terug, die anders op de stof zouden druppelen en deze bederven.

Dan zeide zij tot Grietje: „Kom hier, mijn lammetje." Zij spreidde de stof uit op haar dochters rug, streek er over heen, keerde ze naar den zon- en den schaduwkant toe en begon

er van te houden, omdat haar dochter er plezier in had en omdat Grietje's werkelijke schoonheid er door tot zijn recht kwam. Dit was ook het geval met de fijne katoenen kousen, die zij kocht en zelf haar dochter aan wilde trekken, terwijl zij haar daarbij vleiende dingen zeide over haar beenen ; en ook met wat Grietje op 't hoofd droeg, de groote doek van wit caschmir met zacht-blauwe palmen en gele zijde er tusschen.

Bij elk nieuw offer, zeide zij tot haar: „Je zoudt een nietswaardige zijn als je mij niet liefhad, want ik tap mijn bloed af om jou mooier te maken. Geef mij een kus."

Grietje, die teruggetrokken was in hare genegenheid en er weinig van naar buiten bracht, gaf haar moeder een lange kus. Al te levendig geuite hartstochtelijke gevoelens doen de kinderen ontstellen, al zijn die gevoelens nog zoo rein.

Wanneer Roosje zóó enkele oogenblikken aan teederheden gewijd had, ging zij weer achter het buffet, naar den kelder of de keuken. Daar mengde zij spiritus, suiker en gekookt water door haar wijn, krabde in de provisiekamer de randen af van de stukken vleesch om niet genoodzaakt te zijn, voor de fricadellen apart vleesch te koopen.

Of zij deed haar best, de boeren het vel over de ooren te halen en de reizigers af te zetten; liet het bier snel in de glazen loopen, zoodat het veel schuim gaf, deed er Levantsche bessen en strychnine door, om het bitter te maken en dorstverwekkend; en zorgde er voor, dat de borrelglazen niet omgedroogd werden en zoodoende altijd voor een derde, als 't niet meer was, vol water bleven. Op die manier haalde zij op elke negen flesschen één flesch uit en won door deze oneerlijke middelen genoeg versch bloed om zich weer eens ader te kunnen laten

en haar dochter een geschenk te geven, zonder er aan te sterven.

Zoo was Roosje; goed en edel door haar liefde, zelfzuchtig en boosaardig door haar geweldige gierigheid. Zoo toonde zij ook nu haar brandende liefde voor haar dochter; zoo had zij snikkend en verslagen Grietjes voorhoofd, wangen en hals met hare tranen bevochtigd, zich met hare tanden er in vastgebeten.

IV.

ONGERUST richtte zij zich op en vroeg aan Siska: „Je hebt toch de gelagkamer niet gesloten?"

„Maar... ja natuurlijk... Madam."

„Wat! Als de goede God mij slaat in mijn kind, dan is dat voor jou nog geen reden om mij mijn levensonderhoud te ontnemen. Gauw naar beneden, doe de luiken open en zeg, dat ik dadelijk kom!"

„Zooals u wilt, bazin," antwoordde Siska en ging gehoorzaam de trap af.

Roosje beluisterde aandachtig elke beweging van de meid. Zij hoorde, hoe de luiken rumoerig opengingen en tegen den muur aansloegen, hoe een boer de gelagkamer binnenkwam en een glas jenever verlangde, een tweede een pint bier, hoe dan een derde, een vierde en zoo voort, de meest verschillende menschen, al naar zij honger of dorst hadden, een eierkoek met spek, een karbonade, bier of een borrel bestelden.

Aan Siska's ongeduldige stem merkte Roosje, dat zij in de war raakte, en dat zij tengevolge daarvan niet ten voordeele van de zaak zou werken. Zij zou te veel spek in de eierkoeken doen, te veel bier in de glazen laten loopen, de borrelglaasjes al te zorgvuldig omwasschen en niet

genoeg letten op de pomp, die beneden in den kelder het bier uit een groot vat pompte.

De boeren stroomden de herberg binnen om er te overnachten. Roosje hoorde, hoe Siska den één na den ander in al de kamers van al de verdiepingen stopte tot in de hanebalken toe. Zij glimlachte. Siska kwam langs haar; Roosje hield haar tegen en vroeg of alle kamers bezet waren.

„Allemaal, behalve de ééne waar u in bent," zeide Siska terwijl zij haastig naar beneden stormde.

Roosje luisterde opnieuw en hoorde haar zeggen: „Denkt u, dat ik u tegelijk hier iets voor kan zetten en beneden een eierkoek bakken?"

„Dan zullen wij ergens anders wel wat krijgen," gaf iemand ten antwoord.

Hetzelfde herhaalde zich driemaal met verschillende menschen.

Driemaal klonken Roosje de verschrikkelijke woorden in de ooren: „ergens anders."

In haar binnenste speelde zich een eigenaardige tweestrijd af. De liefdevolle moeder wilde bij het lijk harer dochter blijven; de gierige oude met haar gekromde vingers wilde naar beneden om geld te verdienen. Roosje zat te dansen op haar stoel.

Bij elk ongeduldig woord, elke onhandigheid van Siska sprong zij op, bedwong zich weer, ging naar de deur, luisterde, kwam terug, kuste het voorhoofd van haar dochter of haar bleeke wangen, luisterde opnieuw en ging weer zitten om naast Grietjes gelaat te weenen of te snikken.

Intusschen werden de stamgasten werkelijk slecht bediend of Siska bediende ze in 't geheel niet. De één na den ander ging weg met de woorden: „Wij gaan ergens anders heen." Een loshangende looden kogel, die als tegenwicht

diende, sloot de deur achter allen, die binnenkwamen of naar buiten gingen. Telkens, wanneer een klant de deur opendeed om heen te gaan, sloeg het stuk lood hard tegen het kozijn en den rand van de deur aan en telkens schokte Roosje op, alsof men haar een vuistslag toebracht op haar hart.

Eindelijk kon zij het niet langer uithouden. Zij stond op, bedekte haar dochters gezicht met het lijkkleed en ging naar beneden; hare oogen stonden vol tranen, een snik drong haar naar de keel, maar zij was vast en zeker besloten, al het mooie geld vast te houden, dat haar dreigde te ontsnappen.

De boeren begroetten Roosje's binnenkomen met hoerageroep en bijvalsbetuigingen. Menigeen, die reeds de hand op de deurklink had gelegd om heen te gaan, kwam terug.

„Wat willen jullie, vriendjes?" vroeg Roosje.

„Een sneê brood met kaas! Ham! Eierkoeken! Karbonade! Gerstebier! Uitzet! Absinth! Een bittertje! Punch!" schreeuwden allen door elkaar.

Om tijd te winnen, trachtte Roosje een grap te maken:

„Drink dan toch," zeide zij, „vóórdat jullie eet; dat wekt den eetlust op! Wie wil absinth? Wie punch? Wie bitter? Wie uitzet? Wie gerstebier?"

„Hier! Ik! Breng 't maar! Punch, jenever, gerstebier, uitzet en wat er meer is!" riepen de boeren.

„Help mij, Siska," zeide Roosje. „Laten we opschieten."

Siska, die zich zoo lang Roosje er niet was. had gedragen als iemand, die volkomen haar hoofd kwijt is, vond haar hoofd terstond terug, toen Roosje binnenkwam. Zij bediende de boeren

behoorlijk en heel vlug. Er was nog geen uur voorbij of allen hadden gedronken, gegeten en betaald.

Doch al was Roosje nog zoo druk bezig om haar geld binnen te krijgen en klein geld terug te geven, toch ging zij dikwijls heen, liep naar boven en kuste Grietje. Dan kwam zij weer beneden, haar keel verstikt door snikken en bediende zwijgend hare klanten. Zoo kwam de avond.

ALLENGS werd de gelagkamer leeg. Roosje keerde naar haar dochter terug.

Een jonge man kwam de herberg binnen en zeide tot Siska, die achter de toonbank was gebleven:

„Ik wil hier den nacht doorbrengen; breng mij naar mijn kamer."

„Er is geen kamer meer over," antwoordde het dikke meisje op treurigen toon.

Roosje hield onophoudelijk de ooren gespitst voor alles, wat in de benedenverdieping plaats vond. Nu liep zij terstond haastig naar beneden, bij vier treden tegelijk en riep: „Je bent een gans en weet niet wat je doet."

„Maar Madam, er is toch alleen nog maar de kamer, waar..."

„Zwijg!"

De nieuw aangekomene keek de vrouwen de één na de ander aan. Zijn gezicht had een uitdrukking, alsof hij alles om zich heen nauwkeurig waarnam, hij zag er goedhartig en vastbesloten uit en nam daardoor dadelijk voor zich in. Hij was tamelijk mager en iets boven de middelmatige lengte; zijn borst was gewelfd en zijn voorhoofd hoog; zijn schouders breed, zijn heupen slank; de breede neusvleugels waren bewegelijk, de mond fijn en tamelijk groot, daarboven een niet dikke knevel, de kin was vast en krachtig van lijn, zijn glimlach zacht en vroolijk. Alles getuigde van lichamelijke kracht en behendigheid, van een fijngevoelig, goedhartig innerlijk.

Met een rustig, misschien ietwat bevelend gebaar wenkte hij Roosje, die naar hem toekwam, verlangde een glas bier en toen hij zijn geldbeurs opendeed om te betalen, ontwaarden Roosje's begeerige oogen zilver, goud en bankpapier.

„Madam," zeide hij tot haar, „is het waar, dat u geen kamer ter beschikking heeft?"

„Wij hebben er één met twee bedden," antwoordde Roosje, die zich ietwat schaamde voor Siska, „maar in één van de twee slaapt al iemand."

„Dan zal ik ergens anders onderkomen zoeken," zeide de jonge man, terwijl hij opstond.

„Ergens anders! Neen, neen, goede heer!" riep Roosje, noodigde hem uit weer te gaan zitten en wees naar boven. „Die daar rust, zal u niet hinderen in uw slaap." En Roosje weende stil.

De jonge man greep de hand der oude vrouw, een koortsig gloeiende hand, die zich met een schok uit zijn vingers losmaakte. Hij keek Roosje aan met het genegen, eerbiedige medelijden, dat 't leed van den ouderdom ons inboezemt; hij zag hare oogen brandend van tranen, de stomme vertwijfeling, die zich in diepe groeven aftee-

kende op het door smart verwrongen gelaat, bevende, op elkaar geklemde lippen. Hij overdacht hare woorden: „Die boven rust zal uw slaap niet storen" en begreep, dat de vrouw juist een onherstelbaar verlies had geleden, misschien een dochter verloren en dat haar smart zich slechts wist te uiten in smalende woorden, waanzin of bleek zelfverwijt.

De nieuw aangekomene was jong en de jeugd leeft voort, terwijl zij draden spint van gouden verwachtingen. Hij was er niet van overtuigd en wilde zich er niet van laten overtuigen, dat zij, die boven rustte, zijn slaap niet storen zou. Hij zeide tot Roosje:

„Breng mij boven en laat mij de kamer zien, waar u van spreekt."

Roosje stak een lampje aan.

„Kom mee," zeide zij, ging vooruit en klom de eerste treden van een wenteltrap op. Hij volgde haar. De lamp gaf juist genoeg licht, dat hij tegen den roodachtig blinkenden, berookten achtergrond de magere omtrekken der oude vrouw kon onderscheiden, terwijl zij met moeizame schreden omhoogklom en nu en dan, door snikken beklemd, stil stond.

Zij kwamen op een portaal. Een lichtstraal gleed tusschen de posten en den rand van een kleine, oude, smalle en lage deur van eikenhout door. Roosje duwde de deur open.

VI

Toen Roosje's gast binnentrad, bevond hij zich in een ruim vertrek met hooge zoldering, waar de balken elkander kruisten — een vertrek uit de veertiende eeuw. De opening voor de vensters, die tot hoog in het vertrek reikte, was in een muur van vier voet dikte ingehouwen, de zitplaatsen, waarvan er twee gemetseld waren aan elken kant der opening, herinnerden aan de eenvoudige zeden dier langvervlogen tijden, die met poëzie omweven zijn. Slechts ontbraken de banken, die toendertijd de zaal in 't rond omgaven, de schrijnen, die tegelijk als zitplaats en als reiskist dienden en waarin heel de rijkdom der families bewaard werd. Het primitieve beeldhouwwerk van de hooge schouw was bijna verdwenen onder de ontelbare lagen kalk, waarmede argelooze Vandalen ze sedert vier eeuwen met korte tusschenpoozen overdekt hadden.

Buiten scheen de maan, vóór de vensters waren geen gordijnen. Zij werden vervangen door den stam en de takken van bladerlooze linden, die zwart afgeteekend stonden tegen den blauwen sterrenhemel, maar de lichte maan niet beletten konden, de hobbelige planken vloer der kamer met blinkende aderen te marmeren.

Er stonden twee bedden in het vertrek, het ééne dichtbij één der ramen, het andere bij de deur. Om dit bed hing geen gordijn.

Aan het hoofdeneind een tafel en daarop een kistje; dit was bedekt met een doekje en droeg

een groot kruis van mahoniehout, waarvan het Christusbeeld en het doodshoofd uit palmhout gesneden waren. Twee dikke gele kaarsen brandden op hooge houten lichtdragers en wierpen hun schijn op een bed, waar een geheel gekleede vrouw onder de drukkende plooien van een zwaar linnen lijkkleed haar laatsten slaap scheen te slapen.

Waar het kleed de borst bedekte, breidde een verdroogde palmtak zijn harde bladeren uit. Het kaarslicht scheen er dwars overheen en schiep lange schaduwen en overdreven harde omtrekken. De vreemdeling verzocht met een gebaar aan Roosje verlof, om het lijkkleed, dat Grietje bedekte, op te mogen lichten.

„Ja, ja," zeide Roosje; „neem het kleed weg, dan lijkt zij niet zoo dood."

Voorzichtig hief hij het lijkkleed op met de taktvolle zachtheid, die men de dooden betoont, alsof men bang is hen pijn te doen. Langzamerhand zag hij een klein wit mutsje, dat een laag, intelligent voorhoofd omlijstte, zwarte, dichte wenkbrauwen, oogleden met lang bewimperde randen, een rechten neus, die tusschen de wenkbrauwen en boven de breede, doorschijnende vleugels licht was gebogen. Dicht daaronder den mond. De volle lippen waren misschien wat groot, maar sierlijk geteekend en hadden den vorm, die bij de oude volken: „Amor's boog" werd genoemd. Het gezicht met zijn barnsteenachtigen tint en de groote wangvlakken was vast van lijnen en voornaam van uitdrukking, het sprak van een zachten, beslisten, geduldigen, eenvoudigen en onbedorven aard. Kleine, ronde, stevige borsten teekenden zich af onder het keursje van neteldoek. De voeten waren omkleed met zeer fijne kousen en balschoenen van goudkeverkleurig leder.

„Kijk eens, mijnheer," zeide Roosje, „beschouw mijn heerlijken schat, die morgen in de aarde zal verzinken. Kijk haar aan..."

Doch haar leed verstikte de woorden, zij verborg het hoofd in haar schort en tegen haar wil liet zij door de stof heen klaagtonen klinken, die gerochel leken. Toen zakten hare armen weer langs haar lichaam neer met het schort en Roosjes koortsig gloeiend gezicht kwam te zien met de strakke, groote oogen, waaruit stille tranen neerdrupten.

Paul Goethals — zoo heette de vreemde — oordeelde het gepast, Grietjes lijk weder te bedekken.

Maar Roosje liet het niet toe; opnieuw wierp zij met een woedend gebaar het kleed zoover terug als zij bij mogelijkheid kon en richtte zich dreigend op: „Wie heeft u gezegd, mijn kind voor mij te verbergen?" riep zij uit. „Als ik lust heb, 't kleed weg te nemen, zoudt u mij dan soms willen beletten, mijn dochter te zien? Ik wil haar zien, ik wil haar zien, tot zij heengaat! Dat zal de politie mij, denk ik, niet verbieden!"

Toen wees zij op het gezicht harer dochter. Zacht nam zij de muts weg en nu viel heel een woud van bruinglanzende haren neer, die in het licht roodachtig blonken.

Hoe meer zij sprak, hoe dieper werd hare ontroering.

„Welk meisje in Gent heeft er zulk haar, zoo'n blank voorhoofd, zoo'n vast karakter onder dit marmerwitte omhulsel, arme Grietje! En zulke mooie groote oogen, die haar arme oude moeder zoo goed en zoo slim konden aankijken. Je was een verwend kind, nietwaar Grietje? Zul je mij nu nooit meer kussen, mijn dochter, mijn dochter, mijn dochter?" En huilend deinsde

Roosje terug. „Nooit meer!—Grietje!" schreeuwde zij, „Grietje! Je moet terugkomen, Grietje! ik ben héél alleen, Grietje!"

Maar niets stoorde de roerloosheid van het meisje, dat op het bed lag.

„Ja, ja," zeide Roosje en zij sprak zooals een krankzinnige met een afwezige spreekt. — „Ja, ja, mijn man is reeds vooruitgegaan om in het rijk der wormen een woning te bereiden. Zij is gestorven eer zij mij iets na kon laten om lief te hebben, zij ging heen zonder getrouwd te zijn. En toch zou deze borst, dit bloed, melk gegeven hebben, die een kind meer versterkt had dan wijn. En dat been — welk meisje in Gent kan trotsch gaan op zoo'n been! Als een beeldhouwwerk is zij en nu moet zij onder den grond, terwijl de leelijkerds boven blijven. Zeg 't eens, zeg 't," voegde zij er bij en wendde zich tot haar nieuwen gast, „zoudt u niet, al bent u nog zoo voornaam, graag zulk een meisje genomen hebben om haar tot uw huisvrouw te maken?"

„Ik denk 't wel!" antwoordde hij.

„Ja maar —" zeide Roosje, „u zoudt haar niet gekregen hebben."

Roosjes gast keek Grietje onophoudelijk aan, met de bijzondere opmerkzaamheid van een beschouwer, die niet gelooven kan, dat wat hij ziet, werkelijkheid is.

Roosje zag, hoe hij opstond, een spiegel nam, dezen dicht boven Grietjes mond hield, haar pols greep, zijn hand onder haar linkerborst legde, den rug van zijn hand beklopte en luisterde.

„Wat doet u daar? Wie bent u?" vroeg zij met een zweem van hoop.

„Ik ben geneesheer," antwoordde hij.

„Geneesheer!" riep Roosje en was plotseling vol nederigheid en eerbied. „Dokter, is 't waar, is Grietje dood?"

„Ik weet 't niet," zeide hij.

„Doe alles wat u doen moet," zeide zij.

De vreemdeling tilde Grietjes hoofd op en liet het een oogenblik in zijn hand rusten.

„Heeft uw arts reeds geruimen tijd geleden vastgesteld, dat dit meisje dood is?" vroeg hij.

„Drie uur vóór u kwam, dokter.

„En hoe lang geleden, was naar zijn oordeel, dit onheil gebeurd?"

„Voor zeven en twintig uur," antwoordde Roosje, terwijl zij op hare vingers natelde.

„En welke ziekte, dacht hij, heeft het kind weggerukt?"

„Een toeval, zooals hij er nog nooit één had bijgewoond."

„Een toeval!" herhaalde Paul glimlachend. „'t Haar is nog heelemaal warm," voegde hij er bij.

„Wat zegt u daar?" vroeg Roosje.

„Ik zei, dat 't haar nog warm is en deze gelaatskleur vindt men niet bij dooden, Ik durf beweren dat uw geneesheer zich mogelijk vergist heeft."

„Wat?" riep Roosje ademloos. „Bent u werkelijk dokter?"

„Ja."

Roosje trilde van verwachting en haar gezicht vertrok in een lach.

„Dus u zegt: 't is niet zeker, dat Grietje dood is?"

„Ik ben er niet van overtuigd."

„Zegt u het nog eens."

„Ik ben er volstrekt niet van overtuigd."

Roosje greep hem bij den arm en bracht hem bij een houten tafeltje, met een zeil bedekt, dat tusschen de beide vensters stond. Zij beefde als een blad. Meer dan eens opende zij den mond om te spreken en telkens slikte zij de woorden in. Eindelijk sloeg zij op de tafel en zeide onder

lachen en schreien: „Luister!" En zij keek hem aan, alsof zij hem verslinden zou:

„Als jij, met wat je gezegd hebt, me niet voor den gek wilde houden, als je niet gelogen hebt, als je dat lammetje, dat voor den slachter bestemd was, redt, dan betaal ik je hier, op deze tafel, dan betaal ik je in goud, bankbiljetten en vijf-frankstukken, tien duizend franken uit, versta je, tien duizend franken."

En oude Roosje weende, doch dit waren geen tranen, haar door moederliefde ontperst.

„Kom nu," voegde zij er op bevelenden toon bij en trok hem mee naar het bed, „neem haar waar, neem haar nauwkeurig waar!" — En zij dreigde hem met haar vuist — „en zeg mij nu: waarom denkt u, dat Grietje niet dood is?"

„Omdat ik vóór mij de rust zie van een diepe bewusteloosheid," antwoordde Paul. „Maar ik zie niet de harde kenteekenen van de materie, die verlaten is door het leven."

„Als je liegt," zei Roosje, „dan ben je een schoft!"

VII.

Roosje ging aan het hoofdeneind, Paul aan het voeteneind van het bed zitten. Langen tijd bleven hunne oogen op Grietje gevestigd, die zich niet bewoog.

Plotseling stond Roosje op; zij nam van de tafel het kistje, het kleedje dat er op lag, het crucifix en de twee kaarsen, schoof de tafel naar het bed toe, zette de beide kaarsen op hun plaats, het crucifix op den schoorsteen en zeide: „Dokter, ik ruim het altaar op; misschien zal dat 't kind geluk aanbrengen."

„Heeft u goeden azijn in huis?" vroeg hij.

Roosje aarzelde een oogenblik eer zij ant-

woordde. Zij voerde een zwaren strijd, alsof iemand met ijzeren tangen de waarheid tusschen hare tanden uit wilde wringen. Toen begon zij kleurend: „Neen, ze was te sterk, daarom moest ik ze voor de helft met water verdunnen . . ."

„Nu, en . . . ?" hernam Paul alsof hij verder wilde vragen.

„Vraag niet meer," verzocht zij op smeekenden toon. En zij brak in tranen uit. „Ik kon dit niet voorzien. Maar zegt u maar, wat u noodig heeft, ik zal 't halen, al kost het nog zooveel. Dan zult u eens zien, of ik hard loopen kan!"

„Iemand anders zal vlugger loopen dan u."

„Wie dan?"

„Siska."

„En de herberg?"

„Die wordt vanavond gesloten," antwoordde Paul Hij liep het portaal op en riep van daar af Siska naar boven.

Terstond kwam het meisje aanloopen, stampend als een werkpaard, waaraan zij in heel haar voorkomen trouwens eenigszins denken deed.

Zij stond vóór den dokter, die een recept schreef. Hij gaf het haar en zeide: „Ga naar Apotheker van Berckelaer, hij woont vijf minuten hier vandaan."

„Ik ken hem wel."

„Geef hem dit recept. Als hij zegt, dat het klaarmaken lang duurt, verzoek hem dan, je de noodige ingrediënten toe te vertrouwen. Ik heb dit trouwens onder mijn handteekening gezet. Het komt er niet op aan, of het er goed uitziet, maar 't is dringend noodig, dat je het spoedig krijgt. Loop hard!"

„Geld!"

Langzaam ging Roosje naar een kast en had

een heele poos noodig eer zij daar haar geldzak vond. De dokter gaf Siska vijf franken en onder het wachten op haar, vulde hij een groote aarden kruik voor twee derde met water.

Na vijf minuten was Siska terug. De dokter nam haar het pakje uit de handen. Er was iets in, dat op zout leek en dat hij in de aarden kruik schudde. Op dezelfde wijze goot hij den inhoud van een fleschje uit, daarna van een tweede, dat terstond, toen het geopend werd, een geur van loog door de kamer verspreidde. Hij roerde dit mengsel met beide handen door elkaar: toen hij ze er weer uittrok, waren ze rood, als bloedend. De beide vrouwen niesten en hoestten.

„Ga een lap flanel voor me halen," zeide hij tot Roosje.

„Mijn rok, neem mijn rok, dokter!" riep Siska.

„Een splinternieuwe rok!" kwam Roosje.

„Doet er niet toe, dokter," zei Siska. „Neemt u hem maar!'

En zij trok den rok onder haar jurk uit en scheurde hem in stukken, eer Paul tijd had, het haar te beletten.

„De lieve God zal 't mij wel loonen," zeide zij.

„Siska," sprak Paul, met het vaste voornemen in deze omstandigheden voor haar den lieven God te zijn, „haal nu alle beddedekens uit het huis bij elkander."

„Geef mij den sleutel van de kast, Madam," zeide Siska tot Roosje.

„Ik zal de dekens zelf halen," zei Roosje, „zij zijn in de kamer hiernaast."

Roosje legde het linnengoed en alle gebruiksartikelen in de kast, waarvan zij Siska nimmer den sleutel wilde toevertrouwen. Nu haalde zij een heel pak nieuwe en oude beddedekens te voorschijn, in 't geheel tien.

„Luister nu goed," zeide Paul. „U kleedt uw dochter van top tot teen uit. Dan schuift u onder haar twee dekens, die in het mengsel uit deze kruik gedrenkt zijn."

„Bederven ze daarvan?" vroeg Roosje.

„Eenige stukken van den rok gebruikt u als wrijfdoeken; u doopt ze in het mengsel en wrijft er Grietjes lichaam mee van 't hoofd tot de voeten. Jij, Siska, spant al je krachten in en als je moe bent en je arme meesteres ook, neem je een andere deken, doopt die in het mengsel, legt hem over het lichaam en daaroverheen alle andere dekens, zoodat alleen het hoofd vrijblijft."

„Als er verder niets noodig is dan wrijven en schudden om haar wakker te krijgen..." vond Siska, stroopte haar mouwen tot boven de ellebogen op en nam de lappen, die ze van haar rok had afgescheurd, in de hand.

„Vooruit, flink aan 't werk. En u dokter, gaat u maar zoolang weg, u hebt hier niets te maken. We zullen u wel roepen als we klaar zijn."

„Als u me noodig heeft," zeide hij, terwijl hij de kamer uitging, „dan vindt u mij op 't portaal, daar zal ik wachten."

Werkelijk bleef hij daar wachten en hoorde hoe de beide vrouwen uit alle macht niesten en hoestten.

Roosje zei: „Wat is 't arme schaap koud!" En Siska praatte: „Kom jonge bazin, de wormen zullen je dit keer niet krijgen, wij zullen je wakker maken. Ik doe je pijn, nietwaar Grietje? Maar dat is goed voor je, kleine bazin. Dat brandt flink op je zachte huid, arm meiske, maar die wordt vanzelf wel weer goed."

„Je wrijft te hard," zeide Roosje. „Je zult haar vel kapot maken."

„Nee Madam, ik weet wat de dokter wil.

Hij wil 't bloed naar de huid drijven. Voelt u wel, hoe sterk en hoe heet dat goed is?"

„Wat een zegen, dat hij hier is gekomen!" sprak Roosje.

„Ja, een zegen, dat geloof ik ook," zeide Siska. „Bent u moe, Madam?"

„Ik heb meer kracht dan jij," antwoordde Roosje.

„Die kleine magere vrouwen," zeide Siska, „zijn als van ijzer."

„Laten we nu doorwrijven!"

„Niet over 't gezicht," zei de dokter buiten de kamer.

„Goed," antwoordde Siska. „Nog niet binnenkomen! Volhouden madam!"

„Zij is erg zwaar," zeide Roosje.

„Dat vind ik niet," antwoordde Siska. „Of toch... och neen... wat jammer! God, als dat toch eens waar was, jij zoo goed, zoo mooi, arme kleine bazin! God in den hemel! Jezus, God en Maria! Heilige Moeder! Geef haar aan ons terug, zij heeft geen kwaad gedaan, zij is zoo goed en verstandig. Nooit hebben de jongens kwaad van haar gesproken. Geef haar aan ons terug, Jezus! Maria! Ik zal elken zondag een dikke kaars van vier stuivers voor u branden. Geef haar aan ons terug!"

Opnieuw brak Roosje in snikken uit. En te midden van het lawaai, het snikken en de woorden, hoorde Paul, hoe het lichaam van het meisje hevig gewreven en geschud werd. Plotseling riep hij: „Nu is het genoeg, dekt haar toe."

Dit was in een oogwenk gebeurd.

„Kan ik nu binnenkomen?"

„Ja dokter," zeiden beiden tegelijk.

EFFEN rust volgde plotseling na het opgewonden rumoer. Roosje en Siska waren nog buiten adem van vermoeienis; met saamgeklemde handen stonden zij vóór het jonge meisje en keken op haar neer; doch zij zagen niets als het lange bruine haar, dat, verstrooid over het kussen, een sombere omlijsting vormde voor het bleeke gezichtje.

De beide lichten op tafel deden de zachte, wilskrachtige en onschuldige uitdrukking van Grietjes profiel nog sterker uitkomen.

Tien minuten lang heerschte diep stilzwijgen, tien eeuwen lang. Roosje verbrak de stilte door tot Paul te zeggen:

„Nu, als dat uw geneesmiddel is, uw prachtig geneesmiddel, dan betuig ik u mijn bewondering voor dat middel... U ziet, wat 'n succes u er mee heeft."

Ze scheen hem gaarne te willen beleedigen, maar waagde het nog niet.

Hij bleef bedaard en heel vriendelijk, oordeelde het zelfs niet noodig, kortaf te zijn en antwoordde:

„Geduld maar, arme, goede vrouw!"

„'t Komt juist van pas, te praten van geduld

en van arme goede vrouw!" viel Roosje uit. „Maak haar liever beter."

„Ik geloof, dat ik u dat kan beloven..." zeide hij.

„Ik... geloof... dat... ik... u... dat... kan..." herhaalde Roosje met smalenden nadruk op elken lettergreep. „Ik... geloof... dat... ik... u... een mooi liedje, dat u me voorzingt!"

„Madam," sprak Paul, steeds even zachtzinnig, „ik smeek u, nog enkele minuten geduld te hebben, dan zult u niet meer zoo gedrukt zijn als op 't oogenblik. Wilt u, dat ik u het bewijs zal geven?"

„Ja," knikte Roosje dreigend met 't hoofd.

„Luister dan: buiten vriest 't dat het kraakt, en u hebt stellig ergens water, dat tot ijs is geworden."

„Dat zou ik denken," zei Siska, „een heele tobbe vol; ik wou er mijn waschgoed in spoelen, dat al twee nachten buiten staat. Het ijs ligt er twee vingers dik op. Heeft u daarvan noodig, dokter?"

„Ja," antwoorde hij, „een stuk zoo groot als de muis van mijn hand."

Opnieuw nam Siska een kaars en liep hollend de trap af naar beneden. Zij maakte daar zooveel lawaai bij, alsof een heeleboel vrouwen tegelijk naar beneden holden.

Roosje zweeg, want het stuk ijs, dat haar, zooals de dokter beloofde, het bewijs moest leveren voor Grietjes wederopstanding, intimideerde haar.

Paul hoorde, zonder dat hij het zag, hoe Siska op de binnenplaats met de hakken van hare plompe schoenen het ijs in de tobbe stuk trapte.

Zij kwam met een stuk terug, zooals Paul besteld had. Hij legde het op Grietjes voorhoofd.

Het stuk was een blokje van enkele centimeters hoog en breed met een barst bovenop, die door het kaarslicht als een fonkelende dia-

mant boven de schaduw er omheen uitglansde.

Roosje werd steeds meer verbluft en zweeg verder.

Paul zeide tot haar: „Als u dit stuk ijs ziet smelten, dan kunt u zeggen, dat het voorhoofd van uw dochter vervuld is van warmte en leven."

Roosje antwoordde niet en keek toe. Het duurde lang. Er behoorde heel wat wilskracht voor haar toe, in schijn bedaard te blijven, ondanks haar wanhoop, die op 't punt stond in woede om te slaan, die lichtte in hare grijze oogen en hare neusvleugels hevig deed trillen.

Paul was even ontroerd als Roosje. Hij hield den adem in, en blikte neer op het stuk ijs, dat blijkbaar niet de minste aanstalten maakte om te gaan smelten, even weinig alsof het marmer ware geweest. De starende, brandende blik der oude vrouw scheen er in te willen doordringen. Paul zag hoe zij rilde en hij vreesde voor een zenuwtoeval, zoo sterk vloeide het bloed haar naar het hoofd. Oogen en wangen waren reeds vuurrood. Van tijd tot tijd scheen een zweem van hoop in haar op te komen; dan trok een bleek lachje om hare smalle lippen, doch het verdween terstond bij den aanblik van wat blijkbaar de dood was. En dieper nog boog haar magere oude rug, dieper groeven zich de rimpels in haar voorhoofd en zij balde de vuisten. Als 't ijs, dat niet wilde smelten, een levend wezen was geweest, zou zij het met hare handen geworgd en vermorzeld hebben. En werkelijk — het lag nog steeds glanzend en roerloos in den schijn van het kaarslicht op Grietjes voorhoofd als een doodendiamant, een koude demon met een steenen hart, die tot het leven „neen", tot den dood „ja" zegt.

„Smelt het nog niet, dokter?" vroeg Roosje met een stem, waarin geen tranen meer beefden.

„Neen," zeide hij treurig.

Het licht der walmende kaarsen deed Grietjes voorname, zachte gezicht verder verzinken in de Rembrantieke halfschaduw, maar het blinkende noodlottige stuk ijs smolt niet.

Roosje verloor haar geduld. Met een grijns floot zij tusschen haar tanden en op een toon, die àl luider werd, smaalde zij: „Ik wist wel, dat 't niet zou smelten! 't Past er wel op, te smelten! Dat zou ook wel hekserij zijn, zoo iets."

Hare oogen namen een hatelijke uitdrukking aan.

„Geduld!" antwoordde Paul.

„Geduld!" herhaalde Roosje, met nog hatelijker grijns.

„Geduld! Het smelt niet, het zal nooit smelten. U bent een ezel en een beul, net als al de anderen. Als die prachtige heertjes met hun Latijn in hun zwarte jas rondloopen, zou je denken, dat heel Gent van hen was. Maar als 't er op aankomt, een arm kind beter te maken, dat niet eens ziek is geweest, dan staan ze dadelijk met hun mond vol tanden. Kijk me toch niet aldoor aan met zulke oogen, die je goedig wilt laten lijken. Je bent veel te jong om dokter te zijn, je heele ernstige gezicht kan me niets schelen; je zult altijd een gek, een huichelaar blijven!"

Toen deed zij meesmuilend Pauls toon na: „Ik zal haar genezen Madam, het meisje is niet dood." Je ziet nou toch heel goed, dat 't meisje dood is, wijsneus die je bent, ophakker, reklametrompet! Laat haar dan weer opstaan als ze niet dood is. Voor dat mooie werk moest een splinternieuwe rok in stukken worden gescheurd, tien dekens bedorven door dat stinkende goed, dat ik wel in je gezicht zou willen smijten. Je ziet immers wel hoe 't smelt, niet? je stuk ijs? Net zoo hard als mijn muilen!" en met een zwaai

smeet zij haar pantoffel tien stappen ver. „Nou, smelt je ijs al? Als een stuk hout, niet? Leelijke bedrieger! durf eens geld van me te vragen! Dan zal je eens zien met welke munt ik je betalen zal, schandelijke huichelaar!"

Bij deze woorden was zij opgestaan en ging bevend en snuivend van woede haar pantoffel halen. Toen kwam zij terug en ging weer aan het bed zitten.

Plotseling sprong zij op, een ontzettende schok deed haar gansche lichaam beven, met een liefkoozend gebaar stak zij hare armen naar Grietje uit, hare oogen sperden zich bovenmatig ver open in een waarlijk ontstellende vreugde, haar mond verwijdde zich als bij een zinnelooze. „Het smelt," riep zij, „het ijs smelt!"

En zij wierp zich op de knieën. „O, vergeef me dokter," zeide zij.

Hij hief haar op en kuste haar met een zachten glimlach.

Zij wilde op het bed toevliegen, de dekens wegtrekken, maar hij hield haar vast: „Laat de natuur en het middel werken," sprak hij.

Zij keek hem aan zooals zij in een extatischen droom naar de verschijning van een engel zou gekeken hebben.

Siska, die tot nu toe zelf beheerscht en stil was gebleven, lachte en weende tegelijk. Zij kwam nader, keek Grietje aan, wierp zich op de knieën, dankte God en de Heilige Maagd, kuste Paul, sprong hem om den hals, dwong hem met haar te dansen, liep terug naar het bed, boog zich over Grietjes gezicht en in hare kleine oogen vond al de lang teruggehouden vriendschap uitdrukking, die nu zonder belemmering naar buiten kwam.

Roosje was nog altijd buiten zichzelf. Zij greep doelloos met de handen om zich heen, zonder

te weten waarom. Haar lachen werkte ontstellender dan alle tranen; haar hart, dat zoo lang beklemd was geweest, was nu, nu het zich weer uit kon zetten, op het punt uit elkaar te springen. Als een waanzinnige stond zij rechtop in de kamer en schreeuwde heftig, gloeiend, triomfeerend: „Het ijs smelt! Het draait om en om op het voorhoofd van mijn kind, van mijn Grietje. Het draait in de rondte! het zal op haar kussen glijden, ja ja, 't zal vallen! Dokter, dokter, vergeef me!"

Met vleiende woordjes trachtte de dokter, als een zoon, haar tot bedaren te brengen.

„Ziet u," zeide zij, „je weet niet wat je doet als er zoo iets gebeurt. Ik heb leelijke woorden gebruikt — ik zal 't niet meer doen, en als ik eens weg moet... dat moet ik toch, maar nu nog niet — dan zal ik u laten komen om tegen die andere met zijn zeis te zeggen, dat hij niet binnen mag. Dan durft hij niet. U bent mijn zoon, mijn schat! Het smelt, het ijs smelt, het glijdt langs haar wangen op den grond. Het valt. U bent de lieve God, dokter!"

Toen ging zij zachtjes naar haar dochter toe, hief teeder haar hoofd op en kuste haar zoo voorzichtig alsof zij van fijn glas ware.

„Warm!" zeide zij heel zacht, „zij is warm!"

Allengs ontwaakte Grietje. Een onmerkbaar lachje, de glimlach der gezondheid, verscheen in de mondhoeken, de lippen ontblootten nauw zichtbaar den glans der witte tanden.

Hare oogen gingen open, groote bruine oogen, nog dof, maar reeds liefelijk van uitdrukking.

Zij keek om zich heen, kuchte eenige malen en zeide ongeduldig: „Ik gloei, neem dat weg."

Met haar voet wierp zij alle dekens van zich af en verscheen naakt en schoon als een schepping van Titian. Haar matwit lichaam met de

fijne leden, met de liefelijke vormen van nog half kinderlijke rondheid, werd in het kaarslicht

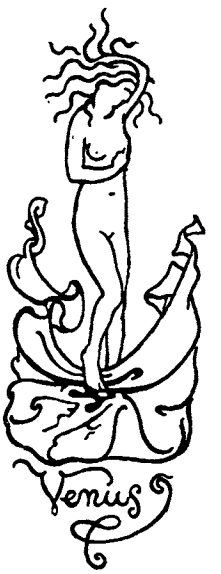

met gulden glans overgoten als het lichaam der bleeke Diana, toen zij snel in Vulkaan's smidse afdaalde.

Het was als een bliksemflits; in niet meer dan een seconde had Roosje de dekens weer over het lichaam van haar dochter uitgespreid met de woorden: „Schaam je je niet? Er zijn hier menschen."

Toen kuste zij haar langen tijd. Grietje, die nog niet geheel wakker was, gaf haar hare kussen terug. „Nog eens," zei de oude moeder, „nog eens mijn kind!"

Grietje stak hare armen uit de dekens om moeders hoofd te omvatten en haar ook te omhelzen. Maar rillend van kou trok zij ze terug. „Wie heeft me toch zoo naakt in dit linnen gelegd?" vroeg zij.

„Zij spreekt," riep Roosje, „zij spreekt!"

„Ik wil opstaan," zei Grietje.

Lachend en schreiend wiegde de oude vrouw haar hoofd heen en weer alsof zij niet goed bij haar verstand was. „Kom, je wilt," zeide zij. „Zeg nog eens: ik wil! 't Staat je zoo goed als je zegt: „ik wil!"

„Ik wil niet zeggen: „ik wil!" antwoordde Grietje.

„Moeder, kleed mij aan!"

„Ja kleed haar aan," zei de dokter en trad naar voren.

„Wat is dat voor een heer?" vroeg Grietje beschaamd.

„Dat is een dokter, die je uit het graf heeft gehaald," antwoordde Roosje.

„Hij is veel te mooi voor een dokter," vond Grietje met open mond van bewondering.

„Waarom gaat hij weg?"

„Dat wij je kunnen aankleeden, kind."

„O ja, maar hij moet gauw terugkomen."

Paul ging de kamer uit. „Wat een aardig, verwend kind," zeide hij peinzend in zichzelf, terwijl hij de trap afging.

En hij voelde, hoe een vreemde dolheid hem naar het hoofd steeg: hij zou nu graag met twintig mannen willen vechten en overwinnen zonder hen te dooden, hij zou zijn arme, oude, doode moeder willen weerzien en haar om den hals vallen om als een kind tot haar te zeggen: „Ik heb haar lief Mama, en ik wil gaan trouwen, zooals u 't zoo graag had." En hij schreide over zijn rouw en glimlachte in 't gezicht van die

grenzenlooze teederheid, de onoverwinnelijke liefde, die in hem opwelde.

Een kater, die alleen beneden in de gelagkamer was gebleven, liep ontsteld van het ééne tafeltje naar het andere, omdat hij in plaats van de houten kandelaars, de lichten en het rumoer van elken avond, alleen een bleek nachtpitje schijnen zag. Hij sprong op den geneesheer toe en werd met zulke hevige liefkoozingen ontvangen, dat hij antwoordde met krabben en een beet in de hand van den opgewonden man, die zijn teederheidsbetuigingen tot het verkeerde adres had gericht.

IX.

PAUL hoorde beneden, hoe Roosje zingend en dansend heen en weer dribbelde door de kamer. Na vijf minuten kwam zij beneden.

„Grietje heeft honger," zeide zij; „wat kan ik haar te eten geven?"

„Sterke bouillon," antwoordde Paul.

„God," zei Roosje, „ik maak voor haar alleen zondags bouillon."

„Heeft u andere soep?"

Roosje kleurde. „Ja," antwoordde zij bedremmeld, „maar ze is erg mager. Ik had ze voor mijzelf klaargemaakt."

„Geef ze haar, zooals ze is," gebood de dokter. „En dan moet u haar een glas ouden wijn laten drinken. Heeft u die? Maar werkelijk oude, zuivere wijn."

„Zeker."

„Wat voor wijn?"

„Bordeaux."

„Mooi, dus Bordeaux."

Roosje klom af in den kelder en toen zij weer bovenkwam, zei ze met bevende stem: „Ziet u,

hier is Bordeaux, Bordeaux van een slechten betaler. Honderd flesschen voor een schuld van duizend franken. Proeft u ze maar eens, hier is de kurketrekker. U kunt er gerust een glas van nemen, omdat u haar beter heeft gemaakt. Zij haalde een glas, zooals zij gezegd had. Hij maakte alleen zijn lippen nat, gaf haar het glas terug en verzocht haar, op de gezondheid van haar kind te drinken. Roosje nam het glas aan, dronk het leeg, klakte met de tong, kurkte de flesch weer en zeide: „Nu zal ik de soep voor Grietje gaan warmen."

Paul volgde haar naar de keuken en zag hoe zij een klein blokje hout op het vuur legde om dit weer te doen opvlammen.

„Leg er vier blokjes op," zei hij, „Grietje heeft geen tijd om te wachten."

„Vier?" herhaalde Roosje. „Zou drie niet genoeg zijn?"

Innerlijk dacht ze, dat die dokter, die vier blokken hout noodig had om vuur te maken, ontwijfelbaar eenmaal op stroo zou eindigen.

Toch wist hij zijn wil bij Roosje door te drijven. De vier houtblokken vlamden licht op en spoedig was de soep warm in den pot, waar Roosje ze in over had geschonken.

Roosje zette den pot op een dienblad naast de aangebroken flesch, die zij neergelegd had, zoodat hij niet kon vallen; anders had zij een tweede moeten openmaken. Toen klom zij weer naar boven, naar haar dochter.

X.

Een poosje later hoorde de dokter, dat hij van boven af geroepen werd.

„Komt u boven, mijnheer," zeide Roosje, „komt u boven, mijn dochter is aangekleed."

Hij ging naar boven en vond Grietje geheel gekleed in bed.

„Waarom bent u niet opgestaan?" vroeg hij hartelijk.

„Omdat ik mij in bed beter voel."

„Bent u sterk genoeg om op te staan?"

„Ja, als ik wil wel."

„Waarom wilt u niet?"

„Omdat ik niet wil."

„Mooi!" zeide hij.

„Neen, dat is niet mooi," zei Roosje; „ik zou wel eens willen weten, wie u het recht gegeven heeft, haar te plagen. Nauwelijks heeft ze haar oogen open, of u wilt, dat ze opstaat. Blijf maar Grietje, blijf maar in bed, mijn lammetje."

„Neen, ik wil niet in bed blijven, ik wil heen en weer loopen."

Grietje sprong uit bed.

„Juffrouw," zeide Paul, „als u 't goed vindt, zullen wij met een wandeling door de kamer beginnen. Geef mij uw arm."

Grietje gehoorzaamde.

„Samen liepen zij tien, twaalf schreden en Paul vond, dat zij heel goed liep voor iemand, die uit den dood was opgestaan.

De moeder volgde hen met gevouwen handen en zeide: „Wat is zij mooi, zóó! Vermoei je niet, dochterke, loop niet te veel, kleintje. O, mijn goede heer, u bent een brave dokter."

Grietje vroeg verlof te gaan zitten en Paul, Roosje en Siska gingen eveneens zitten.

Roosje's gezicht was opgevroolijkt sinds Grietje's bijkomen, nu betrok het plotseling. Zij boog het hoofd, hief het tersluiks weer op om Paul aan te kunnen kijken, balde haar vuisten, knarsetandde en scheen op het punt zich de haren uit het hoofd te trekken.

En toen ging zij naar de deur met de woorden: „Jezus Maria! Jezus God en Maria! Waarom heb ik zoo iets beloofd!"

Zij verliet de kamer.

Grietje was opgestaan en had opnieuw Pauls rechterarm genomen. Zij leunde er op met haar gansche gewicht en vroeg: „Zoudt u mij dezen arm geven of den andere als ik uw vrouw was?"

„Dat weet u beter dan ik," antwoordde hij.

„Geeft u mij den andere eens..."

„Hier... m... ijn kind." Hij had bijna Margaretha gezegd.

„Uw kind? Ik ben geen kind, ik ben bijna achttien jaar; ik wil, dat u mij juffrouw noemt."

Bij deze woorden keek Grietje Paul met hare groote bruine oogen aan; Paul keek haar ook aan en vond, dat die oogen er uitzagen als fluweel, waaronder een machtig vuur laait.

„Waarom kijkt u mij aan?" vroeg Grietje plotseling.

„Ik weet 't niet," antwoordde de dokter met een stem, die half ontroerd, half treurig klonk.

Grietje hernam: „Dat moest u weten, daar u toch alles weet. Waarom buigt u uw hoofd? Waarom kijkt u mij weer aan? Doe die leelijke oogen van u toch dicht. Bekijkt u mijn arm soms? Moeder zegt, dat hij mooi is. Is dat waar?"

„Ja, àl te mooi."

„Waarom al te mooi? Waarom bent u ver-

drietig? Ik vind 't prettig als u verdrietig bent. Ik vind 't prettig als u mij aankijkt."

Hij deed haar gaarne dit genoegen.

„Weet u wel," zeide zij, „dat u heel mooie oogen hebt en dat ik veel van u houd?"

„En ik dan!" gooide hij er uit, trok Grietje tegen zich aan en bedekte haar met kussen.

Grietje onttrok zich niet aan zijn omhelzing.

Dat zij geen weerstand bood, boezemde hem bijna angst in.

„Weet je wel," vroeg hij heel zacht, „dat het niet mooi is, als zoo'n groot meisje als jij zich door een jongen man laat kussen?"

„Waarom niet, als ik het prettig vind?"

„Is het de eerste keer, dat je 't prettig vindt?" vroeg hij en was reeds jaloersch op Grietjes verleden.

„Ja," antwoordde zij.

„En zou een andere man je ook aanstaan? Zou je hem toegestaan hebben, je te kussen?"

„Zeker wel."

„.En als er nu vandaag of morgen een komt?..."

„Wilt u zwijgen!" zeide zij bevelend en boos.

XI.

Roosje kwam terug; in haar ééne hand droeg zij een geldzak, in de andere een beurs. Zij ging aan 't tafeltje met het zeil er op zitten, legde zak en beurs neer en keek Paul strak aan.

„U bent zeker nog niet weggegaan omdat u er op wacht, dat ik u zal betalen?" zeide zij.

Paul blikte haar verwonderd aan. Grietje liep naar haar toe en riep: „Moeder, wat scheelt u toch en wat wilt u met al dat geld beginnen?"

„Hou jij je mond," zei Roosje.

„;Moeder is boos, ik weet niet waarom," zei Grietje."

„Kom eens hier," zei Roosje tot haar, „kom eens hier." Zij stond op, nam natuurlijk den zak en de beurs mee en ging met haar dochter de kamer uit. Op het portaal hield zij halt, sloot de deur, schudde met beide handen den zak en de beurs heen en weer en vroeg: „Weet je, wat daarin zit? Achtduizend vijfhonderd franken in bankpapier en hier in de zak vijftienhonderd franken."

„Tienduizend franken!" wonderde Grietje.

„Tienduizend franken, tienduizend franken, die ik den dokter daar binnen beloofd heb voor het geval, dat hij je van den dood zou redden," zei Roosje vergramd en bedekte haar dochter met kussen. „Vooruit! je mag wel veel van je arme moeder houden, want zij geeft voor jou tien jaar weg van haar leven. Ja, tien jaar, Grietje, want morgen zal ik in mijn bed blijven liggen en niet weer opstaan; daar ben ik vast van overtuigd! Tienduizend franken!"

„Tienduizend franken!" herhaalde Grietje. „Heeft hij die som van u geëischt?"

„Neen, ik was zelf zoo dom, ze hem aan te bieden, omdat ik je voor dood hield. O, zoo hard voor dat armzalige geld te werken, en 't dan een melkmuil in den schoot te gooien! Maar jij lag daar immers met gesloten oogen op je bed; ik was mijn hoofd kwijt, ik zou alles gegeven hebben, ja alles, wanneer hij het geëischt had. O, als hij er toch maar op een of andere manier toe te brengen was, dat hij zoo iets niet van mij eischt! Een ziekenbezoek kost bij een dokter voor rijke menschen hoogstens vijf franken. Toe, jij bent zoo jong en je ziet er aardig uit, ga jij eens naar hem toe, spreek met hem, misschien wil hij naar je luisteren. Doe 't voor

mij, Grietje, voor je arme moeder, en als hij niet naar je wil luisteren, dan zal ik 't hem wel betalen, omdat ik 't nu eenmaal beloofd heb. En dan zal ik wel een strop vinden om mij aan op te hangen."

Grietje keek haar moeder aan en werd angstig; zij wist, dat Roosje in staat was, uit wanhoop zoo iets te doen.

Zij liet Roosje met haar geldzak en haar beurs op het portaal staan en ging de kamer binnen, waarvan zij de deur liet aanstaan. Roosje luisterde ademloos. Grietje ging naar Paul toe.

„Is het waar," vroeg zij, „dat u voor mijn genezing van mijn moeder tienduizend franken geëischt hebt?"

„Ik! Neen, zij heeft ze mij aangeboden."

„Verlangt u, dat zij u het geld betaalt?"

„Waar ziet u mij voor aan?" vroeg Paul en haalde de schouders op.

„Wat zegt u?" vroeg door de kier van de deur op den achtergrond een stem hijgend van opwinding.

Het was de stem van Roosje, die met starende oogen, bevend als een blad, angstig Pauls antwoord afwachtte met een gezicht, dat door de dubbele kwelling van angst en hoop een groteske uitdrukking had.

„Kom toch binnen, Madam," noodde hij.

„Ja of neen?" vroeg Roosje.

„Neen natuurlijk," antwoordde hij.

„Neen?" wonderde Roosje. „Hij heeft neen gezegd! Wilt u de ... de tienduizend franken ... niet?"

„Neen."

„Neen?"

„Neen," herhaalde hij.

„Werkelijk niet?"

„Werkelijk niet."

Roosje glimlachte. „Geef mij een hand," zeide zij, „u bent een beste kerel, hihi, een allerbeste kerel."

„Houdt ze mij voor den gek?" vroeg Paul.

„Ja," antwoordde Grietje.

Roosje ging voort: „Grietje, schenk den dokter een glas wijn in, als er nog iets in de flesch is. O, u bent goed, goed haha, de beste. Kurk de flesch weer, Grietje!"

En Roosje bedwong haar lachen in haar schort en liep heen om de tienduizend franken weg te sluiten in haar geldkast, die in de slaapkamer aan den vloer was vastgeschroefd.

XII.

SISKA was naar beneden gegaan om de gelagkamer weer te openen voor de arbeiders, die daar gewoonlijk op zaterdagavond tot heel laat blijven.

Paul zweeg en keek Grietje aan; hij scheen kalm, treurig bijna. Hij gaf zich geheel over aan de overweldigende nieuwe, frissche, droomerige gevoelens der ware liefde. In zijn gloeiende ooren klonken tonen als engelengezang, opgewekt door het bloed, dat zijn voorhoofd rood verfde. Grietje's minste beweging scheen hem verrukkelijk toe; het was hem alsof hij het diepste van haar jeugdige gedachtenrijk binnenging als een vertrek vervuld van licht. Hij ontdekte in haar de ziel der ware vrouw, die in de eerste plaats geheel teederheid, geheel overgave is. 't Liefst zou hij haar door woorden, door kussen, door nog niet bedachte liederen gezegd hebben: „Margaretha, ik heb je lief, ik wil je zoo sterk, zoo gelukkig, zoo mooi zien opbloeien, dat de winterstormen je zacht toeschijnen en de bevroren sneeuw voor je wordt

tot een zacht grastapijt; de hemel bleek van sneeuw wil ik voor jou tot lentehemel maken als de boomgaarden in bloei staan en de blankwitte meidoornhagen in de verte het land doorgeuren. Ik wil..." Het liefst wilde hij, dat zij alles was, wat een vrouw zijn kan, alles wat zij is in de oogen van een man, die haar liefheeft. In zijn brein was een wirwar van liederen, droomen en hartstochtelijke omhelzingen van twintig verschillende vrouwen, doch allen waren Margaretha. Deze stoute gedachten werden schuchter, eerbiedig, bevend, wanneer hij zich voorstelde, dat hij haar naderde, haar inwijdde in zijne droomen... O, hoe helder werd hij er zich van bewust, dat zijn ziel wegsmolt in zachte woorden, die hij zachtjes, zachtjes fluisterde, en dat hij misschien meegesleept zou worden in een stroom van welsprekendheid, wanneer zij hem aanmoedigde! Maar zij moedigde hem immers aan. Kon hij meer van haar verlangen? Zij gaf zich als 't ware aan hem. Neen, haar trots, haar hoogmoed, haar nu verstoorde liefde gaven hem antwoord. Neen, dat is geen deerne, dat is een jonkvrouw, die zich niet bewust is van haar kussen en haar argelooze zelfovergave, die meent zich te moeten geven, zooals zij doet. Dit is niets dan liefde en zij bevredigt zijn hart, dat leeg was van liefde.

Een knarsend geluid stootte hem op uit zijne droomerijen; zonder eenige schaamte lachte Roosje hem in zijn gezicht uit. Als verbijsterd keek hij haar aan; hij luisterde naar haar zonder haar aan te zien, opdat zij ongestoord zou kunnen praten: „Die goede dokter, wat een edelaardig karakter!" zeide zij. „Hoeveel menschen zouden er wel bestaan, die tienduizend franken af zouden staan?! Hij verdient de reddingsmedaille voor deze moedige, zelfopofferende

daad. Wat beteekent het of iemand een drenkeling uit het water haalt, vergeleken bij de ongehoorde daad door een mensch bedreven, die tienduizend franken belet, in zijn zak te rollen!"

En zoo ging zij voort.

Grietje werd ongeduldig, toen zij zag, hoe hare moeder zichzelf door platte grappen vernederde.

Paul besloot Roosje's vreugde eenigszins in te toomen.

„Ik heb dorst," zeide hij.

„Drink, mijn redder," zeide Grietje en greep naar de aangebroken flesch.

„Een nieuwe," zeide hij.

Een nieuwe, die Roosje uit den kelder moest halen en die zijzelf opentrok, omdat zij dacht, dat Paul dan misschien minder zou drinken.

Hij dronk verscheidene glazen achter elkaar.

Roosjes gezicht betrok.

„Nu, als u dorst hebt, ik voor mij heb honger!" zeide Grietje.

„Honger?" vroeg Roosje, die terstond het dreigende gevaar van een uitgebreid maal rook. „Moet je dan tweemaal achter elkaar eten?"

„Me dunkt, dat is niet te veel als je twee dagen lang dood bent geweest," vond Grietje.

„Wat zal ik haar nu eens geven?" wendde Roosje zich tot Paul.

Paul antwoordde: „Een dozijn oesters, een lamscotelet, een kippeboutje, ganzelever en kreeftensla zijn voor de volkomen genezing van uw dochter onontbeerlijk, en zij moet dat alles met goeden ouden wijn besproeien."

„Wel ja!" riep Roosje. „Oesters, coteletten, kippebout, ganzelever, kreeft! Waarom zegt u maar niet dadelijk dat ik levend moet opgegeten worden! Ik heb niets van al die rommel in huis."

„Siska!" riep Paul. „Vraag eens aan den een of ander van die menschen beneden of hij een halve frank wil verdienen."

Siska gehoorzaamde; geen minuut later hoorden Grietje, Roosje en Paul, die zich in stilte slap lachte, verschillende bas-, alt- en falsetstemmen in koor antwoorden: „Ik! Ik! Ik!"

„Kom Siska, zoek er één uit!" riep Paul van boven, „en laat de uitverkorene boven komen!"

Zij koos den armste, een leerjongen, die naast een arbeider aan zijn tafelhoek een droog stuk brood zonder boter zat te eten.

De leerjongen kwam boven en vroeg zonder eenige verlegenheid, waarmee hij de fooi kon verdienen.

„Door honderd oesters, zes lamscoteletten, een kip, een portie kreeftensla en een potje ganzeleverpastei te halen," antwoordde Paul.

„Mooi!" zeide Roosje. „En moet dat nu terstond gebeuren?"

„U bent een fijne meneer, u hebt mooie kleeren aan," antwoordde de leerjongen, „u kunt laten halen, wat u wilt. Ik loop maar in lompen, ik moet alles met hulp van geld bij elkaar scharrelen en 't zelf halen. Dus geld!" zeide hij en stak de hand uit.

De dokter wees naar Roosje, die zich doof hield en met aandacht de zoldering beschouwde.

De leerjongen klopte haar op den schouder.

„Geld, Bazin," zeide hij.

Roosje antwoordde niet op de uitnoodiging.

De leerjongen klopte ten tweeden male, ditmaal ietwat harder op haar arm.

Roosje wendde zich tot Paul en vroeg hem:

„Hoeveel moet ik dezen schooier geven, dat hij u oesters, kreeft, ganzelever en al die andere lekkernijen brengt, die een mensch te gronde richten?"

„Vijf en twintig franken," antwoordde Paul.

„Ik heb niets als een bankbiljet van twintig franken; wilt u er vijf bijleggen?"

„Neen," antwoordde de dokter.

„Maar Mama!" kwam Grietje.

„Misschien heeft Siska ze wel in de lâ van de toonbank. Ik zal ze haar vragen."

„Mama, u heeft vijffrankstukken in uw zak; ik hoor ze rammelen," zei Grietje.

„Dat is waar," zei Roosje, die zich beheerschte, ofschoon zij bijna buiten zichzelf was. „Hier, bloedzuiger, hier heb je ze," zeide zij en wendde zich tot den leerjongen. „Ga ze halen, die kost voor lekkerbekken, die eenmaal ellendig op stroo aan hun eind zullen komen. Als je mij het geld niet tot aan den laatsten penning met de juiste, gekwitteerde rekening terugbrengt, sleur ik je bij je ooren vóór den commissaris van politie!"

„Goed," sprak de leerjongen, „maar ik ga niet weg vóór ik mijn fooi beet heb."

„Van mij niet," zeide Roosje.

„Van mij," zeide Paul.

De leerjongen begreep, dat er iemand voor den gek te houden viel, en ging vroolijk heen. Hij hield niet van Roosje, die hem zelfs nooit een glas water had gegeven.

Roosje, Grietje en Paul, die stil waren geworden, hoorden, hoe de arbeiders door Siska aangemoedigd werden en hoe zij op de gezondheid dronk van den wonderdokter en op Grietje, die uit den dood was opgestaan, de goede juffrouw Grietje.

Roosjes boos humeur duurde niet lang. Zij meende nu een middel gevonden te hebben, om den geneesheer voor denzelfden commissaris van politie te brengen, waarmee de leerjongen te doen zou krijgen, als hij het geld niet tot op

een halve penning nauwkeurig verrekende. Er was geen twijfel aan, zij had de oesters, de lamscoteletten, de ganzelever, de kreeft betaald. Maar wie had dien kwistigen maaltijd besteld? De dokter. De leerjongen kon dat, als 't noodig was, getuigen. Wie bestelt, betaalt ook. De herbergier schiet geld uit, om de klanten gerechten voor te zetten, maar hij heeft het recht, de onkosten op den verbruiker te verhalen. Dat was zoo klaar als de dag. Zij zou, als 't noodig was, voor den rechter komen, dien zij al vóór zich zag; een halve idioot, bijna altijd dronken of bezig nuchter te worden, aan het rechteroor doof en aan het linker hardhoorend. Roosje zag den beklaagde vóór dat gewichtig personnage verschijnen, zag, hoe hij door hem gedwongen werd, aan haar, de aanklaagster, het geld uit te betalen; item voor een pot ganzeleverpastei; item voor zes lamscoteletten; item voor een kreeft; item voor de salade; de olie en de azijn en het braden van het gerecht sub Artikel II; te zamen 27.50 franken.

Item voor... (een nog vast te stellen aantal) flesschen Bordeaux, al naar den dorst, waar de beklaagde blijk van zal geven... ten minste zes flesschen, waaraan zij haar deel kan verdienen. Het geheel minstens op vijftien franken de flesch berekend; 90 francs.

Zoo verrees voor Roosjes verrukte oogen het volgende: een smakelijk maal, door een derde betaald; een verdienste van vijf franken voor het braden van zes coteletten en de onverwachte verkoop van voor negentig franken wijn. Dus was haar goede luim teruggekeerd en keek zij Paul aan met den altijd oppervlakkigen, soms ietwat onrustigen eerbied, die de schuldeischer koestert jegens een schuldenaar, in staat goed te betalen.

De oesters, de coteletten, de kreeft en de ganzelever kregen in hare oogen een heel ander aanzien. Nu stond zij niet langer op het punt, haar eigen geld, haar vleesch en haar bloed op te eten en op te drinken, maar zij zag nu de sappig-dikke vrucht wenken, aan des dokters domheid ontsproten.

Haar blijdschap was zoo groot, dat zij zich niet in kon houden. „Dokter," sprak zij, „u heeft u zeer grootmoedig jegens mij gedragen; nu moet ik u ook van mijn kant vragen: Hoeveel neemt u voor de visite? Twee franken, nietwaar?"

De dokter zag den valstrik. Maar hij wilde niet langer de reddingsmedaille verdienen en antwoordde daarom: „Ik laat mij nooit op deze wijze betalen."

„O!" kwam Roosje, „hoe laat u zich dan betalen?"

„Voor elke ziekte op zichzelf."

„En staat de regeering dat toe? Maar dan kunt u ook van mij eischen, zooveel u wilt... zelfs twintig franken, en ik zou gedwongen zijn, ze u te betalen?!"

„Zelfs honderd franken."

„Honderd franken, zegt u? U kunt voor den rechter honderd franken van mij eischen?"

De rechter was voor haar als een god met een heiligenkrans omgeven, waartegen zijn wankele gestalte, zijn vage gebaren, zijn vischachtige oogen zich scherp afteekenden.

„Ja zeker, en dat is niet meer dan billijk," gaf Paul ten antwoord. „De behandeling van uw dochter heeft mij verscheidene uren gekost; ik heb zelf de geneesmiddelen bereid; ik heb haar van den dood gered. Ik kan zonder eenige bedenking vijfhonderd franken van u vorderen."

„Vijfhonderd franken! Ja maar...?"

„U betaalt het avondeten," zeide Paul, Roosjes

gedachtengang vervolgend, „en u moogt u gelukkig achten, er zoo goedkoop af te komen."

Roosje werd suikerzoet: „Ik ben een arme vrouw," verklaarde zij.

„Neen," antwoordde Paul.

„Die ongelukkige tienduizend franken, die u in mijn handen gezien hebt, maken mij nog niet rijk," zuchtte zij. „Ziet u eens, goede heer, u bent goed, u verdient geld als water... en ik — dat is alles wat ik bezit. U lacht! Ik zweer het u."

„U moet niet zweren."

„Wilt u meegaan en er u van overtuigen of ik lieg?"

„Neen."

„U gelooft mij niet en ik zeg u toch de waarheid. Toe," voegde zij er vleiend bij, „wilt u het eten betalen? Dan neem ik den drank op mij."

„U betaalt alles."

„Alles!" zeide Roosje. „Maar dan eet u niet met ons mee."

„Ik eet mee, anders... de kosten voor zoo'n behandeling... kunnen tot vijfhonderd, misschien duizend franken beloopen, die vóór het einde van December betaald moeten zijn..."

„Mijn God," kreunde Roosje als verbijsterd.

En zij keek hem vol eerbied aan, omdat hij haar overwonnen had, maar tegelijk dreigend, want zij zou hem graag geworgd hebben. „Dan noodig ik u uit, met ons het avondeten te gebruiken," zeide zij.

En in het diepst van haar hart hoopte zij, dat de groote helleduivel hem zou doen stikken in den eersten oester, die hem door de keel zou glijden.

„En nu, Madam," zeide Paul, „heb ik nog een verzoek aan u."

Roosje werd bleek.

„Zet u, terwijl het avondeten bezorgd wordt, vast koffie voor ons."

„Koffie? Waarom ook nog koffie?"

„Om mejuffrouw uw dochter weer geheel op krachten te brengen. Maar ze moet héél sterk zijn."

„Dus wel een ons voor ons drieën?" vroeg Roosje, die op het punt stond alle mogelijke verwenschingen der wanhoop uit te stooten.

„Drie ons," antwoordde Paul.

„Drie ons! Wilt u dan de muren van het huis aan het dansen maken?"

„Ja," zeide hij, „maar daarna worden ze veel rustiger."

„Drie ons!" herhaalde Roosje, terwijl zij de kamer uit ging. „Dat zullen wij toch eens zien, ik ben nog niet gek geworden!"

De leerjongen is terug. Paul heeft hem een flinke fooi gereikt, wat hem aanleiding geeft voor zichzelf en voor één der armsten onder zijn makkertjes zoo'n „beroemd" glas bier te bestellen. Nadat de beide kinderen gedronken hebben, zijn zij zeer vergenoegd en maken behoorlijk lawaai.

Grietje heeft op de eerste verdieping de tafel gedekt; alles is onder een wit servet verborgen: de vreeselijke oesters, de ganzelever, die een mensch te gronde richt, en de lamscoteletten, zulk duur vleesch . . .

Roosje is gaan zitten, zij heeft juist de koffie binnen gebracht, waarvan de flauwe geur op een mijl afstands een flinke dosis cichorei doet vermoeden.

Grietje neemt het bedekkende servet weg en zet op de tafel tusschen de schotels de twee rouwkaarsen, nu tot kaarsen van lachende vreugd geworden. Zij heeft in de groote kachel vuur aangelegd en aangestoken. Voor 't eerst ruikt het lekker in dit holle vertrek, voor 't eerst is het er warm.

Roosje beziet zwijgend het eten; de vijf en twintig franken, die het gekost heeft, deelen zich voor hare oogen in vijffrankstukken met grijnzende gezichten, die van de tafel rollen als de ballen van een onzichtbaar vangbalspel.

Sedert zeven uur 's morgens heeft zij niet gegeten, nu is het negen uur in den avond. De vreeselijke oesters en de ganzelever, die een mensch te gronde richten, de kreeft, die je in 't armhuis brengt, de lamscoteletten, waarvan het vet stolt, de wijn zelfs, dien zij betaald heeft, wekten in haar wilden eetlust, ontembare dorst, twee gevoelens, die zich weldra in handelingen omzetten. Zij heeft zelf bediend en ingeschonken; zij neemt de dikste stukken voor zichzelf, voor zichzelf het grootste glas, een half liter-glas, dat zij uitgezocht heeft. Zij eet niet, zij verslindt; zij drinkt niet, zij zwelgt. Het is haar geld, dus het moet in zijn eigen bergplaats terug, denkt zij; als 't dan niet in de geldkist is, dan in het natuurlijke omhulsel. Welk een treurige en tegelijk vermakelijke aanblik voor Grietje en Paul!

Ook zij eten en drinken, doch zij eten onrustig, in haast, met kleine hapjes als pikkende vogels; zij nemen groote slokken, zij drinken elkaar toe, zij „klinken", welk woord den klok-

kentoon aanduidt, die de glazen geven. En daarbij zijn zij nadenkend, zijn hunne blikken diep als de oneindigheid van den hartstocht, die tusschen hen heen en weer stroomt.

Niet de wijn, niet de steenkool, die in den haard brandt, maakt hen warm. Warm maakt hen de gloed in hunne harten. Het schijnt hun toe, dat zij op een stormachtig bewogene en toch liefkoozende zee in een bootje gewiegd worden, waarin de hevigste stooten zacht aanvoelen. Zij blikken elkander aan en spreken niet.

De oesters, de lever, de kreeft, dat alles, schijnt hun grove rommel toe. Zelfs de roode, glanzende wijn schijnt niet zooveel vuur te bergen als uit hunne oogen vloeit in lichtende stroomen en door de kamer heen straalt.

Roosje eet steeds voort.

De liefde is in Grietje's hart geweld. Reeds beschouwt zij Paul als haar heer en meester, keurt alles goed wat hij doet, bootst zijn manier van eten en drinken na, ziet in hem een man van gewicht, want hij lijkt op de menschen die veel denken; zij durft niet lachen, uit angst hem te mishagen. Door den wijn is zij spraakzaam geworden; argeloos toont zij hem hare genegenheid. Zij schuift haar stoel dicht naast den zijne; wil eindelijk niets meer voor zich alleen hebben, geen bord, geen vork, geen mes, zij verlangt van het bord van haar vriend te eten, uit zijn glas te drinken.

In kinderlijke bewondering kan zij hare oogen niet van hem aftrekken; zij voorkomt zijn minsten wensch, snijdt brood voor hem, schenkt hem in te drinken, raadt elk zijner verlangens, eer hij ze nog uitgesproken heeft. Al naar hij luid spreekt of zacht, verbleekt Grietje of krijgt zij haar natuurlijke kleur terug. Met saamgeperste lippen, trillende neusvleugels, ernstig, bleek, peinzend en verdiept in innerlijke aanschouwing zit zij daar. Het nog ongevormde meisje heeft het gevoel alsof zij zich volkomen vast besloten, vol vertrouwen, vol liefdesverlangen geven moet.

Telkens ontsnappen haar uitroepen van bewondering: „Wat is uw stem zacht, dokter! Wat bent u goed! Iedereen houdt van ú, nietwaar? Leert men uit boeken al die mooie dingen, die u zegt?"

Hij voelde zich klein tegenover deze naïeve ophemelarijen. In dit oogenblik zou hij gaarne zijn wetenschap, zijn boeken, zijn levenservaring van volwassene vergeten, om nader te komen tot de zielegrootheid van dit betooverende kind; hoe mooi was haar gelaat, hoe zacht en rein haar glimlach, wanneer in haar vertrouwende ziel, die slechts ruimte bood aan geestdriftige gevoelens, woorden van liefde opwelden, zacht als het gezang van een jonge grasmusch, die in de Lente haar eerste liedje kweelt.

Maar hij kon zich niet meer nederig en klein maken: hij moest zich bepalen tot goedheid en vriendelijkheid. Ook hem klopte trouwens sinds eenigen tijd het bloed met nieuwe kracht door de aderen. Ook hij voelde, hoe het leven zich in zijn bestaan verdubbelde: toewijding, edelmoedigheid, bewustzijn van kracht, de behoefte het geliefde wezen te beschermen, haar een aangename plaats in het leven, een mollig nest in

zijn huis te bereiden — al deze edele gedachten bloeiden als rozen open in zijn hart. De liefde was hem verschenen.

Dat maakte hem zoo schoon, zoo sterk, zoo waard om bewonderd te worden. Roosje had in het begin niets gezien; maar toen haar eetlust bevredigd was en haar dorst gestild, begon zij op haar dochter te letten en zag met de pijnlijke helderheid van den ijverzucht, hoe haar innig geliefd kind zich van haar afwendde om zich aan een ander te geven. Wanneer haar borst met ijzeren nagelen ware doorboord, zou dit haar niet *meer* pijn gedaan hebben. Haar dochter, die zij meer liefhad dan haar geld, meer dan alles ter wereld, Grietje dacht niet meer aan haar moeder, was niet meer vervuld van gedachten aan haar moeder. Aan een man, die god-weet-waar vandaan kwam, wijdde zij hare liefelijke teederheid, hare zoete woorden.

Op dit oogenblik raakte Grietjes stoel dien van Paul aan. Met zijn hand, als in nadenken, op tafel geleund, keek hij Grietje aan, die plotseling volgzaam, argeloos, in een naïeve behoefte tot liefkoozen, hare hand op de zijne legde.

Toen Roosje deze beweging zag, brak haar drift los. „Is dat een manier van doen voor een jong meisje?" schreeuwde zij, nam driftig Grietjes hand en sloeg ermee op tafel. „Sinds wanneer schuift een meisje in Vlaanderen zóó haar stoel naast dien van een man, sinds wanneer legt zij haar hand op zijn hand? Heb je dan geen schaamte of gevoel van betamelijkheid?" Weg van die plaats!"

„Neen," zeide Grietje, buiten zichzelf omdat zij zoo verkeerd begrepen werd; „neen, ik doe hier niets verkeerds."

„Doe wat ik zeg."

„Neen."

Roosje deed alsof zij schreide. „Dat komt ervan," zeide zij, „als men zijn kinderen verwent." En toen voegde zij er op weeken toon bij: „Grietje, mijn kind, ben je mij niet ongehoorzaam, omdat ik je al te zeer liefheb?"

In eens sprong Grietje op, ging op Roosjes knie zitten, kuste haar zoo innig als zij kon en zeide: „Moeder, ik wil niet dat u schreit."

De beide vrouwen hielden elkander omvat. De dokter zag het aan; Grietjes lieve gebaar maakte hem gelukkig. Maar hij zag slechts de lange bruine haren van het maagdeken en dicht erbij Roosjes adelaarsoogen, die hem uitdagend aankeken.

Roosje hield Grietje nog altijd omvat, alsof zij vreesde, dat zij haar zou ontsnappen. Zij verbrak het stilzwijgen door te vragen:

„Ben ik u nog iets schuldig, dokter?"

„Neen," antwoordde hij.

„Heeft u geen honger, geen dorst meer?"

„Neen."

„Dan ga ik nu met Grietje naar beneden, want wij zullen met ons drieën genoeg te doen hebben om al de stamgasten te bedienen, die hier tot middernacht blijven zitten."

„Ik begrijp 't al," zeide Paul. „Een vriendelijke vorm om mij mijn afscheid te geven, waarmee ik kort en goed buiten de deur word gezet."

Grietje sprong van haar moeders knieën af. „Buiten de deur?" riep zij uit. „Hem buiten de deur zetten? Dat wil ik niet! Dat heeft moeder niet gezegd! Nietwaar moeder, dat heeft u niet gezegd?"

Roosje was bang voor den toorn van haar dochter. Zij vermeed het, rechtstreeks op den strijd, die dreigde uit te barsten, aan te sturen.

„Ik zal er wel op passen," zeide zij, „mijnheer den dokter buiten de deur te zetten. Bovendien

is ons huis een herberg, die voor iedereen open staat. Hij kan ten allen tijde hier binnen komen en zijn eten betalen. Zoo staat de zaak. En nu is er veel te doen in huis. Twee dagen heb ik met schreien doorgebracht, wij hebben ik weet niet hoeveel tijd met dit gebras verdaan; dat is genoeg tijd verloren en geld weggegooid; dus kom Grietje, achter de toonbank, kindlief!"

„Als dat zoo is," zeide Grietje vastbesloten, „dan ga ik heelemaal niet meer achter de toonbank, nooit meer."

Paul, die haar aankeek, fronste de wenkbrauwen: het scheen haar toe, dat zij er verkeerd aan gedaan had, haar moeder ongehoorzaam te zijn.

„Ik kan misschien wel weer naar beneden gaan," zeide zij, „maar alleen, als u nooit meer mijn vriend buiten de deur wilt zetten."

„Hij wordt er immers niet uitgegooid. Ga mee naar beneden."

„Niet dadelijk, strakjes, nietwaar moeder? Anders..."

Roosje aarzelde.

„Anders," herhaalde Grietje, „anders komt er niets meer van de toonbank."

„Goed," zeide Roosje en gaf toe.

Zoo verliepen tien minuten. De dokter liep langs Siska heen en drukte haar vijftig franken in de hand. Hij was besloten, geen klaplooper in Roosjes huis te zijn. „Hier," zeide hij, „hier is je rok. De lieve God heeft mij opgedragen, hem je terug te geven. Maar zwijgen."

„Wat zegt u tegen Siska?" vroeg Roosje.

„Ik zeg tegen haar," gaf de dokter ten antwoord, „dat zij vlug boven moet gaan kijken of er nog lever voor haar over is gebleven."

Roosje haastte zich, vóór Siska de eerste verdieping te bereiken. De dienstmaagd stond onbe-

wegelijk. De vijftig franken, die zij met één slag verdiend had, al deze gebeurtenissen, die haar zoo wonderlijk toeschenen, nagelden haar vast aan den grond. Het was haar bijna alsof St. Bavo in den vorm van een dokter uit den hemel was neergedaald, enkel en alleen om Grietje te redden. Deze geleidde Paul tot op den drempel, en hier nam zij lang en teeder afscheid van hem, in het gezicht van den grauwen hemel, waaruit de sneeuw in dichte vlokken neerviel.

XIV.

De dokter woonde in Uccle. Hij was bij een zieke in Gent geroepen; toen hij hier vandaan kwam, zocht hij in de eerste de beste herberg een onderkomen en dit was toevallig „het Keizerswapen".

Nadat hij in een andere herberg logies had gezocht, stond hij tegen acht uur 's morgens op. Het was zoo'n echte grauwe winterochtend, waar hij van hield. Met opgeheven hoofd, zijn neus in den wind, ging hij naar buiten. Van de gewone bescheidenheid in zijn houding was niets meer te zien. Het morgenlicht steeg bleek en vorstig op in de met sneeuw beladen atmosfeer. 's Nachts had het gevroren; de musschen zochten naar voedsel op den harden weg, waarlangs de dokter voortliep, maar vonden niets. Sinds gisteren waren hier geen paarden meer voorbijgekomen. Bleeke, bibberende, hongerige straatjongens lokten de musschen in vallen, gewone stokken, met vogellijm bestreken en een kruimel brood er op. Enkele vogeltjes lieten zich vangen. De nachtwakers, die blauw van kou in hun kapmantels gehuld rondstapten, keken toe bij deze openlijke barbaarschheid zonder procesverbaal op te maken.

Pauls hart klopte van de edelste menschelijke gevoelens. Hij was peinzend in zijn vreugde, zwaarmoedig in zijn hartstocht, meer geneigd tot weenen dan tot lachen; want zijn hart was overvol van geluk, vervuld van diepe, onbeschrijflijke gelukzaligheid. Hij voelde zich tot Margaretha getrokken, zooals de magneet naar het staal, de stroom naar de zee trekt. Zij had hem gansch en al in bezit genomen, sloot hem in boeien; bevolkte zijn hart, zijn gedachten, zijn droomen met beelden, woorden, glimlachen, verrukkelijke gestalten, waar de wonderbare kuische sluier der werkelijke liefde zich zoo snel overheen breidt.

Hij had verder niets meer op de wereld lief dan haar, behalve dan zijn arme zieken. Maar deze, daar was hij zeker van, zou hij door zijn liefde voor haar nog beter verzorgen, nog vlugger genezen. De frissche morgenlucht drong hem in de longen als edele wijn in de keel van een drinker. Hij liep langs de lantarenpalen en had ze bijna omarmd. Eerst om negen uur waagde hij het, de deur van het Gotische huis „Het Keizerswapen" open te doen. Roosje stond rechtop bij haar toonbank, Siska schilde aardappelen aan een kleine bank; Grietje was er niet.

Paul werd ongerust. Het kwam hem vreemd voor, dat zij nog niet opgestaan was of ten minste, dat zij niet bij de toonbank stond om hem op te wachten; hij wist immers, dat zij altijd vroeg opstond.

Toen Siska Paul binnen zag komen, glimlachte zij hem toe met haar mooisten, dankbaarsten glimlach. Dit deed Roosje niet; de strijdlustige uitdrukking van haar gezicht vroeg klaar en duidelijk, wat deze verafschuwde persoon bij haar kwam zoeken.

Paul hoorde vaag het geluid van een stoel,

die op de eerste verdieping met den voet op zij werd geschoven.

Toen zeide hij tot Roosje op den zwaarmoedig ernstigen toon, die verliefde menschen in onverschillige oogen zoo belachelijk maakt:

„Ik zie juffer Margaretha niet. Is zij niet wel?"

„Zij heeft slecht geslapen, dokter."

In de wijze, waarop Roosje de laatste woorden uitsprak, lag iets van jaloersche woestheid.

„Zij ziet erg bleek," voegde zij er bij.

„Bleek," herhaalde de dokter en deed alsof hij een ongunstige wending vreesde.

Roosje werd in ernst ongerust.

„Nu ja, bleek. Nu ja. En wat zou dat? Is daar gevaar bij?"

„'t Is vreemd, de bloedsomloop had volkomen in orde moeten zijn."

„'t Komt mij voor, dat gisteren..." begon Roosje zonder den zin te beëindigen, die kwetsend voor haar dochter had kunnen zijn.

„Ik zou haar graag willen zien."

„Gaat u dan maar naar boven," zei Roosje. „Zij wil niet uit die lichte, groote kamer, sedert zij er bijna in gestorven was. Ik zal vooruitgaan."

„Doet u dat," sprak Paul.

Werkelijk ging Roosje vooruit naar de veertiende-eeuwsche kamer, waar Grietje als een burchtvrouw uit de middeleeuwen, peinzend, in zich zelve gekeerd, bijna stroef, voor het venster onder den boog der diepe hoogwelvende opening, een handdoek van grof linnen zat te zoomen, en daarbij uitkeek over de vlakten, die zich tot in het onzichtbare, oneindige, voor haar uitbreidden en naar den grauwen hemel, waaruit de sneeuw onophoudelijk in dichte vlokken nederzonk. Zij zag werkelijk ietwat bleek, daar zij het tamelijk koud had.

Zij zag hem binnenkomen, stond halverwege op, liet haar naaiwerk in den steek en werd vuurrood.

„Goedendag," zeide zij verward.

„Goedendag," zeide hij, even verward als zij.

„Margaretha," zeide hij — het scheen hem toe, dat dit woord veel gewichtiger klonk dan het verkleinwoord Grietje — „Margaretha, hoe voelt u zich vandaag?"

Er lag veel liefde in den teederen nadruk op het alledaagsche zinnetje. Grietje merkte dat stellig op, want zij bloosde nog sterker en zeide:

„Ik voel mij heel goed."

Haar groote verlegenheid gaf aan haar gezicht een booze, bijna harde uitdrukking en evenzoo verging het Paul, die geen woord vond, dat hij haar had kunnen zeggen. Het doel van zijn bezoek was bereikt; hij groette Grietje droevig en ging weer heen.

Roosje begeleidde hem tot aan de deur en wreef zich verheugd in de handen. „Een blok minder aan mijn been," zeide zij en klopte Siska op den schouder, die zich niet verroerde, niet neen zeide en niet ja en kalm aardappelen bleef schillen.

XV

VEERTIEN dagen later wreef Roosje zich niet meer in de handen en Siska glimlachte zacht.

Roosje, Paul en Grietje zaten in de groote kamer, waar op Grietjes uitdrukkelijk verzoek

een flink vuur brandde. Alle drie spraken levendig.

„Uw vrouw!" zeide Roosje tot Paul. „Daar zal ik nooit in toestemmen."

„Waarom niet?"

„Daarom niet."

„Maar Madam, zegt u mij dan toch een reden, een enkele! Waarom wilt u beletten, dat uw dochter een goede partij doet?"

„Zij hoeft niet te trouwen. Grietje, antwoord, mijn kind. Heb je lust je oude moeder te verlaten? Zij antwoordt niet. Dus zij wil het ook niet. Zeg, dat je het niet wilt."

„Dat kan ik niet zeggen," antwoordde Grietje.

„Waarom niet?"

„Omdat het niet waar is."

„Grietje, heb je je verstand verloren? Kom op mijn schoot."

Grietje gehoorzaamde.

„Stout kind, waarom wil je je oude moeder 't verdriet aandoen, een man te trouwen, dien je veertien dagen geleden voor 't eerst gezien hebt, en die precies evengoed liegen kan als waarheid spreken, wanneer hij vertelt, dat hij rijk is?"

De dokter glimlachte.

„U hoeft niet te lachen," zeide Roosje. „Een glimlach is nog geen bankbiljet."

En zij fluisterde haar dochter in 't oor: „Hoor eens, ik zal je zachtjes iets zeggen: als je niet trouwen wilt, geef ik je elke drie maanden een zijden japon, oorringen, crinolines, rokken, schoentjes en veeren. Zeg dan neen."

„Dat heb ik allemaal niet noodig; ik weet niet, waarom u niet wilt, dat ik trouw. U bent toch zelf ook heel gelukkig getrouwd geweest."

„Mijn kind, dat is een verschil."

„Neen, dat is geen verschil. Dat is precies hetzelfde. En dan... alle jonge meisjes trouwen, en ik wil ook trouwen."

„Mijn God," hernam Roosje, „waarom wil je met alle geweld het eenige, dat ik je niet in kan willigen? Grietje, mijn lammetje, mijn kind, ik zal zoo alleen zijn in huis als jij heengaat. Toe, luister naar me, blijf. Ik zal niet lang meer leven, blijf bij mij als een brave dochter, tot men mijn oud gebeente vier voet diep onder den grond stopt."

Grietje schreide.

„Toe," zeide Roosje, „schrei niet meer. Je weet, het is voor 't eerst, dat ik iets voor mijzelf vraag. Geloof mij, je verbeeldt je maar, dat je iets voor hem voelt, maar je zult hem gemakkelijk vergeten."

Grietje schudde ontkennend het hoofd.

„Je zult hem vergeten, zeg ik je, als hij er in toestemt, niet meer terug te komen. En hij zal niet terugkomen, als jij 't hem zegt."

„Ik zeg 't hem niet."

De beide vrouwen zwegen. Roosje werd steeds bedroefder.

De dokter sprak haar eerbiedig en zacht toe, zooals hij met zijn moeder zou spreken:

„Waarom bent u zoo bedroefd? Mag ik, nu ik Grietje, uw goede, brave, mooie dochter zoo liefheb — mag ik niet gelooven, dat ik er ook iets toe bij zou kunnen dragen om haar en u mèt haar, gelukkig te maken? Zal het dan geen vreugde voor u zijn, als u een kind meer in huis hebt, een zoon, die middelen ter zijner beschikking heeft, die werkt, die voor zichzelf, voor uw dochter en ook voor u, beklagenswaarde vrouw, het levensonderhoud verdient, voor u, die ik zoo gaarne moeder zou noemen?"

„Neen," zeide Roosje en haar mond was stijf, verschrikkelijk stijf op elkaar geperst.

Paul ging voort: „Ik begrijp het verdriet, dat u gevoelt bij de gedachte, dat u zult moeten

scheiden van uw kind. Maar mag ik u dit zeggen: U denkt niet genoeg aan haar en al te veel aan u zelf. Als God u zulk een gezegende dochter gegeven heeft, als deze hier, die ik reeds al te vurig liefheb, dan geschiedde dat om een vrouw, de moeder van een gezin uit haar te maken, en niet een bekoorlijke, nukkige pop, die door u geliefd, verwend, geliefkoosd wordt en eenmaal genoeg van uwe teederheden zal krijgen..."

„U bent boosaardig," zeide Roosje.

„Ik ben niet boosaardig, ik houd van u, ik beklaag u en ik begrijp u. Ik zeg u, dat het geheel in uw macht staat, gelukkig te zijn en uw dochter gelukkig te zien. Ik zeg u, eenmaal moet zij toch iemand liefhebben, mij of een ander. Verscheurt u de schoone band, die in dezen korten tijd onze harten reeds zoo vast te zamen bindt, dan zult u ongeluk, misschien ontzettend onheil te voorschijn roepen. Grietje is noch koud, noch zwak. En als zij eens een ander dan mij lief krijgt..."

„Neen," mompelde Grietje stil en bleek.

„Laat ons aannemen, dat zij eenmaal een ander lief krijgt en dat die ander is wat ik niet ben, een woesteling, een gemeene verleider. Heeft Grietje hem lief, dan zal zij in haar edel gevoel zich geheel aan hem geven, en als de schurk haar verleidt en dan verlaat, zal Grietje hem dooden en daarna ook sterven."

„Dat is niet waar," zeide Roosje.

„O ja," kwam Grietje schreiend, „dat weet ik heel zeker, moeder."

„Als dit *niet* gebeurt, wat zeer onwaarschijnlijk is, wat moet er dan van dat arme hart worden, waaraan de liefde onthouden wordt — de liefde, waarop iedere vrouw aanspraak heeft? Moet zij niet bij voorbaat treuren om het kind, dat haar

onthouden wordt, om het geheime ideaal, waaraan zij haar zachte harteklop wijdt?"

Grietje bloosde.

„Zeker, uit haar aard is zij deugdzaam, uit eerbied voor zichzelf is zij bereid, met het leven, het ware leven der vrouw te breken; en als zij nu later u verliest, wat hebt u dan van haar gemaakt? Een oude jongejuffrouw. Weet u, wat dat is, een oude jongejuffrouw? Volstrekt geen koud, zelfzuchtig, berekenend wezen, dat genoeg heeft aan het kille genot van stipte orde en levensgemakken, maar een wanhopig schepsel, eenzaam te midden der gansche wereld, dat niets heeft om lief te hebben als honden, bloemen en vogels! Zeker zijn dit lievenswaardige schepsels, maar zij kunnen haar niet het rechte antwoord geven op datgene wat haar hart, dat naar teederheid snakt, noodig heeft. Zij is een vrouw, die in slaaploozen brand, na weken van dolle opwinding de dagen beweent, die verdwenen zijn, het leven dat zij verzuimd heeft, de liefde, waarnaar zij steeds heftiger schreit en die niet meer tot haar komt, omdat het te laat is. De vrouwen, ook de mannen uit de beste kringen lachen om haar. Het geringste wat haar hart beroert, de onwillekeurige omweg waarlangs zij zich uit zoekt te spreken, alles waarmede zij de maatschappij smeekt, haar niet alleen te laten, waardoor zij wijst op hare geheimste verlangens: haar behaagzucht, een zekere gezochtheid in hare kleeding, die altijd terug te brengen is tot de vage schim van een onzekere verwachting — dat wordt aangeduid door de wreede benaming van „laatste pogingen", die haar doodelijk treft, belachelijk maakt, vernedert. En dan komt de vertwijfeling, nestelt zich als een demon in haar gebroken hart en als zij op zekeren dag aan den oever van een kanaal

staat, als de nacht zoo zwart is en het water zoo diep..."

„O — ja," steunde Grietje.

„Zwijg toch, zwijg toch," sprak Roosje, „zet mij niet zoo het mes op de keel, geef mij eenigen tijd om na te denken en..."

Zij hield op, boog het hoofd en weende heete tranen.

„Wat bent u goed," zeide Grietje, „maar u mag niet zoo bedroefd zijn, ik blijf nog heel lang, heel lang bij u. Over drie maanden, over drie maanden — wanneer u wilt, moeder. Ik wil u nu veel kussen, veel..."

Overgelukkig liet Roosje zich dit welgevallen.

„En hem moet u ook kussen."

„Neen," zeide Roosje.

Den geheelen verderen dag was zij gelukkig in de overtuiging, alles gewonnen te hebben omdat zij tijd had gewonnen. Zes maanden waren noodig om haar de beslissing te ontwringen. Eerst toen zij zag, dat Grietje bleek en treurig werd, stemde zij er ten laatste in toe, haar zonder bruidsgift of uitzet aan Paul te geven.

TWEEDE BOEK.

I

ROOSJE was van het brandende verlangen vervuld, zich op te heffen, gelijk te zijn aan Paul, jegens wien zij een jaloerschen haat koesterde. Daarbij kwam haar moederliefde, die het haar tot een dringende behoefte maakte, dicht bij haar dochter te zijn, en zoo had zij Gent en het „Keizerswapen", de eerste, eenige bron van haar vermogen, verlaten.

Zij was naar Ixel gegaan en neergestreken in de sombere Edenburgstraat. Daar bewoonde zij een gesloten huis van twee verdiepingen. Op de groene deur was een prachtig koperen bord te zien, dat in sierlijke krulletters aan Jan en Alleman kond deed, hoe de weduwe Servaes van Steelandt in wijn en likeuren handelde. Dit voorname Servaes, dit aristocratische Steelandt had indertijd in Gent heel wat verbazing gewekt, toen het op het uithangbord van een herberg verscheen.

De arme Roosje, de „vereenzaamde" moeder, had in de bevrediging harer ijdelheid het middel meenen te vinden, om de verschrikkelijke leegte van haar hart te vullen.

Zij had voor zich een „keurig" salon en een „keurige" eetkamer ingericht. De ééne had een wit behang met groote blauwe bloemen, de andere een rood en groen behang met bruinen rand en een houten lambrizeering tot knie-

hoogte, die wit, blauw en rose geverfd was en een mensch van smaak aandeed als een klap in het gezicht. Een monsterachtige pendule op een wit voetstuk, versierd met verguld koper, stelde Paul en Virginie voor, pafferig dik en in verlegen houding onder een palmboom. Het tweetal stond tegen een rots geleund, zoo groot als een stuk kandijsuiker. Het vleesch van de twee gestalten bestond uit Florentijnsch brons en de rest er omheen uit lichtgroen metaal. De houten vloer zonder tapijt was met groene en zwarte strepen geschilderd, kasten van oud eikenhout uit den tijd van Lodewijk XVI, met roode verf bestreken om ze „beter te bewaren", keken met ontzetting naar twee nieuwe, magere, mahoniehouten stoelen met zwart koperbeslag die in de kamer, veel te groot voor die dunne meubels, achter elkaar aan schenen te loopen.

Alles was uit zijn verband gerukt, vochtig, onverteerbaar, kil en onnoozel; zonder vuur in den winter, zonder bloemen in welk seizoen ook.

Een ziekelijk sijsje hing dicht onder de zoldering boven een deur, zonder dat iemand er voor zorgde, het diertje licht en lucht te geven. Het arme dier verloor in deze omgeving zijn veeren en zong toch zoo goed hij kon: in den winter als de heete damp uit de keuken naar boven steeg, in den zomer als de morgenzon vluchtig enkele oogenblikken binnenkeek in de kamer. Men had moeten hooren, hoe levendig zijn arm klein liedje dan werd, als hij bijna vurig en vroolijk met schuchteren vleugelslag den schitterenden gast begroette, den gast, die hem leven en warmte bracht.

De gevangene, door gebrek aan lucht wegterend in een hol van zes voet in 't vierkant, de broodklerk, dat levende telbord, die op een

somber kantoor, in een kleine, koude, ongezonde ruimte voor zoo goed als niets schrijft en in papier wroet, zij moeten, als zij ooit over iets anders dan over zichzelf tobben, soms eens aan zulke arme vogels denken, die door vrouwen worden opgesloten, omdat hun een klankvolle stem is gegeven. Want de vrouwen hebben blijkbaar neiging, alles wat zij liefhebben zonder eenig recht gevangen te houden, en zij zijn zoo wreed in haar liefde, dat geen gevangenis haar eng genoeg toeschijnt, waar het geldt haar geliefden voor zich te houden. Zij gelijken daarin op de autocraten, die de dichters opsluiten in ongezonde holen, omdat zij spotliederen op hen gezongen hebben. Beiden zijn tirannen. De éénen stoppen hare gevangenen vol met lekkernijen om hun de gevangenschap lief te doen zijn, de anderen sluiten ze op of worgen hen om hun het zingen te beletten. De éénen vreezen dat hij kon ontsnappen en door de kat opgegeten worden; de anderen hebben angst, dat het moedige dichterlied het volk wakker zou kunnen maken, den krachtigen wil, die de smart der knechtschap heviger doet branden en die het er toe zou kunnen brengen, den druk, die op hen rust, van zich af te schudden.

Ondanks alle groen, wit, grijs, rood, rose, brons en mahonie der meubels, ondanks de pronkjes, de lambrizeering, de behangsels in salon en eetkamer, ondanks de koude blinkende koperplaat, vertoonde zich geen klant.

En Roosje, als een tweede Kalypso, wier overvol hart bijna barst door de edele smart over het afzijn harer dochter, — Roosje weende ook over het verdwijnen van den Ulysses in duizend gestalten, dien men cliënteele noemt, en in haar koortsachtig ongeduld was zij doodongelukkig, omdat zij geen herberg meer bezat.

Haar koopmansleed werd weliswaar gelenigd, wanneer één der schepenen van de stad, een burgemeester of één harer vroegere klanten aan de deur schelde en in haar „keurige" salon tot op de laatste Vlaamsche of Brabantsche cent pingelde op een heel, een half of een kwart vat wijn. Wanneer zij Madame Servaes, weduwe van Steelandt verlieten, waren zij verheugd en trotsch, een belangrijke korting op den inkoopsprijs verkregen te hebben, en hadden geen vermoeden van de droesem, de suiker, de gemeene brandewijn, het azijnzuur en het aftreksel van zonnebloemen, die het product waardevoller en kleuriger maakten.

Op zulke dagen stond Roosje toe, dat Siska bij het middageten eenige aardappels meer klaar maakte en wat boter door de saus deed.

Doch op andere dagen was zij ten doode toe bedroefd. Zij dacht niet meer aan geld, zat met de ellebogen op de wit houten tafel in de keuken geleund. Dan zag zij er minder kwaadaardig uit, had tranen in de oogen, waarin geen somber vuur meer glom. Zwijgend keek zij het aan, hoe de goede Siska, de sterkgespierde Siska, de manlijke Siska vlak bij haar bezig was. Nu en dan ging Siska vóór Roosje staan, kruiste de dikke armen, die zoo rood waren als rauw ossenvleesch over haar borst, maakte soms haar ééne arm los om met haar geweldige vingers over haar neus te krabben en kruiste daarna opnieuw de armen over elkaar.

„Nou bazin," zeide zij, „ik weet best, waarom u zoo verdrietig bent. Maar denkt u toch eens: uw huis is nog niet bekend, de bestellingen kunnen niet zoo bij u binnen stroomen alsof u in de courant had gestaan. Dat is iets prachtigs, die couranten! Ik lees daarin elken dag de namen van lucifers-, ketel- en potten en pannen-

zaken, allemaal van menschen, die op verre na niet zoo voornaam zijn als u, bazin. Als de couranten zeggen: de kachelpijpen van Fossevelde zijn meer waard dan alle kachelpijpen ter wereld, de ketels van Van Zwijgenhove zijn blikken pannen naast die van Van Gobbelschroy — wie zou hen dan niet op hun woord gelooven? Zet ook uw naam in de couranten."

„Laten die couranten zich daarvoor betalen?" vroeg Roosje.

Zij ging in op den wenk, die den sleutel van haar geldkast van begeerigheid deed huppelen in haar zak.

„Ja Madam, ze laten zich ervoor betalen; maar nietwaar, iedereen heeft nu eenmaal zijn zaken!"

„Is 't duur?" vroeg Roosje.

„Ik zal er eens heengaan en 't vragen," antwoordde Siska.

Zij ging het werkelijk vragen, maar kwam ontdaan en snuivend van woede terug. „Of dat duur is, Madam! Zijn ze niet zoo brutaal, voor een kleine lorrige regel drie franken te verlangen? De slimmerikken kijken je brutaalweg aan en zeggen: „één frank vijftig, ja of neen." En ze praten met je door een klein traliewerkje. Ze noemen hun blad „De Belgische Ster". Als die heer in de kooi een ster is, dan hebben de sterren tegenwoordig grijze haren op hun gezicht. En nergens kan je goedkooper terecht, behalve bij een paar lorrige couranten, die toch altijd nog vijftien cent, twintig cent, sommigen zelfs vier en veertig cent per regel durven vragen. Maar je ziet hier wel aan het bureau, dat er als een hondenhok uitziet, aan de versleten rieten stoelen, aan de hinkende tafel, aan die leelijke muur met spotprenten van de ministers en priesters er op, dat ze hun blad

niet verkoopen, en dat hun rotwaar met vijf centen nog te duur betaald zou zijn." En Siska ging buiten adem zitten en Roosje zei: „dat zijn dieven."

Toen bleven zij allebei in diepe, stille ontstemming verzonken; Siska rood, snuivend; Roosje bleek, wild. En daarna heerschte gedurende eenige minuten diep stilzwijgen.

Eindelijk zei Roosje bitter: „Ja, die kinderen! Je denkt, zoo'n ding houdt van je. Met pijn, met geschreeuw, met levensgevaar breng je ze ter wereld, je geeft ze je melk, je bloed, je leven. Alles zou je voor ze doen. Ik weet niet hoe 't is om jongens te hebben, maar geen van allen zijn ze wat waard voor hun ouders; de meisjes... die ken ik nu: Grietje — Margaretha, zooals ze nu in haar voorname verwaalschte wereld zeggen — Grietje ontwikkelde zich aardig, ze hield van me, kon zoo vleien, scheen mij dankbaar te zijn. Ik was verheerlijkt, toen ik haar zoo zag opgroeien en zoo mooi worden. Als kind was zij als een bloemetje van God. Toen zij opgroeide tot een jong meisje, lette ik op haar blozen, haar verbleeken. Wat lachte ik op een dag, toen zij zoo verbaasd was en zoo angstig en een anderen keer, toen zij tegen me zei: „Moeder, daar was een heer en die keek me zoo vreemd aan en hij zei, dat ik mooi was." Zij was woedend en lachte er om, dat iemand haar mooi vond. Een anderen keer stuurde ik haar uit om een boodschap te doen. Het was al avond, ze was zestien jaar oud en mooi en ze ging alleen. Ik dacht er niets bij. Zij komt in toorn ontbrand, trotsch terug als een heilige maagd, die men beleedigd heeft, steekt mij met de ééne hand den sleutel van de kelder, den grooten huishanger toe en zegt: „Mama, 's avonds ga ik niet meer uit." Zij valt mij om den hals;

ik zeg: „och, mijn lammetje, wat is er toch?" — „Mama, daar waren drie mannen op den straatweg, drie pummels uit de herberg, geen echte heeren — dikpensen zooals ze in de stad zeggen. De ééne kwam naar me toe, hij had beenen als een tang. „Lieve juffer," zegt hij tegen me, „sta mij toe, dat ik u mijn arm aanbied, om u naar huis te brengen." Ik keek hem aan zonder iets te antwoorden, hij wijkt een beetje terug, misschien omdat ik woedend werd. Ik wil midden tusschen de drie mannen doorgaan. Zij versperren mij den weg. Ik haal den sleutel uit mijn zak, kijk hun in de oogen, houd hun den sleutel onder den neus. „Den eerste, die zich beweegt, sla ik de tanden in!" Ik was geweldig kwaad, geloof ik, ten minste naar die smerige gezichten te oordeelen. Ze hadden me graag in de modder gegooid, maar zij lieten mij door en lachten als echte lafaards. Ik ga 's avonds niet meer uit. Mama, ik ben ziek." Sedert dien tijd ging zij niet meer uit. En nu plotseling wordt dat meisje gek op zoo'n ellendigen dokter, God weet of hij er wel eens een is! Geeft al haar liefkoozingen en kussen aan hem en laat haar oude moeder hier alleen in haar hol als een schurftigen hond."

Nu sprak Siska. „Madam," zeide zij, „doen wij niet allemaal zoo? Toen ik mijn vrijer had, de arme kerel, God hebbe zijn ziel, en toen hij mij aanstond — denkt u, dat ik hem daarvoor eerst tweemaal aan moest kijken? Een maand later heeft hij me al getrouwd. Ik was zoo trotsch, zoo vroolijk, dat ik aan niets anders dacht, behalve dan aan mijn werk. En toen ik met de meisjes langs den St. Peter straatweg naar huis ging, toen zong ik ons vrijheidslied en riep tegen iedereen: „Morgen ben ik getrouwd!"

De voorbijgangers lachten me uit, maar bij de gedachte, dat ik morgen getrouwd zou zijn,

lachte ik nog veel meer dan zij. En 't was een mooie bruiloft; er werden liedjes gezongen en ik kreeg mooi aardewerk, potten, borden, bijna een heel huishouden; maar ik zelf had beddelakens en handdoeken gekocht. En mijn man was zoo trotsch; en als iemand mij gezegd had, dat ik aan mijn moeder en mijn zusje moest denken, dan zou ik ten antwoord hebben gegeven: dat gaat niet! — Die twee zijn nog geen zes weken bij elkaar; laat u ze toch een beetje met rust. Hij is goed, haar man, daar ben ik van overtuigd; dat bewijst alleen al de manier, waarop hij haar gered heeft en uw tienduizend franken geweigerd."

„Jawel om van me te erven," antwoordde Roosje. En zij voegde er bij: „Je houdt niet van me, want je verdedigt dien kerel nog."

„Madam," antwoordde Siska boos, „dan moet u maar een andere meid nemen. En ik heb toch voor u gedaan wat ik kon en ik werk hier voor zes."

Toen zweeg Roosje. Siska was een meid, die je wat uitspaarde; zij kreeg tien franken in de maand, at niet veel en was zeer trouw.

II

De eerste Meidagen deden de weiden in bloei komen. Paul en Margaretha maakten hun huwelijksreis, niet naar Londen, Parijs of Weenen, doch zij verborgen zich buiten, in Uccle, in een heerlijk nestje.

Het was een verrukkelijke, zachte Meimaand, doorglansd van zon. Zij voelden de liefelijke beroering ervan, alle bloemen lachten hun toe, en schenen glanzender dan ooit te voren. Hunne stemmen klonken elkaar in de ooren als engelzang, Margaretha vond Paul fier en schoon, maar zij zeide het hem niet. Nu en dan vond Paul er genoegen in, achter haar aan te loopen, om stil hare ronde heupen en het bruine haar te bewonderen, dat roodachtig glansde in het licht; haar huid, door de zon verbrand, haar mollige stevige hals, haar ietwat breede schouders, haar kleine handen, haar voetjes bewonderend te bekijken.

En vol liefde sprak hij teedere woorden tot haar.

Zij hadden elkander lief; het waren de eerste vreugden, waarnaast geen andere vreugd kon bestaan. Nooit geleschte dorst, heel de machtige begeerte, die onophoudelijk, altijd beminnen wil; verlangen, toekomstplannen, verrukkelijke nietigheden, zachtjes in 't oor gefluisterd als gewichtige dingen; geheime eeden, een teederheid te meer belovend, door één van hen te geven of te ontvangen. Zoo verliep hun leven hier in een roes van dwaasheid.

De kastanjes in vollen bloei, de jasmijn, waarvan zij plunderend groote bloemtrossen roofden, de groenende olmen, de hagebeuken met de teergroene, door een grijs waas overtogen blaadjes; de zon, de schaduw, de sterren, allen schenen hen lief te hebben, zooals zij hen liefhadden, schenen hen in een warmen zachten sluier te hullen.

Zij waren gelukkig; de overmaat van hun geluk belette hen van de dingen buiten hen iets te eischen; zijzelf overgoten alles met het lichtende waas, dat onze oogen over de dingen uit-

spreiden, als liefdesverlangen ons bloed doet koken in de aderen, onze blikken vertroebelt en de natuur met een sluier van wonderen bedekt.

III.

Zij wandelden niet ver van Ruysbroeck langs de akkers en waren blijven stilstaan.

De hemel was bleekblauw aan den horizon, als op dagen van groote hitte. Witte wolken zweefden er rustig overheen als hemelsche wandelaars, gleden van tijd tot tijd tusschen den hemel en het landschap door en wierpen donkere schaduwen op den grond.

Het landschap zag er zoo vroolijk uit. Tusschen den weg en de akkers stroomde ruischend een klein vlug beekje. Het was tamelijk diep, maar helder en blijkbaar uit een zuivere bron geweld. Daarachter verhief zich een steile helling, die met forsche beuken beplant was. Nog verder weg groenden iepen en omrijden de lange reeks van weilanden, die door hekken, sloten of beken waren afgedeeld.

Aan den horizon stonden opeengepakte, dichte boommassa's, lag een lange keten begroeide heuvels, opende een mooi, gotisch kasteel met blanke torentjes al zijn spitsboogramen voor het licht. Musschen piepten vroolijk in de boo-

men; zwaluwen stegen met blij gezang op naar den hemel; een grasmusch zat met onbezorgd hartje in de heg te tjilpen, het gewichtige geheimzinnige insectenvolk scheen in deze liefdemaand nog voller van leven te zijn dan anders. Vlinders joegen elkander na en beschreven grillige kringen in de lucht; de klaploopende koekoek scheen minder triest dan gewoonlijk te roepen. Op de weilanden liepen ossen en koeien rustig en behagelijk te grazen van het malsche gras. Verderop glansden op een akker als groote klaprozen de vuurroode kielen der boeren, die den grond bewerkten. In duizenden lichtende facetten verdeelden zich de zonnestralen op den lichten stroom van het beekje; kleine grijze vischjes spartelden in het water en mugjes gleden als staalkleurige parelen achter elkander aan en teekenden halve cirkels op de oppervlakte van het water. Libellen joegen ijverig naar buit, zwaarbeladen bijen zamelden honing op de bloemen aan den rand van de beek. Allen: menschen, ossen en koeien, insecten en visschen, vogels en bloemen, boomen en weiden, hemel en zon, waren in hun onbezorgde blijdschap geweldig groot. Het leven — licht, warmte, liefde en vreugde, openbaarde zich in deze wezens, deze dingen, zoo sterk, zoo goed, zoo ernstig, dat Grietje staan bleef en bijna plechtig zeide: „God, wat is dat alles mooi!"

„Waarom vouw je je handen?" vroeg Paul.

„Omdat ik wel zou willen bidden. Wij zijn niet alleen, in de lucht is iemand, dien ik niet zie, maar die goed is en alles kan. „De lieve God," voegde zij erbij en verbleekte alsof zij angst gevoelde. „Maar zeker zal hij boos zijn, als je mij niet altijd blijft liefhebben."

Op een morgen stond zij in hun nestje haar

haar op te maken voor den spiegel, vond zichzelf mooi en zei:

„Ik moest een portret van me laten maken."

„Dat is daar al in den spiegel," zeide hij en keek haar verliefd aan.

„En heb jij goed geslapen, luiwammes?"

„Neen."

En met den minnelijken, vleienden, dankbaren glimlach, die vrouwen hebben voor den man, die haar gelukkig maakt, was zij met een sprong van den spiegel om zijn hals gevlogen en kuste hem telkens weer. Daarna maakte zij koket, met bijna overdacht mooie bewegingen, haar haar verder op.

En de warrelige haren kregen weer hun lichtenden glans en krulden onder de kam.

Margaretha gedroeg zich niet tegenover Paul als koude vrouwen doen met sleepende rokken en sleepende beenen. Zij sloop niet smachtend en bedaard naar hem toe als een vrouw van hout, als een koude schim, als één, die zich meer bezig houdt met haar staat van gehuwde vrouw dan met het geluk, dat zij haar vriend kan geven. Zij had niet de gerekte, langzame, zekere, kalme spraak, waarin volkomen zielsrust, noch het flegmatische gebaar, waarin arglistigheid schuilt. Hare liefkoozingen waren niet weloverwogen, hare kussen niet afgemeten. Neen, zij was levendig als in een roes, vroolijk of droevig, goedgestemd of boos, luimig of vol overgave, al naardat haar hart heftiger of zwakker klopte, of zij zich meer of minder gelukkig voelde of dat zij al klagend een of andere onmetelijk zware droefenis onderging, door een kreukje in het rozenblad van haar stralend geluksleger te voorschijn geroepen.

Paul had haar innig lief. Doch zijn hart was in rouw.

Een vluchtige traan parelde tusschen de wimpers van den man, die slechts eenmaal op een graf had geweend. Hij was ernstig en peinzend, hij dacht aan zijn tegenwoordige geluk, dat de herinnering aan een reinere, zachtere, bijna dierbaarder liefde opnieuw deed opstaan. Dan verwonderde Margaretha zich, schreide dikke tranen omdat zij hem bedroefd zag en vroeg wat haar vriend toch zoo treurig kon maken. En plotseling herinnerde zij 't zich, nam zijne handen in de hare en zeide: „ik houd zooveel van haar!"

Paul was gelukkig, wanneer hij haar oprechte, ietwat gedrukte stem hoorde, die aan het nachtelijke gezang van een nachtegaal in een cypressenboom deed denken. En hij liet zich weder terugvoeren in het leven, naar het geluk, waarover altijddoor de schim zweefde van iemand, die hem boven alles lief was geweest.

Zij gaven veel geld uit. Paul kon zich vele uitgaven veroorloven. Maar hij moest zich zijn rijkdom verdienen. Dit was hem nu bijna niet mogelijk; hoofd en hart stonden naar andere dingen. Hij dacht aan kunst, aan wetenschap, aan philosofie. Koude, verschrompelde, plompe dingen, schenen ze hem toe, naast dit bekoorlijke uitgelaten wezentje, dat hij zoo graag bij den mooien Latijnschen naam noemde, die parel beteekent. Was zij niet Margaretha, de samenvatting van alle paarlen in den glanzenden schrijn zijner vreugden?

Hun slaapkamer grensde aan Pauls werkkamer, waar hij heel gewichtig deed alsof hij zich in de meest inspannende studie verdiepte. Er ontbrak geen enkel martelwerktuig, noch papier, noch pennen, noch inkt, noch dikke boeken.

Soms sliep Margaretha overdag een poos. Als Paul „flink gewerkt" had, stond hij op, kwam met overdreven waardigheid naar haar toe en sprak haar aan. Zij ontwaakte, maar bleef, coquet bij het wakker worden, zooals een vrouw behoort te zijn, zwijgend, roerloos, met halfgesloten, vochtige oogen liggen. En met hare beide handen greep zij zijn hand en gaf hem een heel korte, heel innige, heel vochtige kus. O, hoeveel oogenblikken verliepen er onder dergelijke teederheden!

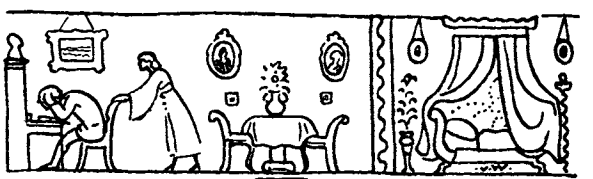

-IV-

Was zij dan eindelijk opgestaan, dan was het haar grootste plezier, Paul te plagen, bij „het werk" te hinderen. Als zij sinaasappels aten, die zeldzaam waren in dezen tijd, dan zeide zij tot hem: „Wij zullen er samen één eten."

„Ik wil graag," zeide hij; hij deed, alsof hij ontstemd was en bewoog zich niet op zijn stoel.

„Hier," zei zij en met een druk van haar nagel deelde zij één der gouden vruchten in tweeën.

Dan had zij er pret in, toe te kijken, hoe onhandig hij de vrucht schilde.

Was de sinaasappel op, dan bleven er stukjes schil over, die zij heel fijn sneed en dan in zijn gezicht gooide, tot hij opkeek en niet meer werkte.

Eindelijk moest hij opstaan en met haar spelen. Met haar spelen moest hij. De ongeluksvogel, die

nu zijn geluk gevonden had, verlangde niets beters. Zij stoeiden: heerlijke vechtpartijen. Al de stukjes schil, die Margaretha niet had kunnen oprapen, werden het raam uitgegooid. Dat was zoo overeengekomen. Als er één op den grond bleef liggen, dan viel zij neer, viel hij neer, daar zij geen van beiden gauw genoeg ernaar toe konden springen en allebei 't eerst het stuk wilden hebben. Zij verstond de kunst, alleen met haar bloote voet de stukken handig, door een beweging van haar groote teen, onder den zool van haar voet te schuiven. Hij deed aan alles mee met de opgewektheid van een verwend kind. Maar allengs verdwenen alle stukken, het ééne na het andere op het grasveld. Dan ging zij de gevallen pitten opzoeken. Hoe dikwijls en hoe vroolijk lachte zij, lachte hij! Hoe genoot hij ervan met zijn oogen, hoe genoot hij van die lieve jeugd, die nog zoo heelemaal liefde was en schuchter ondanks het huwelijk!

Dan kwam een weemoedige gedachte in hem op: „God, geef dat ik haar nooit verlies!" zeide hij en liet zijn oogen door de diepte van een afgrond dwalen.

En plotseling kreeg hij op zijn neus of naast zijn oog een groot stuk sinaasappelschil, dat goed gemikt was en kletsend aankwam als een oorvijg.

Lachend liep zij naar hem toe en gaf hem een kus. Dan ging ze weg om op haar bed uit te rusten van de hevige inspanning.

V.

Zij wist niet, wat zij maar bedenken zou om het recht te hebben, hem bij zijn werk te storen.

Zij bracht vruchten, bloemen, alles wat zij maar wist, zette ruikers in 't water, deed ze in een kommetje of een waterglas naast zijn inktkoker; dikwijls ook sleepte zij stoelen, sabels en geweren op zijn werktafel.

Dat alles geschiedde slechts om hem om den hals te vallen, hem te kussen, hem „sakkerloot nog toe!" te hooren roepen, want dat was Pauls lievelingsvloek, als hij ongeduldig werd.

Dan streed het lieve kind tusschen den plicht, hem te laten „werken" en de liefde, die zij voor hem voelde en zeide: „Ja, ik moet weggaan. Maar ik ga niet weg, als jij mij de deur niet uitgooit. Gooi me dan de deur uit, sakkerloot nog toe!" Hij zou graag willen, maar had er de kracht niet toe.

Toch ging zij soms heen. Dat gebeurde als zij gezworen had, verstandig te zullen zijn. Paul zag altijddoor, temidden van zijn inspannenden arbeid, hare wangen met het wisselend bleek en rood, hare bruine oogen vol leven. Zij waren de zonnestraal in zijn werkkamer.

VI.

Op een dag liepen zij arm in arm tusschen twee rijen populieren langs een pas aangelegden, nog onbestraatten weg, aan den oever van een zeer smalle, ietwat modderige beek, en langs een boomgaard, die in vollen bloei stond. Koeien wreven behagelijk hun bek tegen de stammen der vruchtboomen.

Een jonge dame kwam uit een kasteel in de buurt en liep hen voorbij. Zij was een brunette, slank, elegant in licht bruin en zwart gekleed. Haar gezicht was mooi, niet te mager, doch hare groote oogen met lange wimpers onder de dunne, licht gebogen wenkbrauwen, haar ietwat lange neus met de al te smalle, al te bewegelijke neusvleugels, de al te fijne mond, de kin, klein maar sterk geprononceerd, de lange, smalle handen en voeten gaven haar het harde, hoogmoedige uiterlijk van een arglistige, wilssterke, hartstochtelijke vrouw, aan wie de vreugden en smarten van het leven niets meer te leeren hebben.

De aard van haar schoonheid vormde een vreemd contrast met die van Margeretha.

Een bleekgele windhond joeg vóór haar heen en weer als een roodachtige bliksemstraal en liep van den éénen kant van den weg naar den andere.

De dame keek Paul en Margaretha aan en glimlachte; Paul glimlachte eveneens.

Zij ging verder; Margaretha liet den arm van haar man los en ging tien passen van hem afloopen. Hij ging naar haar toe, hield haar staande.

„Wat is er?" vroeg hij.

„Niets."

„Waarom ben je verdrietig?"

„Ik ben niet verdrietig."

„Ben je ziek?"

„Neen."

Hij nam haar in zijne armen; zij mokte en zuchtte.

„Geef me een kus," zeide hij.

Zij gaf hem een vluchtigen, snellen zoen. In hare oogen stonden tranen.

„Zeg, ik heb toch geen schuld aan je tranen?"

„Wat hoef je," viel zij heftig uit, terwijl zij op de teenen ging staan, „wat hoef je altijd de vrouwen aan te kijken, die voorbij komen? Waarom heb je gelachen?"

„Zij glimlachte, omdat zij ons zoo gelukkig zag; ik glimlachte omdat ik zag, dat zij ons begreep. Ben je jaloersch?"

„Daar kan ik mij tegenover jou niet over uitlaten."

Sedert dien dag was zij niet meer zoo vol vertrouwen en ietwat humeurig.

VII.

PAUL moest, ondanks zichzelf, enkele karakterstudies maken; dit kwam voort uit de natuurlijke neiging van den wetenschappelijken man, te trachten of men ten minste niet een blik in het diepste des harten kan werpen, als men dan niet duidelijk er in vermag te lezen. Veeleischend was hij en hard soms, als alle echt verliefde menschen, en zoo verlangde hij van zijn ideaal evenveel als hij er aan gaf. Wij allen hebben meer of minder van zulke zwakheden, die uit onze onvoldoende opvoeding voortspruiten; want deze toont ons alleen goden, halfgoden, helden, engelen en maagden.

Margaretha's jonge ziel had nog niet aan deze troebele bronnen gedronken, zij eischte niets van het leven als leven, van de liefde niets als geluk en van haar jeugd alleen het recht, zich geheel te toonen, zooals zij was.

Zij droeg, als zij bij vochtig weer het veld inliep, een mooien mantel zonder kraag; hij was bruin en zwart met een gouden toon in het weefsel, zeer rijk en stond haar verrukkelijk.

Op dezen dag verbeeldde zij zich, uit haar

humeur te moeten zijn en een kopje te toonen. Zij was geheel gekleed en kwam bij Paul, die in zijn hemdsmouwen de kamer op en neer liep en meer naar haar keek dan naar den kapstok, waar hij het korte, haast ongemakkelijke kleedingstuk af wilde halen, dat de kleermakers duffel noemen. Eindelijk vond hij het en deed de deur open om naar buiten te gaan.

Margaretha had winterlaarzen van zwart glacé leer met ijzeren gelakte knoopen aan.

Plotseling ging zij zitten en knoopte hare schoenen los.

Paul trok zijn handschoenen aan en keek toe bij hetgeen zij deed.

Ook zij keek hem recht in zijn gezicht en zei vastbesloten:

„Ik wil, dat jij mijn laarzen dichtknoopt."

„Je laarzen zijn dichtgeknoopt."

„Neen," zeide Margaretha, „kijk maar!"

„Waarom heb je ze losgeknoopt?"

„Daarom."

Wilde zij hem daarmee op de proef stellen? Was dat een gril, kinderachtigheid, plaaglust? Speelde zij? Haar gezicht stond daarvoor niet lief genoeg. Hij keek naar haar mooie voetje, had het bijna gekust, aarzelde.

„Neen," zeide hij nog eens.

„Waarom niet?" vroeg Margaretha sluw.

„Waarom wel?"

„Ik weet niet, maar ik wil 't."

„Ik wil 't niet."

„Oho! En als ik er je om smeek; nu...?"

„Ik wil niet."

„Wat zou het je hinderen?"

„Niets, maar ik wil niet."

„Trek jij mijn mantel eens aan."

„Neen."

„Alleen maar om te zien, hoe hij je staat."

„Neen, ik trek hem niet aan."
„Ben je boos op me?"
„Neen Margaretha."
„Toe, trek mijn mantel dan aan."
„Neen."
„Goed, dan ga ik niet uit."
„Blijf dan thuis."
„Ga je dan zonder mij?"
„Ja."
„Ik wil niet, dat je zonder mij uitgaat."
„Maar ik wil het."
„Je bent vandaag heel onaardig."
En zij deed of zij schreide.
„Liefste," zei Paul, „luister eens, knoop nu je schoenen toe en vind 't goed, dat ik je mantel niet aantrek."
„Als de dame met den windhond 't je vroeg, zou je 't wel doen, nietwaar?"
„Neen."
„Dus trek je mijn mantel aan en knoop je mijn schoenen dicht?"
„Neen."
Paul liep op en neer door de kamer. Margaretha stampte met den voet, trok haar mantel weer aan, knoopte hare schoenen dicht en scheen ontstemd. Een minuut lang heerschte stilzwijgen. Plotseling barstte zij in helder lachen uit, viel Paul om den hals en zeide:
„Als je gedaan had wat ik vroeg, zou ik je niet meer aangekeken hebben."
„Dat wist ik," zeide hij.

VIII.

MARGARETHA voederde de musschen, die vrij en frank in de kastanjeboomen dichtbij kwetterden en gewoonlijk met elkaar vochten. Vooral twee wijfjes had zij in haar

hart gesloten, die als zij ze voederde dikwijls op haar hand vlogen en daar het voedsel kwamen oppikken. Vlogen de wijfjes met een groote broodkruimel in den snavel weg, dan kwamen de mannetjes, die in groepen en rechte lijnen als schutters op den tuinmuur zaten, met kogelsnelheid aanvliegen en snapten in het voorbijvliegen de broodkruimel weg, die het wijfje in haar bek had. Dan kwam dit terug en vroeg opnieuw om eten.

„Waarom leg je niet wat brood op de vensterbank?" vroeg Paul. „Dan konden de mannetjes immers met de vrouwtjes van dezelfde tafel eten."

„Hoef ik die dikke doodeters eten te geven?" vroeg zij, „ik heb veel meer over voor die kleine aardige wijfjes, die 't eten uit mijn hand komen halen."

Op een anderen keer ontsnapte Margaretha nog zulk een teekenende opmerking. Het ging om een tamme musch, die zeer aan het kamermeisje gehecht was en haar overal, zelfs op straat, volgde. Dit kleine, ietwat droeve diertje, verstopte zich altijd in de plooien van den hoofddoek zijner aangebedene, of het zat op haar hoofd en kweelde zijn magere liedje. Margaretha wilde ook zoo'n vogeltje hebben, maar zij zocht er een uit, dat te gezond en levendig was en niet zoo'n inschikkelijk karakter had. Zij was jaloersch op het kamermeisje en zei op zekeren dag tegen haar man:

„Ik vind Jeannette's musch veel liever dan de mijne; zij is wel zieker, maar ook veel aanhankelijker."

IX.

Op een dag gingen zij te voet langs het kanaal van Ruysbroeck naar huis. De avondschemering was reeds ingevallen, een schoone, rustige, plechtige Julischemering. De buitengewoon klare hemel wekte voorstellingen op van de oneindigheid. In dat weemoedige uur, als de arbeid geëindigd is en de rust begint, worden de zielen doordrongen van een gevoel, dat boven de aarde uit zweeft.

Paul en Margaretha zagen arbeiders zingend naar huis keeren. Zij kwamen in de stad en zagen, hoe ook daar de meisjes, vrouwen en kinderen op de drempels der deuren zaten te zingen. Zij merkten op, hoe in al deze liederen dezelfde toon op den voorgrond kwam, de mol-toon. Allen zongen instinctmatig eenigszins zacht. Draaiorgels en ettelijke lawaaïge straatslijpers blerden en huilden gemeene straatliederen uit en verstoorden den verheven avondzang, door de arme menschen, die na den arbeid hunne gedachten lieten zweven op vleugelen van het lied, aan de natuur gebracht.

In dit weemoedig uur waren ook Siska en oude Roosje bij elkaar. Siska liet aardappels smoren in een restje vet, dat van 't zondagsmaal was overgebleven. Roosje zat in een ouden omslagdoek gehuld, waar haar bloote, pezige armen doorheen keken. Zij keek woedend naar het lompe schepsel, dat een rood gezicht had van 't vuur. Ze hadden zoo juist een heftig twistgesprek beëindigd, dat al lang geduurd moest hebben. Ten minste deze indruk werd gewekt door Siska's buitengewone opwinding, hare bewegingen, zoo weinig passend bij wat

zij aan 't doen was, en door Roosjes oogen, waarin woede brandde.

„Ik verbied het je," verklaarde Roosje. „En zou je het ongeluk overkomen, dat je mij niet gehoorzaamt, dan gooi ik je uit huis, en je kunt zien, hoe je 't zonder mijn testament stellen zult."

Bij het hooren, dat zij, een arm meisje, in het testament van een rijke vrouw bedacht zou zijn, kwam iets als vroolijke verbijstering over Siska. Ondanks dit had zij hare meesteres graag de gehoorzaamheid opgezegd. In haar vreedzaam gemoed begon een strijd tusschen den wensch, met het oog op 't testament, Roosjes zin te doen en de gewoonte, Margaretha, van wie zij zooveel hield, tegenover Roosje te verdedigen.

„Madam," zeide zij schuchter, „ze zal verschrikkelijk verdrietig zijn, als zij dat hoort... Zeker is 't niet mooi van haar, dat zij niet hier komt om u te bezoeken... Maar zij is dan ook pas getrouwd... Ik heb 't u toch al gezegd: toen ik pas getrouwd was, gaf ik om niks als om m'n werk, dat liet ik alleen staan als ik m'n man opzocht. Maar dat neemt niet weg dat Madam Margaretha..."

„Ma—dam?" vroeg Roosje langgerekt.

„Vergeef me," zeide Siska, „juffer Grietje. Maar ik moet toegeven, dat zij zich echt hard jegens u betoont."

„Nietwaar?"

„Echt hard, ja Madam." — Hier werkte het testament. — „In haar plaats zou ik dat niet gedaan hebben. Dat is het gevolg van een slecht karakter, de handelwijze van een dochter, die geen liefde voor haar moeder koestert."

In plaats van Siska gelijk te geven, werd Roosje bleek van woede.

„Wat!" riep zij uit, „jij, die ik in 't zweet mijns aanschijns te eten geef..."

Siska wist, wat voor eten: in de week aardappelen met azijn en Zondags een ons uitgekookt vleesch. —

„Wat!" zeide Roosje hard en wreed, „jij, die ik in 't zweet mijns aanschijns te eten geef, jij die alle maanden tien franken aan je ouders stuurt, tien franken, die ik je geef..."

„Ik verdien ze niet met stilzitten," dacht Siska.

„Wat! jij durft het te wagen, durft de brutaliteit te hebben, in mijn gezicht kwaad van Grietje te spreken?! Ik kan er over zeggen wat ik denk, maar jij niet, versta je panneschraapster?"

„Je moet doen wat je kunt, Madam en van 't vet, dat aan de pannen kleeft, worden mijn vingers ten minste niet zachter. Ik houd meer van mevrouw Margaretha dan van u, verstaat u? Zij was aardig, zij lachte tegen me; maar u zet altijd een grooten mond tegen me op. Als u nog meer grofheden tegen me zegt, dan laat ik u zitten met uw pannen, verstaat u? U heeft geen hart. Wie werkt hier voor drie, wie wascht, naait, strijkt, koopt in, zorgt voor u als een moeder? Soms iemand anders als ik? En dan gooit u me die armzalige tien franken voor de voeten, die ik bij u verdien! Overal kan ik vijftien, twintig, ja vijf en twintig krijgen, als ik wou. Voor dat geld krijg ik overal een dienst." Zij stroopte hare mouwen op: „Als iemand die armen ziet, dan ziet hij ook, dat zij weten aan te pakken. Als ik hier bij u blijf, ofschoon u mij als een hond behandelt, dan doe ik dat alleen omdat u goed geweest bent voor Madam Margaretha. Dat bewijst, dat u daar toch iets hebt." Siska wees op haar hart. „Anders, dat zeg ik u heel eerlijk, recht voor de vuist, recht voor de vuist! Dan liet ik u zonder bedenken in den steek."

En verward door haar eigen ontstemming, keerde zij Roosje den rug toe om een schep kolen onder het aardappelrooster te gooien. Toen wendde zij zich weer om naar Roosje en in de verwarring, waarin zij door haar uitval geraakt was, zag zij niet de dikke tranen, die langzaam, de een na den ander, uit de oogen der oude vrouw op de tafel druppelden.

„Siska," zeide zij, „ga maar weg als je wilt, laat de arme oude moeder, die haar kind niet meer heeft, heel alleen. Laat me sterven, laat me krêpeeren! Waar deug je nog voor als je oud bent? Houd jij van je Madam Margaretha voor mijn part! Maar ik... nu mijn dochter mij verlaat, nu alles mij verlaat, is 't ook net goed, dat jij me verlaat."

Siska schreide.

„Bazin, Madam, wees maar niet bedroefd; ik houd van u ook wel, geloof mij, dat en alles wat ik tegen u gezegd heb, heb ik maar in boosheid gezegd."

Toen wierp zij zich om den hals van oude Roosje. En Roosjes tranen waren vreugdetranen, omdat zij niet alleen op de wereld bleef.

Toen kwamen zij overeen, geheel onbemerkt in te pakken, maar de gordijnen voor de ramen te laten, tot zij ergens anders een nieuwe woning hadden gevonden. Zij zwoeren elkaar, dat noch de één noch de ander ooit een voet zou zetten in het huis van dien „schoftigen" dokter, die alle liefde, alle gedachten van Grietje voor zich in beslag nam, waardoor zij nu de vergeetachtige mevrouw Margaretha was geworden.

Roosje werd doodsbleek bij dit besluit en wilde 's avonds niet eten, ofschoon Siska was uitgegaan om voor haar eigen geld olie-koeken te koopen, ter vervanging van de gesmoorde aardappelen, die door het porren in de kolen bedorven waren.

X.

NIETS kondigde het naderend moederschap bij Margaretha aan en toch scheen zij door Juno te zijn voorbestemd, om zonder pijn te baren. Maar Paul was er zeker van, dat hij weldra vader zou zijn en van nu af weefde hij door zijne droomen, naast de liefde voor Margaretha, de liefde tot het kind, dat komen zou — de liefde, die hij reeds van te voren gevoelde.

Met de gedachte, dat het kind de gebreken en goede eigenschappen van zijn moeder zou erven, nam hij waar, hoe Margaretha's geest zich ten opzichte van de natuur ontwikkelde. Hij zou nooit in staat zijn, haar die liefde voor de natuur in te prꝛeken en was telkens overgelukkig, wanneer zij toonde er begrip van te hebben. Als de kleine groot genoeg zou zijn om te begrijpen, zou Margaretha in hem de liefde voor de werkelijkheid, voor het goede en schoone wekken. Dat wist Paul. Zij bezat zelf en kon in haar kind de sterke wijze van denken wekken, die (met alle voorbehoud voor het onbekende, dat onophoudelijk aan onzen blik wordt geboden, voor onzen blik wordt ontsloten) daar in bestaat, het leven zóó te beschouwen als het is; niet te droomen van een ander bestaan, maar van dit bestaan te eischen, wat het geven kan: arbeid en pijn temidden der diepe, durende vreugden van zielenernst en de moedige hoop, de ster en het licht voor wakkere harten.

XI.

Op een dag bevonden Paul en Margaretha zich aan den oever van den heerlijken vijver van Het Roode Klooster. Zij zagen een witte slak, die voortkroop in het stof, haar rug warmde in de zon en haar goed recht op het leven meende te hebben. Het vertrouwende gelukkige dier bewoog traag zijne voelhorens en scheen er God voor te danken, dat het zand zoo warm, de lucht zoo zacht, het weer zoo licht was. Eensklaps komt tusschen de grassprieten, die zich onder hem buigen, een kever te voorschijn: plotseling, snel, vlug van bewegen houdt hij zijne kaken als twee getande scharen gereed, die met een blinkend, hier en daar verguld bronzen pantser bekleed zijn. Het was een mooi insect, doch het had hetzelfde stompzinnige, wilde uiterlijk als alle moordenaars, die in dienst der natuur staan. De slak ziet hem, trekt zijn voelhorens in, wil vluchten. Het is te laat. De kever opent zijne beide kaken en maakt twee diepe inkervingen in het vleesch van de slak. Deze kronkelt langzaam in elkaar; haar doodsstrijd is traag, zooals heel haar leven traag was. Na enkele zwakke stuiptrekkingen sterft zij.

„Dat is verschrikkelijk," zeide Margaretha. „Zal ik dat kwaadaardige dier doodtrappen?"

„Wacht nog eens af," vond Paul.

De kever verscheurde met zijne kaken het warme vleesch van de slak en terwijl hij het at, speurde hij met zijn voelhoorns om zich heen. Hij zwol zichtbaar op, at steeds door, maar minder druk en gulzig. Weldra had hij het schijnheilige aanzien van een dikbuikigen geld-

man, die in het gierige genot van een goede spijsvertering verdiept is.

Plotseling verscheen stil, voorzichtig, nauwelijks het stof beroerend onder het voortgaan, een kleinere, bewegelijker kever, die honger had. Hij wierp zich op het lijk van de slak. Het verzadigde insect wilde hem afweren. Op hetzelfde oogenblik was een strijd ontbrand, een gloeiende, ruwe strijd, als de botsing van twee machines.

De lichamen bewogen zich niet; de beide koppen, die elkander raakten, schenen slechts oogen te hebben om het kwetsbare lichaamsdeel, den buik, te beschermen. De kaken haakten in elkander vast. Het verzadigde insect verloor er één, terwijl hij zijn pooten om den aanvaller heensloeg. Liet hij hem los, dan veroordeelde hij zichzelf ter dood. Maar de hongerige kever maakte plotseling zulk een heftige, onverwachte beweging, dat zijn volgegeten tegenstander op den rug viel en zijne pooten uitstrekte. Hij onderging het lot van de slak en werd evenals deze opengespleten. Eer hij zijn maaltijd begon, besnuffelde de overwinnaar afwisselend dit nog levende lichaam en de resten van het feestmaal der overwonnenen. Maar de aarzeling duurde niet lang. Hij besloot tot de slak, waarvan het vleesch hem malscher toescheen en liet zijn verminkten vijand worstelen in de foltering van een vreeselijken doodsstrijd.

„O!" zuchtte Margaretha en vertrapte de slak en de beide kevers, „doet God er goed aan, door toe te laten, dat dagelijks de sterke den zwakke op die manier vernielt? Wat had de slak gedaan om dezen dood te verdienen?"

„Kijk eens," zeide Paul.

Een lam, een mooi lammetje, graasde, met

een lang touw aan een paal gebonden, de jonge meidoornheg af.

„Wat is dat mooi!" zeide Margaretha en streelde het. „Arm lief diertje! Kijk toch eens, hoe aardig 't eet, hoe vergenoegd het er uitziet, nu het zoo met zijn rug in de zon staat en het gras in zijn snoetje! Kijk, 't laat er zich zelfs niet door storen, dat ik het streel. Grasetertje, ik zou je graag als huishond hebben, je bent goedig en aardig, en ik houd van je, mijn schaapje."

„Kun je mij misschien zeggen," vroeg Paul, „waarmee dit schaapje het verdiend heeft, dat het door jou wordt opgegeten?"

„Door mij?" stootte Margaretha ontsteld uit en trok de hand van de krullende huid van het dier terug.

„Ja zeker, door jou. Heb je nooit lamsvleesch, nooit lamscoteletten gegeten?"

„Je hebt gelijk," zeide Margaretha. „Maar kan ik 't helpen, dat God de steenen niet even eetbaar gemaakt heeft als het schaap?"

Op dit oogenblik kwam de dame met den windhond hen voorbij. Zij droeg een grijs laken japon met witte randen omzoomd en een hoed van rijststroo met groote vleugels en rozen en pompoenen.

Beide vrouwen wisselden een blik, die noch van den éénen noch van den anderen kant vriendelijk was.

Paul scheen verlegen. De dame met den windhond ging verder.

Margaretha en Paul, die bleek was geworden, zetten hunne wandeling voort. Lang bleven zij zwijgen, tot Margaretha eindelijk met doffe stem zeide:

„Die vrouw lijkt op de kleinste van die twee kevers."

„Een klein beetje," zeide Paul.
„Zij is niet goed. Wat denk jij ervan?"
„Niets. Mij kan 't niet schelen."
„Weet je hoe zij heet?"
„Ja."
„Hoe dan?"
„Zij is een gravin van Zuurmondt en haar voornaam is Amelie."

XII.

ROOSJE had haar plan om te vluchten nog niet ten uitvoer gebracht en Margaretha dacht onophoudelijk aan haar moeder. 's Morgens zeide zij: „Wat zou zij nu doen? Bij het ontbijt is ze bang, dat Siska te veel hout gebruikt om het vuur in de kachel aan te maken, te veel koffie en niet genoeg cichorei bij den morgendrank neemt. Waarschijnlijk is zij heel verdrietig. 's Middags zal zij eten koken en Siska zal niet meer de lekkere beetjes krijgen, die ik haar gaf. Arme Siska! Ik moet wat lekkers voor haar meebrengen." Om één uur zeide Margaretha: „Nu is het middag. Waarom kan ik haar niet wat van ons eten brengen? Dat is veel beter dan het hare. Maar zij zou het niet aannemen."

Dan ging zij voort in hare herinneringen: „Als zij gegeten heeft, gaat zij haar huishoudboek te voorschijn halen, dan hare berekeningen maken, hare kousen stoppen en daarvoor de wol gebruiken van kousen, die niet meer te dragen zijn. Dan zal zij, als gewoonlijk, mijn winterkleeren uitkloppen, in de hoop, dat de motten er uit zullen vallen, die zich in de wol hebben vastgehecht. En dan zal zij misschien denken, dat ik haar niet meer liefheb. Heusch wel, heusch wel, arme moeder, zoo alleen! Maar

zij zal niet langer alleen blijven. Paul, kom, wij gaan haar omhelzen."

„Kom," stemde Paul in.

Vroolijk gingen zij samen te voet op weg en kwamen vóór Roosjes huis. Voor de ramen zagen zij de gordijnen en de overgordijnen, alles volmaakt in orde. Zij schelden aan. Siska kwam opendoen.

„Madam! Madam!" riep zij en vergat geheel, de deur open te doen; Margaretha en de dokter moesten haar openduwen.

„Madam! Grietje is er! Juffer Grietje komt terug!"

Een droge, toornige stem antwoordde:

„Wat gaat mij dat aan? Nu is het te laat!"

„Te laat? Waarom?" riep Margaretha en sprong bij vier treden tegelijk de trap op. Te laat moeder? Te laat?"

Zij wierp zich om Roosje's hals.

„Is hij daar, hij?" vroeg Roosje terwijl zij de liefkoozing van haar kind slechts zwak afweerde.

„Ik ben hier," zeide Margaretha. „En ik heb u zoo lang alleen gelaten! Maar dat is mijn schuld niet. Kus mij moeder, kus mij!"

Roosje kuste Margaretha niet, maar zij sloot haar toch in hare armen. Zij deed het heftig, ondanks zichzelf en daarbij sprak zij:

„Weg! laat je door een ander kussen. Weg! waarvoor heb je mijn grijze liefkoozingen noodig? Als je zes weken kunt leven zonder je moeder te zien, dan kan je haar ook twee maanden, drie maanden, voor altijd alleen laten, tot zij onder de zoden ligt in plaats van er overheen te loopen. Jij ziet er aardig dik en vetjes en mooi uit; heelemaal in de foulardzij, kijk eres aan. Jij laat 't geld maar rollen. Ik begrijp eigenlijk niet, dat je mij in mijn lompen nog durft te zoenen. En waar is hij, „hij"?"

„Hier moeder," zeide de dokter met ernstige, zachte, licht ontroerde stem. En hij klom de trappen op.

Toen hij op het portaal kwam, waar Roosje hoogopgericht en stijf stond, wilde hij haar kussen, zooals Margaretha gedaan had. Roosje stootte hem terug en zeide: „Ik houd er niet van, mannen te kussen.'

„Bent u dan mijn moeder niet?" vroeg hij zacht.

„Uw moeder?" herhaalde Roosje verbluft, „uw moeder? Dat verhoede God!"

En zij wierp Paul zulk een blik vol diepen haat toe, dat hij er van ontstelde.

Intusschen drukte Siska lachend en schreiend Margaretha's handen met onstuimige heftigheid.

„O juffer, juffer," zeide zij, „juffer, u bent nog altijd dezelfde! Altijd nog uzelf juffer!"

Paul leed onder Roosjes onrechtvaardigheid. „Wat beteekent dat?" dacht hij in zichzelf. „Ik kom argeloos, vol vertrouwen en liefde naar die vrouw toe, wil mijn armen om haar hals slaan, wil als een zoon haar grijze hart aan een jonger hart verwarmen en dan word ik behandeld als een schoft."

Het bloed suisde in zijne ooren, gloeiend zweet brak hem uit, hij balde de vuisten en voelde onwillekeurig de physieke behoefte, Roosje te slaan.

Maar pijnlijke ontstemming kwam spoedig in de plaats van deze korte gewelddadige opwelling. Hij vergaf.

Margaretha, die Paul minstens even warm liefhad als haar moeder, werd driftig om die harde ontvangst. Zij deed een kamerdeur open op de eerste verdieping en schoof haar moeder en Paul de kamer in. Dan keek zij Roosje recht, vastbesloten en vast in de oogen:

„Waarom geeft u hem geen kus?" vroeg zij.

„Waarom ontvangt u ons op de trap? Waarom laat u ons niet binnen?"

„Omdat..." antwoordde de oude vrouw.

Toen ging zij even hoog opgericht, even vastbesloten als Margaretha naar deze toe: „Met welk recht doe je mij zulke vragen? Als ik er nu eenmaal geen lust in heb, je dokter te zoenen, als ik hem nu niet bij mij binnen wil laten? Wat heb jij daarover te zeggen?"

„Ik heb daarover te zeggen, dat u daar geen recht toe heeft, want hij is mijn man en hij heeft u niets als goeds aangedaan."

Roosje grijnsde: „Goeds?" smaalde zij, „wat voor goeds? zeg op!"

De haat sprak uit haar, de haat zonder voorbehoud, de haat van de vrouw, die midden op den dag tegen de zon uit zou varen, wanneer zij reden meende te hebben, boos op haar te zijn: „je bent 'n ouwe maan met bleeken schijn, hoogstens goed genoeg om in de rommelkamer van den hemel opgeborgen te worden."

„Wilt u hem een kus geven, ja of neen?" vroeg Margaretha.

„Neen."

„Neen? Neen? Heeft u werkelijk neen gezegd? Goed, als u mijn man niet zien wilt, dan krijgt u mij ook niet meer te zien."

„Wees niet hard," sprak Paul.

„Ik ben niet hard, maar ik zet geen voet meer in dit huis. Ik zie nu geen moeder meer in haar, maar een boosaardige vrouw, die ons beiden niet meer uit kan staan. Neen, liever zou ik sterven dan nog eens hier te komen."

„Goed, kom dan niet meer," zeide Roosje, die met recht vermoedde, dat achter dezen geweldigen toorn een of andere sluwe berekening op een toenadering tusschen haar en den dokter stak. „Kom niet meer, als je niet wilt," zeide

zij vol diepe minachting. „Ik kan hem niet luchten, ik kan hem niet uitstaan, ik zou hem graag dood, in stukken zien, en als jij hem meer liefhebt dan mij, ga dan maar weg."

„Neen, ik heb hem niet meer lief dan u moeder, ik heb hem alleen anders lief, dat is alles."

„Wil je maken dat je wegkomt!" siste Roosje, die bij dit woord opsprong. „Wil je maken, dat je wegkomt? Anders vloek ik je!"

En zij hief dreigend haar hand op tegen haar dochter.

„Ik heb geen kwaad gedaan, u heeft geen recht mij te vloeken."

„Maak je, dat je wegkomt? Er uit met jou en met hem! Wil je soms, dat ik een beroerte krijg? Er uit!"

„O moeder, moeder, wat doet u?" klaagde Margaretha.

„Er uit!" schreeuwde Roosje, bevend en krijtwit.

„Ik ga moeder, ik ga; maar wat u doet is niet goed."

En beiden gingen wanhopig heen en bogen het hoofd onder dezen onverdienden haat.

Nauwelijks had Margaretha eenige schreden gedaan of zij liep terug naar de deur, klopte schreiend aan en riep:

„Moeder, doe open, doe open, moeder! Toe, geef me een kus!"

Niets antwoordde op den zachten klaagtoon.

„Doe open, doe open, moeder!" herhaalde Margaretha.

„Zij heeft het mij verboden," antwoordde Siska door een klein kiertje van de deur.

„Ik zal open doen, als je zweert, hem te verlaten," zeide Roosje op snijdenden toon.

„Hem verlaten? Neen."

En Margaretha liep terug naar Paul.

Beiden gingen zwijgend heen. Toen zij buiten de stad waren, was het of de vogels vergeefs even mooi en even blij als vroeger in de boomen voor hen hun liedje zongen; vergeefs sprong een nieuwsgierige grasmusch van het ééne boschje naar het andere om hen aan te kijken terwijl zij voorbij gingen, vergeefs prijkte om hen heen al de glans, al de macht der natuur in haar ontzaggelijke grootheid en liefelijke schoonheid.

Margaretha weende.

„Mijn moeder zou mij bijna gevloekt hebben," klaagde zij. „Mijn moeder wil, dat ik jou verlaten zal. Neen, ik zal je niet verlaten, neen, nooit! Nooit zal ik haar meer bezoeken, nooit! Dit is onrechtvaardig, dit is onwaardig!"

Acht dagen verliepen; Margaretha lachte niet meer, zong niet meer en verloor haar verukkelijke zucht te behagen.

XIII

In het midden van Augustus ontving zij één dier onuitwischbare indrukken, die met gulden letters in het levensboek geboekt staan van een jonkvrouw, door den echt tot vrouw geworden.

Het was op een middag, ongeveer om twee uur. Margaretha was sinds twee dagen prikkelbaar, opvliegend zelfs.

„Ik voel me moe, ik heb geen honger meer en ik heb pijn in mijn lendenen. 't Is heel vervelend," voegde zij er bij. En ging liggen.

Paul bleef aan het hoofdeind van haar bed staan. Hij keek haar aan en toen zeide hij met een glimlach: „Ik weet heel goed, wat 't is."

Zij wierp hem een vluchtigen, dankbaren blik toe; toen verborg zij zich blozend, haastig onder de dekens. Maar het was er warm onder, zij maakte haar stralende gezicht vrij, haar mollige hals, haar blanke, sterke borst, hare glanzige schouders. Zij wierp hoofd en hals terug en glimlachte als in verrukking met half gesloten lippen, waartusschen de tanden blonken, den man toe, aan wien zij dit reine geluk dankte. Zij stak hare mooie naakte armen uit naar Paul, drukte hem met beide handen tegen zich aan, drukte zijn gezicht tegen het hare om hem een langen dankbaren kus te geven.

Daarna schoof zij hem zacht van zich af, en hief hare groote oogen ten hemel, alsof zij daar God zocht en tot hem zeggen wilde: Ik dank u.

Werkelijk, zij was een geliefde, gelukkige vrouw, de jonge moeder, die ontwaakt, reeds in de toekomst het kind kust, dat zij voelt groeien en dat in haar schoot gedijen zal. Zoo was Margaretha, schooner dan ooit, opgeheven, veranderd door de machtige moederliefde, die als een teedere omarming de kleinen en zwakken dezer aarde omsloten houdt.

Doch in de volgende dagen kwam haar gedruktheid terug. Dan boog zij het hoofd en zeide: „Arme moeder... slechte moeder..." Dan wierp zij zich aan den hals van haar man, keek hem aan met oogen, die zoo vol liefde, vol dankbaarheid waren, dat zij een arme, van alles verlaten, hoop en kracht zouden geven. En zij zeide:

„Jou verlaten? Neen Paul, neen, nooit!"

En het kind, dat gedicht, de poëtische schep-

ping van hen beiden, leefde in hunne jonge hoofden. Zal het mooi zijn? Zal het leelijk zijn? Zal het levend of dood ter wereld komen? Neen, het zal mooi zijn, goed, dapper, heerlijk, vol geest, het moet boven allen uitsteken, allen bedwingen. Hoeveel geestessterke of krachtige menschen, hoeveel mooie jonge meisjes worden door zulke gedachten geschapen, door deze machtige hartstochtelijke begeerte een hoogerbewerktuigd wezen ter wereld te brengen.

XIV.

ROOSJE en Siska voelden zich recht eenzaam. Verveling, verlatenheid, rouw, regenden neer op de ijskoude inrichting van hun kille woning. Men zou van een goedgekleede smart, van een rouw met een rooskleurige das kunnen spreken.

Siska viel zichtbaar af. Ondanks haar sterke genegenheid voor oude Roosje begon het bijzijn van de oude vrouw haar als een doodelijke last te drukken: steeds dat betrokken gezicht, dezelfde eigenzinnige aanvallen van toorn, de twistzieke, droge gelaatsuitdrukking, de saamgetrokken lippen te zien, die nooit meer glimlachten om een goeden inval, doch zich alleen openden om bittere woorden uit te stooten of het brandende gif van de slang ijverzucht in het rond te spuwen.

Het vooruitzicht, altijddoor, altijddoor zoo voort te moeten leven, zonder hoop op eenige verandering, werd een foltering voor de arme Siska. Als zij moe was van de inspanning, zich een geheelen dag door beheerscht te hebben en eindelijk slapen ging, wentelde zij zich om en om in haar bed en schokte telkens op, terwijl zij in stilte den vrijen loop liet aan

haar toorn. Den volgenden dag waren dan de beddelakens als touwen in elkander gedraaid en legden getuigenis af van de woestheid harer angstige droomen. Heel dikwijls had zij 's nachts in haar droom ruzie met Roosje en ranselde haar flink af. Maar als zij wakker werd, schaamde zij zich over deze nachtelijke aanvallen van woede, en trachtte 's morgens door vriendelijkheid het onrecht weder goed te maken, dat zij niet eens begaan had.

Misschien zou zij zich boven op de vliering hebben opgehangen, wanneer zij niet een trooster had gevonden, een slimmen metselaar met goeden eetlust, die zich in 't hoofd had gezet, dat zij een spaarduitje gemaakt en allerlei lekkernijen aan hem te geven had. Deze kwam, geknield op het trottoir, den romp gebukt, den rug hooger dan 't hoofd, als een reusachtige pad nader en maakte een beetje 't hof aan Siska, die op een tafel stond en door het tralievenster van het keukenluik naar hem luisterde. Maar toen de metselaar suiker noch tabak, bouillon, noch een ander kliekje verschijnen zag, ging hij heen en zocht elders smakelijker avonturen.

Siska stierf er niet aan.

Toen zij op een ochtend, na een naren droom, met overvol, droevig hart beneden kwam, een droom, waarin zij uit Roosje door haar verwoede slagen een brei gemaakt had, die er uitzag als groentesoep, zag zij de oude vrouw trippelend, bewegelijk, handenwrijvend, stilvergenoegd, maar zonder echte vroolijkheid lachen en met kleine stapjes in de keuken op en neer loopen.

„Hihi!" gichelde zij, „hihi! Gaat 't goed, dochtertje? Hihi! Bloeiend en sterk als een flinke man, dat weet God! Ik heb een mooie katoenen lap gevonden; hier heb je 'm, ik geef 'm aan jou. Mooi, niet?"

Siska keek vol schrik naar de lap, die Roosje uit haar zak trok, een bloedroode katoenen lap met zwarte moesjes. Zij meende, dat haar meesteres haar door die lap wilde omkoopen om Paul te dooden.

„Ik hoef er toch geen kwaad voor te doen, nietwaar Madam?" vroeg zij aarzelend, eer zij de lap aannam.

„Neen, gans die je bent!" zeide Roosje en drukte haar de lap met geweld in de handen. „Hier is ook nog een lint, daar kan je je muts mee opmaken."

Siska bekeek het lint, dat uit den tijd van het „Keizerswapen" afkomstig was en er twijfelachtig geel en verschoten uitzag.

„Daarmee mijn muts opmaken!" dacht Siska; „niet eens kousebanden zou ik er van willen hebben!" Toch antwoordde zij: „Ja, ja, Madam, dat zal 'n mooie muts worden."

Toen zette zij Roosje koffie met melk en boterhammen voor. Zijzelf werd door gewetensknagingen gefolterd als zij aan haar droom van den vorigen nacht terugdacht. Zij ging aan het andere eind van de lange tafel zitten, sneed zich een dikke korst af, maar daar zij zich niet als waardig beschouwde na de vreeselijke misdaad, die zij begaan had, het brood op te eten, smeerde zij er geen boter op. Voor een oogenblik echter nam de wilde honger al haar aandacht in beslag, zij doopte de korst in de dampende vloeistof en had ze weldra als een pil doorgeslikt.

Roosje was knorrig toen zij die geweldige homp brood zoo gauw zag verdwijnen. Doch zij vergat deze ergernis weer; ook zij doopte hare boterhammen in haar koffie met wilde, triomfantelijke voldaanheid. Zij had zelfs een manier van toehappen, die Siska angstig maakte, omdat zij zich iederen keer, als de spitse tanden

der oude vrouw in het heel niet aanlokkelijke deeg boorden, de gewaarwording kreeg alsof de oude een stuk van den dokter opat.

„Ja ja," kwam Roosje toen zij klaar was. „Dat ging alles heel gemakkelijk: zij hebben daarginds geleefd, hij tevreden met haar, zij tevreden met hem. Ik heb haar buiten de deur gezet. Ze hebben niets beters verlangd, vooral hij. Dat weet ik. Nu Siska, ik ben een kruik, een leege kruik, een gebroken kruik. Zie je ze, hoe ze als groote lui daar rondloopen, elkaar kussen, gelukkig zijn, terwijl ik... Maar ik heb hen in mijn macht; ik zal mijn wraak krijgen. Wij gaan er heen, hen opzoeken. Hij zal 't niet wagen, de moeder van zijn vrouw buiten de deur te zetten. Voor mij zullen zij hun malle fratsen en hun gebuig niet durven vertoonen, niet verborgen als tortelduifjes durven leven en van den morgen tot den avond samen trekkebekken. Ze moeten met mij omgaan, lief voor me zijn. Dat kost me niets. Eet jij maar zooveel als je kunt, gevogelte, vleesch, gebak; drink wijn, bier, stop je vol, bedrink je. Dan zal hij eens merken, wat hem dat kost. Wij zullen den geldbuidel van die bedelaars wel eens aderlaten. En dan zullen wij zien of hij in staat is, zijn zaak met schik voort te zetten, er landhuizen op na te houden. Wat denk je ervan, Siska...?" Toen stond zij op, ging naar haar toe, sprak zachtjes tot haar, keerde zich om naar de keukendeur als om te zien of niemand anders, dan Siska haar hooren kon. „Tracht uit te vinden, waar hij zijn geld bewaart. Je kunt zijn kas leeg maken en... beef maar niet, hij krijgt zijn geld over één of twee jaar terug. Maar wat een ongelukkig gezicht zal hij in dien tusschentijd zetten. Dan zal zij wel gedwongen zijn, hier te komen en

mij om eten te vragen. En hem, hem zal ik zien krêpeeren, omdat hij niet eens een glas water heeft en omdat ik hem zelfs dàt niet geven zou."

Siska rilde van angst voor de dingen, die gebeuren gingen. Toen barstte zij in snikken uit: „Madam, Madam," zeide zij, „ga niet! Zij hebben u nooit kwaad gedaan, zij houden van u, laat ze gelukkig zijn. Ga er niet heen, Madam! 't Is niet goed. God in den hemel daarboven zal u straffen. Ga er niet heen, Madam!"

Roosje was een oogenblik verbijsterd, toen vond zij haar bedaardheid weer en haar huichelachtigen ernst. „Maak je niet ongerust; morgen gaan wij op reis, maar ik zal niet zoo slecht zijn als je denkt."

In dien nacht had Siska een vreeselijken droom; zij zag, dat Roosje den dokter het hoofd had afgesneden en blijkbaar gekookt, want het zag er wit en slijmerig uit. Zij had er een groot mes en een groote vork ingestoken. Zij trok haar lippen op, liet haar tanden zien en maakte zich gereed het hoofd te verslinden.

Den volgenden morgen heel vroeg zouden zij naar buiten zijn gereden, als Roosje niet zooveel koffers, kisten en doozen te sluiten, dicht te spijkeren en te verzegelen had gehad.

Zij was bang, dat dieven haar kleine meubels ter wille van het hout weg zouden sleepen en daarom schroefde zij ze allemaal vast aan de vloeren der kamers. Al haar gereed geld bracht zij naar de bank, wat zij aan goede stoffen en zilver bezat, gaf zij tegen goede, vaste zekerheidsstelling aan een ouden Jood, met wien zij bevriend was en wiens eerlijkheid zij kende. In haar woning bracht zij kosteloos een gepensionneerd krijgsman onder, die een plaats als portier zocht; doch zij stelde alleen de keuken en

de dakkamer ter zijner beschikking. Nadat zij ten slotte alle deuren van kelders en kamers met dubbele sloten had gesloten schoof zij er ook nog grendels op.

Daarna was zij zoowat bevrijd van zorgen. Zij hield zich nu nog alleen ermee bezig, om als een spin haar net te spinnen, waarin zij haar vijand zou verstrikken.

De twee vrouwen gingen den volgenden dag om vier uur in den middag op weg.

Roosje zelf zou niet hebben kunnen optellen, hoeveel boosaardigheden, hoeveel giftigheden, hoeveel onophoudelijke kwellingen zij in deze twee dagen uitdacht, al de slechtheden, die zij de jonggetrouwden aan wilde doen, om in het huis van haar vijand zorg en leed te brengen.

De mug, die vroolijk danst in de zon, ziet het net niet, waarin zij als verscheurd slachtoffer haar leven zal laten; de vogel ziet den strik van den jager niet; en de twee arme verliefden, die door de velden liepen, dachten er slechts aan, hoe zij goed en gelukkig konden zijn en goede dingen konden doen.

De liefde is een gedicht. Zorgeloos lazen zij het te zamen.

XV.

Nu was één der mooie dagen tegen het eind van Augustus gekomen, waarop men reeds 's avonds aan den vochtigen frisscheren wind den naderenden herfst bespeurt.

Het was middag en heerlijk weer. De hemel straalde in een zacht blauw, dat door een grijze damp nog lichter werd gemaakt. Witte, wollige wolkenmassa's aan den horizon geleken hemelsche legerssteden, voor de liefelijke engelen gespreid. In de lucht hing de vage droefheid der

overgangstijden. Reeds werden de boomen bruin, met gouden gloed, als wilden zij, eer zij hun zomerkleed aflegden, een schooner kleed aantrekken, om dan den levenden slaap van drie maanden te slapen, die menig mensch hen kan benijden.

Paul en Margaretha waren gelukkig. Zij genoten niet het geluk der dwazen na het eten, dat op een gisting van het vleesch gelijkt, zij straalden in het ware geluk van wezens, die elkander liefhebben, het geluk, dat diep in zich als een parel steeds een traan houdt omsloten.

Zij liepen op den straatweg naar Parijs, den weg zoo beroemd in de middeleeuwen, waarop „sierlijke vrouwen en maagdekens" zoo dapper wilde straatroovers overwonnen, op dien weg, die droomerijen oproept, die tusschen twee hooge, door rijzige boomen beplante hellingen heenglijdt, waarop men elk oogenblik verwacht, een nymph met vleugels van zeerozenbladen te zien of een pad, die spreken kan, een betooverde mol, die met zijn harige poten, gelijk de handen van een ouden advocaat, waarvan de vingers zoo afgesleten zijn omdat zij onder den eerlijken weg onderaardsche holen gegraven hebben, zegent of vervloekt.

Margaretha legde droomerig, glimlachend, haar mooie kopje op Pauls schouder.

„Margaretha," zeide hij tot haar, „boven deze kleine wereld troont een macht, die men toeval noemt; misschien ten onrechte, want de werkingen van het toeval ontstaan in werkelijkheid uit een voortgaande reeks van natuurlijke samenwerkende krachten. Wij kennen het leven dezer krachten niet en daar wij tegelijk het wonderbaarlijke en het geheimzinnige liefhebben, hebben wij ons deze natuurlijke samenwerkende krachten voorgesteld in de gedaante van een sluwen,

onverstandigen, brommerigen en bijna altijd onrechtvaardigen God..."

Margaretha stelde geen belang in deze philosofie, maar zij begreep, met het heerlijke instinct van haar goede hart, dat er oogenblikken zijn, waarin menschen, die veel denken, er behoefte aan hebben, te spreken, in zooverre zij hunne gedachten niet aan het papier toevertrouwen, wat al erg is, of zelfs aan een drukker, wat nog erger is. Bovendien was zij zoo verliefd, dat het niet in haar opkwam, dat haar man een enkel woord zou kunnen zeggen, dat niet precies waarheid was of dat niet door de manier van voordragen of in de wijze van uitdrukking een reeks van melodieën inhield, die in de gedaante van diepzinnige beschouwingen of wijze redeneeringen de liefde voor Margaretha bezongen. Dus legde zij haar hoofd op Pauls schouder en Paul zeide:

„Een philosoof, die ietwat dwaas was als al zijns gelijken, ging op zekeren dag de stad uit, waar vele huizen werden gebouwd; want hij wilde geen dakpan of steen op zijn hoofd krijgen. Hij vluchtte naar het vrije veld en was zoo zeker als men van eenigerlei zaak in deze wereld maar zeker kon zijn; hij was er zelfs vast van overtuigd, dat hij door deze vlucht minder kans had, een gewelddadigen dood te sterven. Maar neen, dat was volstrekt niet zoo! De duivel „toeval" wilde, dat juist in dat oogenblik een arend een schildpad te pakken kreeg en deze naar de hoogste hoogte meedroeg. Misschien vond hij de schildpad te zwaar, misschien werd hij gedreven door haat tegen de philosofie, kortom, hij liet de schildpad op het hoofd van den philosoof vallen en verpletterde hem totaal. Deze man was er dus zeker van geweest, dat hij den dood door een dakpan ontkwam, maar

op den dood door de schildpad had hij niet gerekend. Zoo speelt het booze toeval."

„Er was eens," zeide Margaretha en zij zong hare woorden vol klank en ondersteunde ze met hoofdbewegingen en blikken, die eigenaardig bij haar behoorden, „er was eens een jong meisje, dat op een bed lag, en een dokter, die meer op biersoep dan op de medicinale wetenschap verliefd was en dit meisje ter dood had veroordeeld. Was in de herberg niet een mooie jonge man gekomen, die meer verliefd was op vrouwen dan op biersoep, had hij geen dorst gehad, had het uithangbord van een andere herberg hem meer aangelokt, had hij slechts tien schreden verder een vriend ontdekt, dan zou hij den drempel van de herberg voorbij zijn geloopen en het meisje ware levend begraven. Maar hij ging naar binnen, heeft haar ten leven gewekt, liefgekregen, getrouwd en heeft haar nog altijd meer lief dan zij waard is: zoo speelt het goede toeval."

Paul sloot Margaretha in zijne armen. In verheven, glanzende pracht zag de zon het aan hoe deze twee schoone liefdegoden innige kussen wisselden.

Plotseling zeide Paul: „Wij beiden zullen eens de God Toeval zijn, maar de goede." Hij haalde een twintig frankstuk uit zijn beurs, en keek zorgvuldig om zich heen of er niet iemand aankwam achter de heg of aan beide kanten van den weg. Zij waren alleen. Paul liet het geldstuk op den grond vallen, naast de schaduw door den stam van een grooten beuk geworpen.

Toen klommen beiden bovenop de helling, gleden door een opening, door een nederstortenden boom geslagen, in de schering uit dennenpalen, die het landgoed van M... afsloot. Zonder zich om de voetangels en klemmen, door

een waarschuwend bordje aangekondigd, te bekommeren — zij wisten trouwens dat ze er niet waren — verborgen zij zich achter de struiken en wachtten af, welke beslissing het toeval brengen zou.

Een heer en een dame doken op bij de bocht van den weg. Zijn vaste tred deed den man kennen als man van geld. Een dikke ketting ging driemaal heen en weer over zijn breede borst, die met zijn buik één geheel scheen te vormen, terwijl deze zelf weer ineensmolt met een onderlichaam van geweldig grooten omvang. De dokter zeide: „Weinig ganzen, die op de roodgloeiende ijzeren platen van Straatsburg gedanst hebben, zagen er zoo indrukwekkend uit als deze hier! — Nu buigt hij zijn hoofd," fluisterde Paul heel zacht. „O —!"

„Hij zal 't zeker vinden."

„Wacht."

„Ze loopen recht op het geldstuk aan."

„De dame schijnt in nadenken verzonken te zijn; zij neemt de rijzweep van den man en slaat met korte afgebroken slagen op den weg..."

„Zij kan het geldstuk niet over 't hoofd zien."

„Nu zijn zij er vlak bij..."

„Zeven en veertig vijf en zeventig staan de mijnen," zeide de vrouw. „Zal ik koopen?"

„Koopen? Je lijkt wel gek... Ik zou er geen twee en veertig voor geven."

„Zij gaan voorbij, zij gaan voorbij," zeide Margaretha en viel den dokter om den hals. „Ze hebben niets gezien! Die goede mijnen! Nee maar, wat is dat amusant!"

Langer dan tien minuten bleef de weg leeg van menschen. Margaretha werd ongeduldig.

„'t Lijkt wel of zij het met opzet doen," zeide zij.

„Wie?"

„De armen. Moesten zij niet van een mijl ver dat mooie geldstuk zien, dat er maar op wacht, gevonden te worden?"

Paul zuchtte en zeide: „Als de mensch steeds zijn geluk zag, dáár waar het is, dan zou alles hierbeneden beter gaan."

Een zonnestraal viel op het geldstuk, dat als een kleine zon glansde.

Zij hoorden voetstappen en het geknars van de as van een slechtgesmeerd wiel.

„Daar komt iemand!" zeide Margaretha. „Wie zou het nu zijn?"

Een boerin verscheen, die een kruiwagen voor zich uitduwde. Zij was zoo'n armelijk koopvrouwtje, dat hout sprokkelt, klein hakt, in bossen bindt, droogt en naar de stad sleept en dan honderd bosjes voor tachtig centimes verkoopt.

„Vond die arme vrouw het geldstuk maar!"

„Ik geloof het niet, op haar voorhoofd staat geschreven: „geen geluk". Het toeval houdt niet van haar."

Op het oogenblik, toen de vrouw bij het geldstuk kwam, schoof een witte wolk tusschen de zon en de aarde. Het geldstuk werd vaal. De boerin liep er voorbij.

Een kleine havelooze bengel verscheen boven op de helling aan den overkant, sprong van daar met de vlugheid van een ree op den weg, begon als een dolle te hollen en verdween.

Achter hem verscheen een klein haveloos meisje. Zij droeg een zak, die veel te zwaar voor haar was en voor de helft met aardappelen gevuld. In plaats van weg te hollen zooals de jongen, klom zij de helling maar half af en verborg zich met haar zak in een tamelijk diep gat, door dichte struiken bedekt. Niemand kon haar zien van onderen af noch van boven

van het land uit, waar zij de aardappelen gestolen had. Eén of twee minuten later verscheen boven op de helling een boer, die zich met een hooivork had gewapend. Hij ging aan den rand

staan, juist boven het hoofd van het kleine meisje en stiet een gansche reeks van vloeken, vermengd met verschrikkelijke bedreigingen uit: „Aardappeldieven! Als ik jullie vind, maak ik je dood!" Toen dreigde hij met de vuist naar den weg tusschen de hoogten, waarlangs de dieven, naar hij meende, ontkomen waren.

De dokter en Margaretha hadden medelijden met de kleine dievegge.

Door een plek, waar de struiken dunner waren, zagen zij groote, zwarte oogen blinken, zagen een bleek gezichtje zich afteekenen tegen den donkeren achtergrond van het hol. Ondanks haar stoutmoedigheid beefde het kind over haar gansche lichaam. Het minste geritsel kon haar verraden. Zij wist, dat de boer haar zou dooden of minstens half lam slaan als hij haar ontdekte. Een minuut lang bleef de boer staan en keek om zich heen zonder de kinderen, die hij zocht, te ontdekken. Toen liep hij plotseling

zijn veld op, naar een plek, waar hij vier wegen, de ongelijkvormige armen van een wegkruising, kon overzien. Nadat hij daar eenigen tijd naar alle kanten had uitgekeken, sprong hij plompweg halfweg de helling af, gleed en sulde verder op zijn achterste, kreeg grond op den hollen weg, zocht rechts en links, keek in de lucht, vloekte en schold, woelde zelfs met zijn vingers in de molshoopen. Als hij niet verblind was geweest door woede, zou hij aan den schuilhoek gedacht hebben, waar het kleine meisje van angst zat te bibberen. Hij zag haar niet.

„Wat een geluk!" zeide Margaretha.

Hij liep weer terug, kwam nog eens voorbij het geldstuk. Steeds vloekte hij in zichzelf alle goddelijke vloeken en andere godslasterlijke liefelijkheden en liep den weg ten einde in de richting van de stad. Bij de bocht lag een herberg, het „Hoorntje", de Oude Trompet, waar vroeger de „Broeders van het volle Gelaat" bij elkaar kwamen. Daar ging hij binnen.

Het kleine meisje, dat misschien zijne gewoonten kende, dacht bij zichzelf, dat hij zeker wel een borrel was gaan nemen, zij wachtte twee minuten, stak haar hoofd uit de struiken, verborg de aardappelen in het gat op de plaats waar zij gezeten had, liep de helling af, kraste met haar nagel een kruis in het groene mos op een stuk kalksteen dat onder het hol lag en liep toen recht op het geldstuk aan

Het kind had bloote voeten; als zij het goudstuk aanraakte, moest de prikkeling, door de plotselinge kou van het metaal, haar noodzaken naar den grond te kijken. De wolk verdween, het goudstuk vonkte. Op dit oogenblik behoefde het kind zich slechts te bukken om het op te rapen. Maar zij wendde zich om, waarschijnlijk om te zien of de boer niet uit de herberg kwam.

Zij krabte aan haar been en liep toen zoo hard ze kon weg.

Een jonge, mooie man, donker, peinzend, een echte romanheld verscheen met gebogen hoofd aan 't eind van den weg. Van tijd tot tijd hief hij het hoofd op en streek met een plechtig gebaar zijn hand door zijn haren alsof hij vóór een vergadering stond. Nadat hij op deze wijze aan de boomen zijn groote waarde getoond had, boog hij opnieuw het hoofd.

„Als hij zich dikwijls door zijn haar strijkt," zei de dokter, „dan is het geldstuk gered; maar wee, als hij 't hoofd buigt."

De jonge man bleef staan, nam een kammetje en een spiegel, bekeek zich in den spiegel en boog opnieuw het hoofd.

Hij ging verder, zette bijna zijn voet op het geldstuk, zag echter niets en liep door.

„Neen maar," zeide Margaretha, „dat is een sterk stukje."

„In 't geheel niet," antwoordde de dokter. „Narcis bekijkt zich van binnen."

Na den eenzamen wandelaar verscheen een recht bevallig paartje, een jonge man en een jonge vrouw.

Zij had een wijd, rijk, zwart zijden kleed aan, een mantel van wit piqué, een bruin fluweelen hoed met smallen rand, versierd met een gesp van stalen kralen en een fasantenveer. Daar de hoed tamelijk diep over haar voorhoofd was gezet, verleende hij de jonge vrouw een vroolijk coquet trekje dat haar verrukkelijk stond. De jonge man was lang, had kastanjebruin haar, breede schouders, een jong, ietwat vermoeid gezicht, een bleeke gelaatskleur, lenige bewegingen. Hij was goed gekleed, ofschoon wat dik voor de huidige weersgesteldheid.

De jonge man en de jonge vrouw bleven staan praten.

Zij: „Zullen wij hier wat uitrusten?"

Hij: „Ja hier. Waarom niet? Het gras is droog, de schaduw verfrisschend, het ruikt lekker naar bloemen, en men hoort de vogels zingen."

„Wat vreemd, bijna altijd als je met mij buiten wandelt, heb je honger en dorst. Nu hebben wij al bijna twee mijlen geloopen, zonder iets gebruikt te hebben."

„Flora, de maag is even grillig als de spieren. Op sommige dagen kan ik tien mijlen achter elkaar loopen, op andere zou ik voor al het goud der wereld niet opstaan uit mijn stoel."

„Je hebt honger, je ziet bleek, groen zelfs."

„Als ik groen ben, dan komt dat door den weerschijn van de bladeren. En wat mijn bleekheid betreft... als iedereen, die bleek ziet, honger had..."

„Je gaapt, is dat uit verveling?"

„Neen."

„Hindert je iets?"

„Neen."

„Ik heb je wel eens vroolijker, gelukkiger gezien..."

„Ik ben niet treurig en niet ongelukkig."

„Dus er is iets dat je hindert?"

„Misschien."

„Hoe vindt je mijn zijden japon? Die heeft Ernst mij gegeven."

„Heel mooi."

„Mijn manteltje is aardig, niet? Dat heeft mijn tante mij gegeven."

„Ik moet je bepaald ook iets geven."

„Jij? Maak daar geen haast mee, ik heb je niet lief uit zelfzucht, dat weet je heel goed. Maar het is werkelijk vreemd, dat je bij deze hitte geen dorst hebt."

„De kameel kan heele weken doorbrengen zonder te drinken of te eten."

„Waarom bekijk je je nagels? Dat doe je alleen als je somber gestemd bent."

„Jij hebt toch geen dorst, wel? Zeg?"

Zij, na een korte aarzeling: „Neen, ik heb beneden aan de bron gedronken."

Hij: „Heb je geen honger?"

„Ik zal eten als ik thuis kom."

„Van hier tot je huis is minstens een mijl. Je hebt honger, zeg ik je."

„Neen."

„Ja."

„Je bent vandaag al heel vreemd."

Hij wees met den vinger naar een weideanemoon: „Wil je die bloem hebben?"

„Ja."

Hij klom de helling op om de bloem te plukken en kwam daarbij vlak bij Margaretha en den dokter. Deze zien hem, zonder gezien te worden. Hij woelt in zijn zakken, keert ze om en zegt met een treurigen glimlach: „Niets."

Flora roept hem van beneden toe: „Wat zoek je toch in je zakken?"

Hij antwoordt: „Een zilveren mes, een mes, dat onze Heilige Vader, de Paus, de oude man, dien God nog lang moge sparen, gezegend heeft!"

„Heb je een mes noodig om een bloem te plukken?"

„Noodig? Of ik dat mes noodig heb? Flora wat ben je onnoozel! Het was gewijd zeg ik je, gewijd en wonderdadig. De bloem, die met het zilveren lemmet van dat mes wordt afgesneden, kan langer dan een heel seizoen lang leven, zonder te verwelken. Dat mes was de sleutel, die mij overal toegang verschafte. Op den dag, toen ik jou leerde kennen, had ik het in mijn zak. Ik doorboorde er je hart mee, Flora, en

sedert dien dag werd je zachtmoedig. Je merkte de wond niet, want het doet alleen den trots bloeden."

„Wat vertel je toch?"

„Ik zing het lied van den man, die zijn mes heeft verloren. 't Goede mes! Het zien ervan was genoeg, opdat iedereen mij onbegrensde vriendschap bewees. Ik leefde in den zevenden hemel der gunst van mijn groenteman, mijn bakker, mijn kleermaker. Sinds ik mijn mes heb verloren, verachten zij mij, o Flora. Ik doe mijn best er zonder hen te komen... Maar dat is moeilijk."

„Wat ben je dwaas!"

„Flora! Dwaasheid is rust voor den geest. Als ik mijn mes nog had, zou ik breed, met zelfbewustzijn spreken; ik zou ophouden mij vol te proppen met wetenschap, ik zou truffels, ganzelever, kwartels, de zestig of tachtig verschillende krachtige wijnsoorten grondig bestudeeren, die op de heuvels der vijf werelddeelen groeien. Ik zou zeggen: Weg met wetenschap, arbeid, denken. Ik zou een buikje krijgen, een flink met vet gevoed buikje. en Flora zou niet meer vinden, dat ik dwaas ben."

Zij: „Ik ga er bij zitten"

Hij: „Als de voeten moe zijn, om het lichaam te dragen, dan zijn er verrukkelijke, door de natuur geschapen kussens, en Flora zou er verkeerd aan doen, wanneer zij daarop niet uit wilde rusten."

Flora begreep niet veel van die gezwollen taal. Ze was geheel verbijsterd, ging zitten en zeide: „Als al die dwaasheden, die je tegen mij zegt, jou niet dorstig maken, dan kan ik je ten minste verzekeren, dat zij mij dorst geven."

„Dus dan zal ik ophouden met praten. Wil je deze bloem hebben? Ja of neen?"

„'t Kan me niet schelen."

„Flora, heb je een maag?"

„Ja."

„Mooi, dan ben je minder gelukkig dan het rundvee, dat er vier heeft en altijd met zijn voeten in den etensschotel staat."

„Zwijg en kom beneden."

„Ik gehoorzaam. Maar ik zou toch graag mijn mes terug vinden."

Langzaam klom hij de helling af. „O, mijn mes," zeide hij, „wie zal mij zeggen, waar het te vinden is? Wie!?..."

Hij hield verbluft op, keek een oogenblik naar den weg, sprong dan met één sprong er naar toe, stond op en riep: „Ik heb het teruggevonden!" Toen nam hij het geldstuk tusschen duim en wijsvinger en zeide: „Zie je, hier is het mes, het mes van den lieven God!"

„Wat? dat geldstuk? Maar dat is toch 'n twintig frankenstuk?"

„Ondeugd! Heb je dan niet begrepen, dat ik die twintig franken miste? Het toeval leent ze mij nu, en ik zal ze, als ik ertoe in de gelegenheid ben, aan het toeval teruggeven, door ze den commissaris van politie in de hand te stoppen. Daar ik ze niet had, sluit ik mij sinds acht dagen op, en eet juist zwart brood genoeg om in 't leven te blijven. En sinds een uur schaam ik mij, omdat ik jou hongerig en dorstig naast mij zie loopen."

„En jij dan?"

„Och ik, met mij heeft 't geen haast. Het was mooi weer, ik had mijzelf gezworen, opgesloten te blijven en zonder mijn mes niet uit te gaan. Maar door de zon, de velden en jou, kleintje, liet ik mij verleiden. Dus ging ik uit, met leege zakken die toch zwaar als lood op mijn vroolijkheid drukten. Nu zul je eten,

kleintje, je zult eten en drinken en dat niet alleèn. Ik heb je niets gezegd van de zwarte liederen van ophangen, verdrinken, doodschieten, die mijn weeë maag zong. 't Was 's avonds, 's nachts, 's morgens, den heelen dag om mij heen als een vlucht zwarte raven. Heel dikwijls verdween voor mijn oogen achter de sombere flikkering de stralende ster, die men hoop noemt. Flora, je zult eten en drinken, je zult wijn hebben, want je bent mat, bleek, vermoeid."

„Maar jij — morgen?"

„Ik? Een geluksdag is zes dagen van hard werken wel waard. Jij bent goed, je bent mooi en ik heb je lief. Je zult eten en drinken. Antwoord niet, wees stil, de zon is licht, de vogels zingen. Heb mij lief, zonder over een ander te praten, doe ten minste alsof. Nietwaar, je hebt liever een sneê rosbief dan een bloem? Zie je, ik ook. Kom."

„Je bent een goeie kerel."

„Kom."

Zij gingen met haastigen tred in de richting van de herberg, waarin de boer verdwenen was, Paul bleef peinzend en zeide: „een kunstenaar, die voorloopig zijn maag de onzekere triomfen der toekomst laat betalen."

„Arme kerel!" kwam Margaretha.

„Te goed om iets te bereiken," voegde Paul er neerslachtig bij.

XVI.

PAUL en Margaretha stonden niet óp. Zij bleven bij elkaar zitten en peinsden in de herinnering aan dit voorval uit het werkelijke leven, dat zich voor hen had afgespeeld: Margaretha dacht erover, wat zij hiervan aan haar kind zou vertellen, als het wat

grooter was. Opnieuw legde zij haar hoofd tegen den schouder van haar man, het hoofdkussen van liefhebbende vrouwen; en zij zeide in zichzelf, zoo'n luilak, dat zij liever den kleine, die een jongen zou zijn, de wijsheid der wegen en straten zou prediken dan hem de boeken voor te lezen, die van de drukkerijen komen. Een jongen! Wat een geluk! Zij voelde zich niet ziek en het kamermeisje had haar gezegd, dat dit gevoel van welzijn een jongen aankondigde. Zij voelde, dat hij op Paul zou gelijken, maar hij moest vast van wil en strijdlustig zijn, flink zijn kleine en groote vrienden met vuist en stok slaan, zooals haar man gedaan had, toen hij nog klein was. Tot dit doel zou zij voor haar zoon een dunnen stevigen stok koopen. „En dan zullen we zien," zeide zij in zichzelf, „of één 't wagen zal, iets tegen hem te beginnen." Iederen keer, dat hij zich gewroken had, zonder echter ooit 't eerst den strijd te zoeken, zou zij hem een stuk speelgoed of een geldstukje geven. Maar deed hij 't niet, dan zou zij hem met eigen handen een pak slaag toedienen en hem daarna in een kast opsluiten, zonder er Paul iets van te zeggen.

En nooit zou hij zoo goedhartig zijn als die man dáár, die het goudstuk had opgeraapt. Dat zou zij nooit dulden.

Terwijl zij in dergelijke gedachten verdiept was, hoorde zij plotseling de stem van een anderen man. Hij sprak langzaam, welberaden, hoffelijk. Een jonge, hoogmoedige, metaalachtige, hartstochtelijke stem antwoordde. Het was de stem van de dame met den hazewind.

Zij was in gesprek met een heer van ongeveer vijftig jaar in een wit linnen pak en bijbehoorende schoenen; hij droeg peau-de Suède handschoenen en een eleganten stroohoed.

Vóór hen uit liep een hazewind met het droefgeestige uiterlijk, dat dezen dieren eigen is. Hij boog zijn slanken kop en zijn ver ingesneden bek naar den grond, den bek, waarin, als hij iets te verscheuren vond, de spitse, lange, haakvormige snijtanden te zien kwamen. Zijn uiterlijke zachtaardigheid, de zwevende gang van zijn vlugge lichaam deed aan een slang denken, aan een snoek, waarvan het rustige uiterlijk in den tijd dat zij hun buit bespieden, zoo vredig schijnt, tot op het oogenblik waarin hunne spieren, opgezweept door den drang te dooden of te verslinden, tot stalen springveeren worden en hen doen toestorten op het argelooze dier, bestemd, ten prooi te vallen aan hun strijdvaardige list.

XVII.

De jonge vrouw sprak zeer luid.

„Neen," zeide zij, bleef met hoogopgeheven hoofd staan en stampte met den voet. „Neen. Geen overwegingen. Ik wil wat ik wil, en wat ik wil, zal gebeuren..."

De aangesprokene was eveneens blijven staan. Hij had het uiterlijk van een goeden, verstandigen, weldoorvoeden man.

„Zul je dan nooit veranderen, Amelie?" vroeg hij.

„Neen. Verandert iemand zijn karakter? Tot nu toe heb ik alles gehad wat ik wilde, alles, verstaat u? Waarom zou ik het dan voortaan niet hebben? En... al zou ik haar ook als een riet breken..."

„In die kleine, sierlijke armen?"

„Sierlijk genoeg om te behagen, maar ook sterk genoeg om..."

„Handtastelijkheden! Mevrouw, laat die aan

uw koetsier over. Ik neem gaarne de schamele, belachelijke rol van vertrouwde op mij, die u mij opdraagt. Ik kon uw vader zijn, en daarom zult u mij toestaan, u te zeggen, dat het u aan gezond menschenverstand ontbreekt. Amelie, je staat op 't punt een slechte daad te plegen. Wat hoef je verliefd te worden op dien man? Twee jaar geleden haalde je hem naar je toe door ziekte voor te wenden en hem een doktersbezoek te vragen, dat hij niet weigeren kon. Je maakt misbruik van je positie, je verleidt hem, dat is het rechte woord. Hij geeft je liefde voor je hartstocht terug, teederheid voor je grillen, geeft je meer dan je hem geeft. Plotseling, aan het eind van de week, precies na een kwart maand, verschijnt mevrouw Amelie weer in de wereld, opnieuw weduwe, vroolijk, goed gekleed, getroost... Heb je hem laten zitten, heeft hij jou in den steek gelaten? Wat was de oorzaak van dezen plotselingen breuk?"

De gravin antwoordde ietwat beschaamd:

„Een brief. Ik schreef een beetje lief aan iemand anders. Men moet zulk een band nooit verscheuren, maar zachtjes losmaken. De jonge man nam den brief, die bijna klaar was, en las hem. Verbeeld u, wat hij me kort en goed verklaarde, — ik durf het nauwelijks te herhalen —:

„Mevrouw, u heeft de liefde in de meest verschillende gedaanten zoo rijkelijk geproefd, dat ik vreezen moet, op een goeden dag in een galerij van schilderijen te belanden, waar ik herhaaldelijk het origineel zou kunnen onmoeten. Ik ben ook bang, dat de glimlach mij niet gelukkig zou maken waarmee u uw groet zoudt doen vergezellen, als u uzelf aan mijn arm zaagt. In goede kringen en in mijn kringen lijden de menschen, en daar behoor ik ook toe, aan ijverzucht op het verleden. Ik heb nog een

andere ziekte, waarvan u mij niet kunt genezen. Ik ben geen gelukzoeker en zou graag ernstig lief hebben, omdat dit het eenige doel is van mijn gedachten. Lief hebben, mij binden en „haar" gelukkig maken, niet meer en niet minder! Zou „zij" mij bedriegen, zooals u mij misschien bedriegen zoudt, dan zou ik haar een slag in haar nek geven, dat de tanden uit haar mond vlogen, altijd als ik geen mes bij de hand had. Had ik er één, dan stootte ik haar dat in 't hart met de vaste overtuiging, goed gehandeld te hebben. Ik zal altijd de herinnering behouden aan dierbare, heerlijke oogenblikken, die ik met u heb doorgebracht, maar ik zou u werkelijk al te zeer lief hebben, wanneer ik u nog langer lief had. Ik geloof hiermede duidelijk genoeg gezegd te hebben, dat het beter is, als ik nu met u breek in plaats van later en dat wij elkander vanaf vandaag wederzijds als vreemden hebben te beschouwen." Door deze hoogmoedige taal was ik letterlijk neergesmeten; en toch vond ik den jongen man echt mooi terwijl hij sprak. Wij vrouwen, die onzen tijd er mee doorbrengen, om de mannen te lachen en daaronder te lijden, wij beminnen tegen onzen wil — en daarover maken de onnoozelen zich vroolijk — zulke minnaars met naïeve sterke hartstochten, die voor ons weten te sterven, of als het noodig is, te dooden. Dat is de reden, waarom ik hem hebben wil, en waarom ik hem hebben zal."

„Ik twijfel er aan. U bent mooi, maar zij is minstens even mooi als jij."

„Moeten wij elkander de oogen uitkrabben?"

„Wat zoudt u daarmee doen?"

„Ik gaf ze aan mijn hond."

„Altijd zachtaardig! Maar nog eens, waar komt die gril vandaan? Langer dan een jaar

was er niets van te merken dat u aan hem dacht en nu..."

„Nu... u..." zij aarzelde. „Ik bloos, ik weet 't, ik schaam mij voor u, maar ik verklaar u: ik ben jaloersch, jaloersch op „haar", die hem mij ontstolen heeft."

„En u wilde niets meer van hem weten."

„Ik zou graag van hem willen weten, ik zou misschien zelfs met hem getrouwd zijn, onder mijn stand getrouwd."

„Och Mevrouw! En nu... ook nog? Maar u kunt 't gelukkig niet meer. Bega dwaasheden, stel uzelf bloot aan praatjes, maar trouw niet onder uw stand. Trouwens, het gaat hier niet om een huwelijk, maar om echtbreuk en die is bijna altijd weerzinwekkend of belachelijk."

„Wat komt er dat op aan voor wie lief heeft? En u — die zoo deugdzaam weet te praten — heeft u zich op dat punt nooit iets te verwijten gehad?"

„Juist om die reden veroorloof ik mij, u dezen raad te geven. Als u werkelijk lief hebt, als u niet wilt, dat iedere vreugd u tot kwelling wordt en dat geen vezel van uw hart onberoerd blijft in de dorenstruiken van het enge kronkelpad waarlangs u uw geluk denkt te bereiken — houd dan op. Mevrouw, vergeet die noodlottige neiging! Bedenk: het brengt namelooze ellende, een hart, dat zich reeds gegeven heeft, te deelen, liefkoozingen te ontvangen, die een ander vóór u ontvangen heeft, woorden te hooren, die slechts een bleeke afglans zijn van de woorden, die tegen de aangebeden wang van een ander in 't oor gefluisterd worden. Eén, die weet te deelen en niet te dooden, één die slap is als een slak, die noch gezichts- noch gevoels- noch reukzin heeft — die kan tevreden zijn met dat schamele geluk; één die haren kan

zien, op bijzondere manier in de war geraakt en die die haren dan toch streelen kan; één die den bleeken moed heeft, van het geliefde lichaam den geur in te ademen, die een ander er op achterliet, zijn slappen mond op de lippen te drukken, die nog van vroegere kussen trillen. Foei! Wat een walgelijk genot!"

„Ik zeg u, ik wil hem hebben; en ik weet hoe ik dat aanleggen moet. Kom."

Zij verdwenen.

Margaretha had Paul onophoudelijk aangekeken. Meer dan eens wilde hij, door geritsel te maken of door te praten, het gesprek doen afbreken. Zij legde haar hand op zijn mond en dwong hem, onbewegelijk te blijven en te zwijgen.

Zij klommen de helling af en gingen naar huis. Onderweg zeide zij plotseling, na lang gezwegen te hebben:

„Ik haat die vrouw."

„Laat haar toch loopen," antwoordde Paul op zóó volkomen onbezorgden toon, dat Margaretha er door werd gerustgesteld en het voorval vergat.

TEGEN etenstijd kwamen zij terug in hunne woning.

Op het witte tafellaken prijkten in schalen van bergkristal bloemen en vruchten, mooie perziken en mooie druiven.

De verkwistende smulpaap van een keukenmeid — dat zijn de twee eigenschappen, waarin de bijzondere begaafdheid voor dit vak zichtbaar tot uiting komt — de keukenmeid bracht een heerlijke groentensoep met geroosterde stukjes brood binnen, die opzettelijk geschapen was om datgene te verheugen, wat zij hart noemde.

Daarna kwamen pasteitjes van feuilleté-deeg, waarnaar Brillet-Savarin zich een jaar lang de baard gelikt zou hebben.

In het voorhuis klonk plotseling ongewoon rumoer.

„U komt er niet in!" klonk de stem van het kamermeisje. „Ik zeg, dat u niet binnenkomt!"

Zij hoorden vechten en het geluid van een oorvijg. Toen sprongen plotseling met geweld beide vleugeldeuren wijd open, zonder dat iemand had aangeklopt of zijn nadering bekend had gemaakt. Roosje en Siska stormden binnen. Zij verdwenen bijna in de omvangrijke wijdte harer hoepelrokken. De oude vrouw was woedend, Siska bewaarde haar gewone kalmte. Beiden waren slechts met moeite te herkennen temidden der doozen, reiszakken, zonneschermen, parapluies, overschoenen, leeren schoenen en pantoffels, die zij op hun arm droegen als reusachtige druiventrossen, waarvan de afzonderlijke druiven door een vernuftig samenstel van touwen te zamen werden gehouden. Siska had haar pink in den ring van een kooi gestoken, waarin een sijsje bevend van angst en schrik snavel en oogen opensperde. Vier vrouwen naast elkaar zouden niet zooveel plaats ingenomen hebben als Roosje en Siska.

„Die zullen wij daar zetten," zeide Siska. Zij sprak van de doozen.

Er waren er negen in 't geheel. Ze vormden schier een pyramide.

Het sijsje werd op een commode gezet. De zon scheen in de kamer, de vogel begon oorverdoovend luid te zingen. Zijn vroolijk gekweel vormde het accompagnement voor de driftige, bittere woorden, waarmede Roosje Margaretha dadelijk overstelpte.

„Nu, dat is al heel mooi — dus dat is de manier waarop je mij ontvangen laat! Eerst moet ik dat kleine mestkalf dáár 'n oorvijg geven," voegde zij er bij en wees op het kamermeisje. „Hoor je, nuchter kalf, uilskuiken, hoor je, gans, domme eend die je bent! Ik ben de moeder van deze mevrouw die daar zit, haar echte moeder, jawel, ofschoon zij zit te kijken of 't haar niet aangaat!"

Margaretha was even ontsteld en verbluft als de dokter.

Zij stamelde:

„Dat is aardig van u Moeder, dat u komt. Ik was ongerust over u en heel verdrietig. U blijft bij ons logeeren, we hebben een mooie kamer voor u en vlak daarnaast ook een aardig kamertje voor Siska. U heeft ons alleen een beetje verrast. Uw binnenkomen was zoo bizar!"

„Bizar! Wat is dat nu weer, bizar? Is dat een nieuw woord? Ja, we komen hier logeeren, versta je, kuiken?" voegde Roosje er driftig bij. Zij sprak altijddoor tegen het kamermeisje.

„Moeder," zeide Margaretha, terwijl zij Roosje kuste, „toe, ga niet zoo te keer tegen 't kind — zij hangt zoo aan ons."

„Hangt? Te keer gaan? Wat beteekent dat? Ben ik tegen je te keer gegaan, stommerik? Geef antwoord!"

Het meisje schreide en richtte groote, treurige oogen op Margaretha.

„Geef maar geen antwoord, Jeannette," zeide

Margaretha. „Moeder is boos, omdat zij zoo met geweld het huis moest binnendringen."

„Ze had mij op mijn woord moeten gelooven, die domoor." zeide Roosje. „Ze had moeten zien, dat ik je moeder ben."

„Aan de kleeren ten minste niet," dacht Jeannette en glimlachte onder tranen.

„Je lacht geloof ik, jij kip zonder kop? Wil je soms beweren, dat ik niet op haar lijk?"

Het meisje nam de doozen op en ging de kamer uit zonder te antwoorden.

„Siska, ga met haar mee!" schreeuwde Roosje. „Laat haar niet alleen met die doozen: er zitten halsdoeken en linten in... Met die meisjes — ga dan Siska."

Siska moest Margaretha loslaten en ging met Jeannette de kamer uit.

Roosje deed alsof zij nu eerst Paul opmerkte, ofschoon zij hem met den blik harer kwaadaardige, grijze oogen, die steeds op hem gericht bleven, nog scherper beleedigd had dan het kamermeisje.

„Hé, goedendag, mijnheer mijn schoonzoon," zeide zij smalend. „Goedendag! Ik had u haast vergeten. U woont hier verdraaid mooi. 't Komt me voor, dat er van de zieken nogal wat te halen valt. Mevrouw mijn dochter was bedroefd, omdat zij mij niet meer zag, en nu dacht ik haar eens een plezier te doen door hier te komen en u een dag of wat te storen — natuurlijk alleen, als u 't goedvindt..."

„'t Doet ons plezier," zeide Paul. „U kunt dadelijk meeëten. Siska zal wel honger hebben en zal denk ik, in de dienstbodenkamer genoeg te eten vinden."

Onder andere omstandigheden zou Roosje dit voorstel heel natuurlijk hebben gevonden. Maar Paul had een wensch, een verlangen uitgespro-

ken: dientengevolge moest zij een houding aannemen alsof zij juist het tegendeel verlangde.

„In de dienstbodenkamer! Liever ga ik zelf in de dienstbodenkamer eten. In het „Keizerswapen" — dat was een huis met een goeden naam — aapte men geen voorname menschen na, daarom aten Siska en ik in de keuken. Toen noemde men de keuken nog niet dienstbodenkamer zooals tegenwoordig bij de prinsen gewoonte is. Tegenwoordig stellen alle burgers en burgervrouwen zich aan als groote heeren en dames, zoodra ze maar de kunst verstaan om met hun oogen te rollen, den hoed met een zwaai als een dansmeester van hun hoofd te lichten of hun hoepelrok te laten stinken of ze er een mesthoop onder hebben. Zwijg toch schreeuwleelijk, of ik draai je je hals om. Kijk die vogel eens, die doet ook al of hij me uitlacht."

„Maar Moeder, ik begrijp u niet," zei Margaretha. „Hij zingt omdat hier zoo geschreeuwd wordt."

„Zwijg, je bent al even snibbig als de anderen. En in ieder geval, als jij niet wilt, dat Siska hier met mij aan deze tafel eet, dan zal ik met haar in de dienstbodenkamer eten."

Paul was verbijsterd door dit plotselinge uitbreken der vijandelijkheden. De hond, die een uur lang huilt, het klokkenspel in den nacht, dat een mensch, door lichaamspijn gekweld, die slapen wil, met zijn kling-kling-kling in de ooren bengelt, een kurk die over een glazen plaat krast, had Paul niet zoo kunnen prikkelen als deze redelooze, onbarmhartige haat van de driftige, onverstandige vrouw. Maar hij had toch medelijden met haar; Roosjes toorn was lijden, hare harde woorden verrieden het paroxysme van onwillekeurige, bevende woede,

Hij schelde; Jeannette kwam binnen. „Dek voor twee menschen meer," zeide hij.

Roosje bedankte hem niet. Pauls bedaardheid bracht haar geheel in de war. Siska kwam terug en ging uiterst verlegen mee aan tafel zitten. Haar meesteres had het haar op hoogen toon bevolen.

XIX.

ROOSJE en haar manier van doen staken scherp tegen het jonge frissche huishouden af.

Paul had een kunstenaarsziel en haatte alles wat leelijk was en van banalen vorm. Het gezicht van booze, groteske of belachelijke menschen maakte hem wee.

Tegenover zijn schoonmoeder had hij een gevoel, waarin eerbied en haat dooreengemengd waren. Het zou snel in genegenheid zijn veranderd, wanneer de oude vrouw het had gewild. Hij begreep heel goed, waarom zij zoo overdreven twistziek was en waarom zij onder dien onwillekeurigen hevigen drang zelf leed. Daaruit ontsprong zijn geduld; maar hij vond toch, dat Roosje in het heerlijke mollige nestje, dat hij voor zijn geluk en zijn liefde had ingericht, eigenlijk niets te maken had en elders beter op haar plaats was geweest.

De kristallen schalen, de vruchten, de bloemen, de reproducties der schoonste werken uit de oudheid, bronzen vàn Barye, schilderijen van Alfred Stevens, Philipp Rousseau, Clays, verre, droomerige, diepe zeestukken van Artan; zeldzame krachtige teekeningen van Felicien Rops, waarop gestalten met spottende gezichten in prachtige, sterke omtrekken neergezet waren; een goede Dillens; eenige Hollandsche studies

van Schampheleer; landschappen in zachten, heftigen of rustigen toon, die toch even superieur waren als de ziel van een waren kunstenaar — dat alles scheen in zijn hoogst aristocratische minachting en bovendien als kunst, met hartkramp op de parapluies, doozen, wijduitwaaiende hoepelrokken neer te zien — ook op Roosje en haar woede, haar toornige verbittering, op haar kwaadaardige, kleine, wilde, tot in het groteske jaloersche oogen.

Jaloersch? Zij was het zelfs op de kleeren harer dochter.

Een oogenblik dacht zij zelfs met spijt terug aan haar buffet in het Keizerswapen; aan hare potten, kopjes, kleurstoffen en kruiken; aan den kring van verlegen of slimme boeren, waarin zij zich thuis voelde; zelfs aan haar kille woning, waarin zij dame en bazin was. Had zij niet haar plan te volvoeren gehad, dan zou zij het huis van haar dochter op hetzelfde oogenblik weer verlaten hebben. Zij weifelde ook of zij zich niet meer volgens de mode kleeden zou en aan Margaretha verzoeken, haar in dit vraagstuk eenigen raad te geven, of dat zij aan haar volksdracht zou vasthouden om Paul des te meer te hinderen, als hij „zijn voorname bezoekers" ontving. Zij besloot dezen laatsten gemakkelijken weg te kiezen.

XX.

MAAR noch de dokter, noch de zon, noch de bloemen, noch het kristal en de kunstwerken voelden haat in zich jegens Siska, de toegewijde gezellin, de liefdevolle slavin. Al was zij lomp gevormd — de innerlijke goedheid gaf aan haar gezicht een uitdrukking van voornaamheid.

Jeannette bracht de beroemde soep met geroosterde sneedjes brood binnen, die Roosjes verwondering wekte, maar woedend door haar werd verslonden. Siska lepelde ze met gemoedelijke gulzigheid naar binnen.

Jeannette bracht de pasteitjes op. Siska keek naar den dokter en Margaretha hoe zij dit gerecht te lijf gingen, om het zoo mogelijk op dezelfde manier te doen als zij. Maar spoedig vergat zij te eten. Dikke tranen druppelden op haar bord.

„Wat is er Siska?" vroeg Margaretha zacht.

Siska antwoordde verlegen, vuurrood, terwijl zij zich met haar zwart zijden schort, haar zondagsche schort, de oogen afwischte:

„Juffrouw... mevrouw, ik wou u zoo graag nog eens een zoen geven!"

„Kom Siska, kom," zeide Margaretha en stond op om naar haar toe te gaan.

De beide vrouwen bleven gedurende een minuut in elkanders armen. Het geluid van kussen schalde door de eetkamer als een woeste storm van vriendschap. Hierdoor werd Siska zoo driest, dat zij uitriep: „Dat is veel beter dan dat goed!" Daarop ging zij naar Paul toe, knipoogde eerst een keer vriendschappelijk en dan een keer „heel slim" en maakte er hem op deze wijze opmerkzaam op, dat zij hem iets onaangenaams aan zou doen, om Roosje te behagen. Met dit doel drukte zij duim en wijsvingernagel hard tegen elkander

aan, wendde zich met hernieuwd knipoogen naar Roosje, kneep Paul tot het bloed er uitkwam en zeide op teeder-driftigen toon tot hem: „U, u bent — neen, ik wil niet zeggen, wat u bent." En zij had graag gehad dat Roosje begreep hoe zij „nietsnutter" had willen zeggen.

Daarop kneep zij Paul nogmaals, dat het bloed te voorschijn kwam en ging ten slotte triomfantelijk zitten.

„Hij heeft twee blauwe plekken," zeide Siska heel zacht in Roosjes oor.

Roosje grinnikte en was dol in haar schik omdat zij gezien had hoe Siska haar vijand behandeld had. Nu verslond zij de pasteitjes heel voldaan als „lekkerbeetjes" en gaf onder de tafel haar slavin een innigen dankbaren schop.

„Kom!" zeide zij en stak haar hand uit naar den schotel, waarop nog twee van die lekkernijen waren blijven liggen. Maar Paul was van oordeel, dat in het land van Brabant de dienstboden steeds van alles, wat de heeren eten, mee moeten hebben en gaf een wenk, de pasteitjes af te nemen.

Roosje deed alsof ze er niets van merkte. Zij wachtte op den eersten gang en liet intusschen hare oogen ronddwalen. Zij bekeek de bescheiden kostbaarheden, die het behang sierden, scheen hare oogen bij het zien der kristallen schalen open te sperren, het te besterven toen zij de bronzen zag en hare handen ten hemel te heffen bij 't zien der oude eiken meubels Zij zette haar bril op om het patroon van het tafellaken precies te kunnen onderscheiden en zeide dan: „Hm, kijk eris! Bij jullie krijgt een mensch ten minste geen modder aan zijn voeten! Een mooi vak, de medicijnen! Of je de zieken beter maakt of niet, dat blijft

hetzelfde, de dokter krijgt zijn geld toch."

Margaretha antwoordde: „Ik ken er wel, die belangloos menschen het leven hebben teruggegeven en tienduizend franken afsloegen, die zij krijgen konden."

Roosje gaf geen antwoord en fluisterde Siska in 't oor:

„Zij is ook tegen mij ingenomen; maar wacht maar, ze zullen wel zien, wat ik doen ga."

„Wat zegt u, Moeder?" vroeg Margaretha. De zenuwachtige toestand, waarin Roosjes aanvallen haar man brachten, maakte haar onrustig. Nu werd een gesmoord rundergebraad binnengebracht, dat een heerlijke geur uitstraalde en waar vlug-gekookte, gele, melige, dampende aardappels bij gepresenteerd werden.

„Ik zeide," antwoordde Roosje, „dat het niet verwonderlijk is, als iemand zoo dik wordt als jij, wanneer er zulk goed eten is."

„Moeder," zeide Margaretha blozend, „eet liever..."

„Wie zegt je, dat ik niet zal eten?" antwoordde Roosje.

„Al weet ik iemand, dien ik 't grootste plezier zou doen, als ik niet at. Ik voor mij heb trek, verschrikkelijk veel trek voor een vrouw op mijn leeftijd, die nooit met dokters en medicijnen te doen heeft gehad."

„Wilt u vleesch nemen?" vroeg Paul en reikte Roosje den schotel.

Roosje bediende zich en terwijl zij haar vleesch met vreeselijk lawaai sneed, riep zij, ofschoon er in 't geheel geen sprake van was geweest: „Buikpijn! Dat is goed voor stadssukkels, die een maag hebben zoo klein als een borrelglaasje. De mijne is wel oud, maar er kan vijf Liter in."

„Hier zijn de aardappelen," antwoordde Paul.

Zij bediende zich ervan en zocht daarbij de mooiste uit. Toen reikte zij Siska den schotel aan en fluisterde haar in 't oor: „Neem jij ook de mooiste net als ik; voor die daar zijn de andere goed genoeg."

Maar Siska, die onophoudelijk Margaretha aankeek, nam slechts een klein stukje vleesch en een enkelen aardappel.

„Laat je je eerst bidden?" vroeg Roosje en legde zelf een dubbele portie op haar bord, die Siska uit gehoorzaamheid opat.

Toen fluisterde zij Siska in 't oor: „Ik zal maken dat 't eten hun tegenstaat. Wacht maar."

„Ja ja," zeide zij hardop, bediende zich van vleesch en laadde ongehoord veel op Siska's bord. „Ja, ja, een beetje vet, die karbonaden, een beetje te vet. Is het waar, mijnheer mijn schoonzoon, dat men in het Sint Petrus-hospitaal in Brussel, de gehangenen als zij afgenomen zijn, als zwijnen den buik opensnijdt, het vet eruit haalt en dit aan heksen verkoopt? Om één uur 's nachts halen zij het bij den portier, een bleeke dikke kerel, een echte hospitaal-vampier, een kerel, die altijd kwaad is als hij niet slaapt."

„Moeder! Moeder!" viel Margaretha uit, „zwijg toch; 't is of u wormen op mijn bord gooit!"

„Dat staat hun al tegen," zeide Roosje. „De dokters verkoopen een pot van één ons voor tachtig franken, en dan ben je er nog niet eens zeker van, dat het vet van een gehangene is. Zoodoende is het natuurlijk geen wonder, dat de doktoren, die in het St. Petrus-hospitaal zijn geweest, een fortuin verdienen en als koningen leven."

„In België wordt niemand meer opgehangen" zeide Paul. „De misdadigers worden onthoofd,

maar die mode begint ook al op z'n eind te loopen."

„Dan," zeide Roosje, „laat men de gehangenen uit Engeland komen."

Paul brak in een dolle lachbui uit.

„Waarom lacht u?" vroeg de oude vrouw gebelgd.

Wat gaf het hem, dat hij zijn gezicht in zijn zakdoek verborg — hij schudde van het lachen. Toen hij haar aankeek, om weer ernstig te worden, moest hij nog meer lachen, omdat hij haar zoo onmenschelijk en grotesk vond. Ook Margaretha en Siska werden door zijn dollen lach aangestoken. Het duurde lang, te lang voor Roosjes geprikkelde eigenliefde.

Buiten zichzelf, wild als een tijgerin, stond zij op en dreigde Paul met haar gebalde vuist.

„Het komt niet te pas, mijnheer schoonzoon, zich op die manier vroolijk te maken over een oude vrouw! Als iemand op de Hoogeschool heeft gegaan, hoeft hij daarom nog niet zoo trotsch te zijn, om eenvoudige menschen, die een grap vertellen, voor den zot te houden, zooals wij in Brabant zeggen."

„Je bent onbeleefd," zeide Margaretha tot Paul, die tot kalmte kwam toen hij haar moeder zoo buiten zichzelf zag. Langzamerhand werd hij weer ernstig.

„Ja, je bent onbeleefd!" zeide Margaretha nogmaals, om Roosje plezier te doen.

„Nietwaar, hij is onbeleefd!" herhaalde Roosje en brak in tranen van woede uit. „Hij vergeet, dat ik je moeder ben! Dat mag je niet dulden!"

Margaretha liep naar haar toe, liefkoosde haar, trok haar weg van de tafel en nam haar op haar schoot. Terwijl zij in ernst schreide, omdat zij haar moeder zoo bedroefd zag en terwijl zij haar rug naar den dokter keerde, grinnikte

Roosje, die hem juist in 't gezicht kon zien, honend en hakte met kleine houwen van haar mes een stuk brood fijn op haar bord.

En Roosjes kleine, spitse tanden blonken tusschen haar lippen als de tanden van een hongerigen arglistigen haai. Margaretha bemerkte spoedig, dat Roosje kalm was geworden en ging weer terug naar haar plaats.

Nu kwamen er patrijzen met geroosterde sneedjes brood. Deze wildschotel gaf Roosje aanleiding tot een woedenden uitval.

„'t Komt gewoon niet te pas," zeide zij, „neen, het komt niet te pas bij de tegenwoordige prijzen patrijzen te eten!"

Tevergeefs trachtte Margaretha haar te doen begrijpen, dat een strooper, een geducht jager, dien Paul van roodvonk had genezen, hem er een half dozijn had toegezonden.

„Dus het zijn gestolen patrijzen," gaf Roosje ten antwoord. „Gestolen goed gedijt niet! Zoo'n strooper moet nog uitgevonden worden, die er plezier in heeft, een half dozijn patrijzen weg te geven, die nu vier frank vijftig en vijf franken per stuk waard zijn. Dat zijn allemaal leugens. Klappen zijn geen oorden — praatjes vullen geen gaatjes! zooals wij in Brabant zeggen. En al waren ze jullie werkelijk toegestuurd, wat stellig niet waar is, dan hadden jullie die schooier van 'n meid, die ik straks een oorvijg heb gegeven en die zeker ook haar deel van de patrijzen van vijf franken hebben wil, er mee naar de markt moeten sturen. Ik zal er tenminste niet van eten."

De dokter hield Roosje aan haar woord. Hij sneed de patrijzen voor en daarna bekommerde hij zich even weinig om de oude vrouw, alsof zij op den top van één der Pyramiden zat, die volgens Napoleons woorden sedert veertig eeuwen

daar alleen stonden om op zijne soldaten neder te blikken. Nadat hij alles gesneden had, legde hij voor Roosjes neus, die geheel verbluft was omdat zij niets op haar bord zag verschijnen, uitgezochte stukken op de borden van Margaretha en Siska. Op hetzelfde oogenblik was haar woede verdwenen. Zij probeerde te glimlachen als om te toonen, dat zij het een goede grap vond. Zij wilde spreken, doch in haar verbijstering bleven de woorden haar op de lippen steken. Van de patrijzen steeg een heerlijke geur op. Zij nam haar mes en liet den rand van het lemmet op het leege bord rondwandelen. Dat was het eerste beroep, dat zij op haar vijand deed; het was de eerste bede om vergeving op het slagveld. Zij meende een indruk van grootheid en voornaamheid te maken, wanneer zij met een geweldige uitbarsting van toorn van tafel op zou staan. Maar die verduivelde patrijzen, waarvan de geur haar tanden wel zoo ver als een vinger tusschen haar lippen naar buiten lokte? Hoe kon zij die verzoeking weerstaan? Zij verzocht om een paar sneedjes geroosterd brood; Paul bood er haar één aan. De saus, waarmee het sneedje doortrokken was, bracht Roosje het water in den mond. Zij vroeg om appelcompôte, at ze op en zei heel zacht tot Siska: „Schuif je bord naar mij toe en zeg dat je geen honger meer hebt."

Siska was verstrooid en hongerig; zij hoorde niets en at door. Weldra bleef er niets meer op het bord.

Roosje meende nu een uitweg gevonden te hebben om haar waardigheid te redden. Zij wendde zich tot Margaretha en vroeg: „Waar smaken die patrijzen naar?"

„Wilt u ervan hebben Moeder?" vroeg Margaretha.

„Ja, ik wil wel eens proeven; maar ik weet zeker dat die dingen slecht smaken."

Paul laadde een flinken voorraad op Roosjes bord, dien zij rood van schaamte en blijdschap, heelemaal opat. Toen zij klaar was, vond ze: „'t Is het geld niet waard, niets als pezen en zenuwen!"

Paul zweeg; Margaretha werd verdrietig.

Siska wist heel goed, dat Roosje ongelijk had. Maar Roosje was haar meesteres, en Siska vond het leelijk van Paul, dat hij niets zeide; want dat zou Roosje zooveel plezier gedaan hebben, vooral als hij iets kwetsends gezegd had. Maar Siska vond tevens, dat Paul groot gelijk had, te zwijgen. Zoo keek zij de beide vijanden afwisselend aan met hare groote, goedhartige, smeekende oogen om te vragen of zij hunne vijandelijkheden wilden staken. Onwillekeurig begonnen hare tranen te vloeien, toen zij zag dat Margaretha, haar lieveling, het troetelkind van haar goede hart, verdrietig werd.

Nu werd kip met salade op tafel gebracht.

Plotseling wendde Siska zich tot Roosje. Zij had een groot besluit genomen en dus zeide zij gewichtig met haar goedige stem: „Madam, wat ik u zeggen zal, moet ik zeggen. Ik weet niet of u azijn gedronken heeft of absinth gegeten, maar in elk geval bent u niet vriendelijk en u maakt juffer Grietje aan 't schreien."

„Zwijg Siska," zeide Margaretha.

„Neen, ik zal niet zwijgen. Wat ik zeg is heelemaal de waarheid en iedereen moet de waarheid zeggen. Als men menschen ziet als u," wendde zij zich tot Paul, „die alles doen wat ze kunnen om iemand goed te ontvangen — van mijzelf spreek ik niet, want ik hoor in de keuken — als men ziet dat aan die iemand goede, versterkende spijzen en fijne pasteitjes, (de pasteitjes van feuilleté-deeg kon Siska

niet vergeten) en goede wijnen voorgezet worden, als men dat alles eet en drinkt," voegde zij er bij, terwijl zij zich tot Roosje wendde, „en daarvoor met ondank beloont, dan moet ik zeggen: dat is niet goed. Daar staat nu die

kip; zeker is ze vet, goed gevuld en duur betaald. Mooi. Deze kip komt immers alleen maar op tafel om u plezier te doen. Ik wil maar zeggen — als iemand u plezier wil doen, dan mag u daar niet met ondank op antwoorden. Nu verzoek ik mijnheer Paul, mevrouw Margaretha en Madam Roosje, elkander de hand te geven en te verklaren, dat zij het nooit weer zullen doen."

Handdrukken werden gewisseld, en over de kip heen werd plechtig vrede geloten. Trouwens Roosjes plannen werden door andere overwegingen beïnvloed. Zij maakte er zich reeds een verwijt van, niet listig en huichelachtig genoeg te werk te zijn gegaan.

Paul en Margaretha verklaarden wel is waar, terwijl zij beiden met Roosje een hartelijken handdruk wisselden, dat zij het niet meer zouden doen! Maar zij wisten niet, welke misdaad zij niet meer mochten begaan om het Siska naar den zin te maken.

Zoo vielen de meest singuliere gebeurtenissen voor gedurende dezen maaltijd, die met eenige anderen, in Pauls familie beroemd bleef.

XXI.

ROOSJE ging naar boven om zich te slapen te leggen. Siska's kamer lag vlak naast de hare. Zij was daar zeer mede ingenomen, maar liet het niet merken. Zij riep Siska binnen om met haar te praten, terwijl zij zichzelf klaar maakte voor den nacht.

Een minuut lang beproefde zij tevergeefs, het goede schepsel wakker te houden. Siska's wil was zoo goed als 't kon, maar zij kon toch niet langer naar haar meesteres luisteren Zij had voor 't eerst sinds haar bruiloftsmaal veel wijn gedronken. De slaap overmande haar. Gloeiend rood met knippende oogen, hield zij zich met de grootste inspanning van haar wil vóór Roosje staande; haar wiegelende hoofd zonk neer, zij hief het op, zuchtte, slikte en knikte in elkander op haar paalachtige beenen, alsof deze plotseling elastieken banden waren geworden. Van tijd tot tijd beproefde zij, mond en oogen open te doen. Vergeefsche inspanning! In plaats van te antwoorden op wat Roosje tot haar zeide, mompelde zij werktuigelijk ja en neen. Zij was geheel buiten zichzelf. Hoe meer zij zich aan een of ander meubelstuk vasthield, hoe meer gevaar zij liep, ruggelings neer te vallen; met hare beenen, haar lichaam, haar handen en armen, met haar gezicht en haar blik smeekte zij om genade en zag er daardoor zoo komiek, zoo klagelijk en zoo lodderig uit, dat zij Roosje een minachtenden glimlach ontlokte. Eindelijk zei deze tot haar: „Ga slapen, je hebt te veel wijn in je kop."

Siska begreep. Zij had graag willen antwoorden op deze beleediging. Na vergeefsche pogingen zich met gebaren en woorden er tegen te

verdedigen, eindigde zij, met zich in haar kamer terug te trekken, zich uit te kleeden, te slapen te leggen en voor het inslapen mechanisch een kruisje te maken.

Roosje bedacht niet zonder ergernis, dat zij Siska niet zou kunnen wekken, al had zij een heele geschutsbatterij ter harer beschikking en al vuurde zij alle acht kanonnen tegelijk af. Zij besloot dus, hare verwijten tot een volgenden keer te bewaren. Want zij wilde haar ter verantwoording roepen wegens de verschillende gebeurtenissen en woorden, waarover zij zich aan het eten geërgerd had. Vooral over enkelen daarvan was zij juist nu achteraf in de hoogste ontstemming geraakt.

Paul en Margaretha, wier kamer onder die van Roosje lag, hoorden haar op en neer loopen. Maar zij zagen niet, hoe zij de prijs schatte der drie matrassen, die op haar bed waren gestapeld om het lekkerder te maken; zagen niet hoe zij de springveeren onder de drie matrassen taxeerde, het bankje waarmee zij er in moest klimmen, de kosten van de brandschoone, frissche, fijn linnen lakens, die nog den verkwikkenden weidegeur in zich borgen. Zij zagen niet, hoe zij zich druk maakte over den prijs vàn een geurig stuk zeep, dat in haar zeepbakje lag; hoe zij de schildpadden kam en al de borstels en toiletbenoodigdheden bekeek, een badhanddoek, die tusschen de anderen hing met kwaadaardige nieuwsgierigheid om en om draaide; bij het zien van een karaf met Spaanschen wijn en een waterglas in woede ontstak; de flesch heelemaal leeg dronk met onmerkbare voldoening, die zij trachtte te verbergen alsof iemand haar kon zien; hoe eindelijk al die bewijzen van fijngevoelde zorg, die haar schoonzoon en haar dochter hier bijeengebracht hadden, haar tot grondslag werden voor een mo-

nument van haat en reden gaven tot toorn en ergernis.

Paul en Margaretha hoorden haar langen tijd op en neer loopen. Eindelijk sliepen zij in en wisten zoodoende niet, dat Roosje tot drie uur 's morgens wakker bleef, afwisselend rondliep en weer ging zitten, wisten niet, hoe zij overwoog, welke wraak zij kon scheppen uit de vriendelijke zorg, die allen haar bewezen, uit de vreugd, die men haar trachtte te verschaffen.

Tegen vijf uur, toen de morgen grauwde, meende Roosje, die eindelijk sliep, in den droom Margaretha, geheel in 't wit gekleed, op haar teenen in haar kamer te zien komen. Margaretha kwam binnen, keek of zij rustig sliep, legde op de sprei een bouquet zomer- en herfstrozen. Zóó had zij door een band de bloemen te zaam gebonden, die frisscher en bleeker in neveligen herfstlucht leven, met de anderen, die zich spoedig niet meer zouden openen voor de zonnekus.

Om acht uur 's morgens werd Roosje wakker zonder te weten hoe laat het was. Zij vond een bouquet op de sprei, riep Siska, die op dit geroep uit de naaste kamer kwam aanloopen en haar bij het aankleeden hielp.

„Nu gaan wij naar beneden," zeide Roosje.

Trotsch en wild kwam zij de eetkamer binnen, Siska achter haar aan. Roosje had het vaste voornemen, haar dochter een scène te maken, omdat zij het gewaagd had, 's nachts zonder haar toestemming in haar slaapkamer te komen.

XXII.

PAUL was er niet en Margaretha evenmin. Roosje schelde, het kamermeisje verscheen. Zij bracht op een groot rood blad met vergulden rand koffie, waarvan het arôma

de lucht doorgeurde, roombroodjes, gebak, spiegeleieren en een karaf met zóó koud water, dat het glas door den afdruppelden wasem beslagen was.

„Waar is mijnheer? Waar is Mevrouw?" informeerde Roosje. „Liggen die slaapkoppen nog in bed? Waarom komen zij niet aan het ontbijt? Waarom houden ze mij geen gezelschap? Dat is wat moois, dadelijk den eersten dag. — Wat is dat hier allemaal? Roombroodjes, gebak, eieren. Hebben ze hier in Uccle soms een goudmijn gevonden? Waar zijn ze?"

Intusschen besnuffelde Siska met door eetlust uitgerekte neusgaten, het ontbijt, dat zij heerlijk vond. Zij maakte smeekende en bedarende gebaren tegen Roosje.

„Geef toch antwoord, stomme eend!" herhaalde Roosje.

„Mevrouw!" gaf het kamermeisje ten antwoord, „ik ben evenmin een eend als u. En als ik 't was, dan zou ik altijd nog evenveel waard zijn als u, want ik ben niet zoo taai. — Mevrouw en Mijnheer zijn vanmorgen vroeg om vijf uur uitgegaan. Zij hebben mij opgedragen, u te verzoeken, te ontbijten, zonder op hen te wachten. Zij komen gauw thuis. Ik heb gedekt, dus als Mevrouw wil..." Het meisje schoof een stoel aan.

„Ik wil niets, van jou niets, je stoel niet en verder ook niets. Neem dat allemaal weg en zeg mij, waar ze zijn."

„Mijnheer en Mevrouw geven mij daar geen rekenschap van. Als u niets van het ontbijt gebruikt. breng ik het weer in de dienkamer."

„Nu Siska," kwam Roosje en wendde zich tot de dikke dienstmeid, „wat zeg je daarvan? nu zijn de slaapkoppen al uit! In plaats van in zijn studeerkamer te zitten werken, zooals groote

mannen onder mijn bekenden deden, boemelt hij rond. Jawel, inplaats in zijn studeerkamer te blijven werken, zooals de hoogst achtenswaardige Kromme Jan en Aldus-Derhalve; inplaats van te denken, te overleggen en God om genezing zijner zieken te smeeken, loopt hij rond. 't Is een echte nietsdoener, een zonneklopper, een straatslijper, zoolang de zon maar schijnt. Hoe laat is hij uitgegaan, klein snibbig ding?"

„Om vijf uur vanmorgen."

„Loopt mijn dochter met haar man mee?"

„Ja Mevrouw. Soms bezoeken zij ook te zamen de zieken. Zoolang het bezoek duurt, wacht Mevrouw op Mijnheer in de herberg of op straat."

„Zieken?" zeide Roosje. „Als men patiënten heeft kruipt men toch niet in Uccle? Zijn er zieken in Uccle? Wie zal hem nu hier komen opzoeken?"

„Allen, die hem noodig hebben, Mevrouw."

„Ga de kamer uit."

„Ik doe, wat mij bevolen is. Mevrouw Margaretha heeft mij gezegd, dat zij eerst om negen uur terugkomt; maar als u in dien tusschentijd wilt ontbijten . . ."

„Ik ontbijt niet."

„Jawel Madam, asjeblieft wel," zeide Siska. „'t Is nu zeven uur; sedert vier uur ben ik op en ik heb honger. Ruikt u eens, hoe lekker de koffie ruikt. Ontbijt nu, Madam."

„O zoo, jij wilt ontbijten," antwoordde Roosje. „Ik voor mij, ik stik van boosheid. Neem 't weg zeg ik."

„Hoor eens Madam," zeide Siska, en legde haar ééne hand op Roosjes arm, de andere op de tafel. „Luister eens naar mij; ik stik niet van boosheid; ik heb honger van vanmorgen vier uur af en ik wil eten. Madam Margaretha

heeft gezegd, dat wij ontbijten moeten, zonder op haar te wachten. U weet, wat u mij zelf gezegd hebt. En ik ben trouwens ook niet hier gekomen om van honger te sterven. Als u vindt, dat sterke koffie, eieren, wittebrood en nog meer, lekkere roombroodjes te veel is, dan vind ik wat mij betreft, dat het net genoeg is om in mij de herinnering uit te wisschen aan het gootwater en het droge brood, dat ik zoo lang — u weet wel waar — heb gegeten en gedronken.

En ik wil u zelfs nog iets anders zeggen. Als de menschen u iets goeds aandoen, dan behandelt u hen, of ze u kwaad doen. Dat is niet in orde. Als ik in hun plaats was, zou ik u slecht behandelen, om goeds van u te verkrijgen."

„Geef me wat van dat blad," wendde zij zich tot het kamermeisje, dat haar gaarne gehoorzaamde om Roosjes misnoegen op te wekken.

Met de kin in de hand, en de ellebogen op tafel, ging Roosje vóór haar bord zitten. Door deze beweging trok zij alle groeven en rimpels van haar kleine gezichtje omhoog. Het geleek nu op een bundeltje, waaruit niets zichtbaars te voorschijn kwam als een smalle neus en de oogappels, die blonken als de oogen van een kat in donker.

Siska zette het blad op tafel, goot koffie in Roosje's kopje, sneed een stuk botergebak voor haar af, smeerde het, legde drie eieren voor haar op een bord, dat zij voor haar neerzette, en bekommerde zich verder niet meer om haar meesteres.

Zij nam wat zij noodig had, at de helft van het brood op, bijna alle eieren en schonk de geheele koffiekan leeg.

Zij zag niet, hoe Roosje bij het zien van dezen ontzettenden eetlust, heimelijk het beetje deed

verdwijnen, dat Siska overliet. Het brood, de eieren, de koek, de broodjes, de koffie, alles ging denzelfden weg. Roosje's wenschen vervulden zich. Terwijl zij op betere middelen wachtte zette zij een rooftocht op touw tegen de voedingsmiddelen van haar schoonzoon.

XXIII.

ROOSJE voelde diepe minachting voor Paul. Zijn kalmte, zijn zachtheid schenen haar slechts bewijzen voor zijn zwakheid. Zij vermoedde niet de werkelijke kracht, die onder dit vreedzame, bijna zelfvoldane uiterlijk verscholen lag. In haar oogen kon hij geen geleerde zijn, omdat hij geen schoolvos was. Dan kende zij andere kerels als deze „centendokter" onder de stamgasten van „Het Keizerswapen". Daar was vooreerst een oude schoolmeester, die eenig voorstellingvermogen maar heel weinig verstand bezat en de oordeelloosheid zelf was. Roosje wist daar niets van en beschouwde hem als een groot man. Deze groote man had veel gelezen en behandelde met voorliefde geschiedkundige vraagstukken. Plannen, opbouw van ideeën, feiten die duidelijk in het geheugen waren gebleven, namen van personen, vastgesteld door de historie, hadden tevergeefs aan de poort van zijn brein geklopt. Verboden toegang! Iets ongenoemds hield er de wacht.

Het andere voorwerp van Roosjes gloeiende bewondering was een dichter, die sedert vier en veertig jaar (zestig was hij oud) beproefde de apokalyps in Fransche verzen over te brengen. Onder aan de bladzijden moesten geleerde commentaren komen te staan om de waarschijnlijkheid en de daadwerkelijkheid der in het gedicht aangekondigde feiten te verklaren. Talloos waren

de bladzijden door hem vol geklad Hem ontbrak totaal de kennis van 't Grieksch en Latijn, die hij ondersteboven hield als hij er iets in lezen wilde, ook die van het Hebreeuwsch, dat hij van links naar rechts las of zoo iets. Ondanks dat haalde hij bij elke gelegenheid te pas of te onpas plaatsen aan uit zijn lievelingsgedicht, en van af de hoogte der „twaalf poorten, die twaalf paarlen waren," en de stad, „die niet door de zon of de maan behoeft verlicht te worden" en waar men „den roem en de eer der volkeren binnen zal dragen," beschouwde hij alle historische en politieke vraagstukken transcendentaal, bijvoorbeeld de politieke staathuishoudkunde en het vraagstuk van den kinderarbeid in fabrieken.

Deze twee „beroemde" geleerden waren altijd voorwerpen van Roosjes bewondering geweest. Als de schoolmeester, die tengevolge van een kleine onregelmatigheid in den bouw van zijn rechterbeen Krom-Jan werd genoemd — bij haar kwam, om zijn stoop jenever te drinken en als hij sprak, scheen het Roosje alsof zij de boeken in dichte stroomen uit zijn mond zag vloeien.

De dichter heette La Forêt en werd met den bijnaam Aldus-Derhalve aangeduid, omdat hij altijd zóó begon, als het er op aankwam, één zijner beschouwingen over de Apokalyps klem bij te zetten. Hij kwam nu en dan met warrelige haren, de Apokalyps onder den arm in het „Keizerswapen" en bestelde dan met aandachtige geestdrift zijn stoop. De witte haarbos, die zich tegen elke behandeling verzette, driest op het voorhoofd van Aldus-Derhalve heen en weer wiegelde en door den schijn van het kaarslicht geelachtig gekleurd werd, herinnerde Roosjes katholieke geheugen aan den Heiligen Johannes zelf, die als haarlok één der vurige tongen droeg, op de hoofden der Apostelen neergeregend.

Noch Aldus-Derhalve, noch Krom-Jan lachte ooit en hun plechtige houding maakte diepen indruk op Roosje.

Op een avond woonde zij een boeiend gesprek bij, waarin Krom-Jan en Aldus-Derhalve het toevallig niet eens waren.

Het gespek liep over de vier dieren, waarvan één den zeven Engelen zeven schalen geeft, die met den toorn Gods en andere dingen gevuld waren. Naar het oordeel van Aldus-Derhalve hadden deze dingen betrekking op België en de plagen, die op België in het algemeen en op Gent in 't bijzonder neder zouden dalen. Krom-Jan beweerde, dat de toorn Gods geen ding was, dat zich als gerstebier of uitzet in flesschen of tonnen laat gieten of die men uit gouden bekers of half litermaten kan drinken.

Bij deze gelegenheid viel de woedende Aldus-Derhalve La Forêt, Krom-Jan aan en overtuigde hem door een reeks vuistslagen en andere flink toegebrachte houwen, dat hij ongelijk had, de waarheid der logika en de voorspellingen in de Apokalyps te betwijfelen.

Krom-Jan ging vroeg naar bed en wreef zijn builen. Aldus-Derhalve betoonde hem met het oog op de slechte behandeling, die hij hem had doen ondergaan, woeste, verborgen minachting en beschouwde hem voortaan als een man zonder fantasie, die veel te zwaar was om zich tot hoogere sferen te verheffen.

Roosje betoonde beiden mannen groote vereering. Het volk heeft geweldig veel achting voor den waanwijze en Mevrouw Servaes, weduwe van Steelandt, behoorde ondanks haar adellijken naam tot het volk.

Tegenover deze diamanten van wijsheid, verbleekte des dokters bescheiden wetenschap als een nachtlicht in 't aangezicht van twee zonnen.

XXIV.

PAUL en Margaretha dwaalden buiten en in de stad, over bergen, door dalen, straten en stegen, zochten het leven van verschillende kanten te beschouwen en wilden daaruit lessen putten, die later hun zoon van dienst konden zijn.

Want een zoon zou het zijn, dat bemerkte Margaretha omdat zij zich zoo weinig ziek voelde.

Zij liepen in de Paulusstraat. Op het plein, waar de pomp stond, lag een hoop slabladeren, pruimenpitten, allerlei lompen van verschillende kleur en stoffige rommel, waarschijnlijk in de naburige huizen opgeveegd. Drie armelijke, oude honden liepen stil rond op den hoop. Zij woelden er in, zagen dat er niets voor hen te vinden was en trokken verdrietig, zooals zij gekomen waren, weer weg. Zonder veel verwachting hadden zij naar wat voedsel gezocht en nu zij niets vonden, waren zij niet eens erg teleurgesteld, want aan teleurstelling waren zij wel reeds gewend. Paul en Margaretha volgden hen.

Niets was zoo treurig en zoo moedig tegelijk als de gezichtsuitdrukking dezer arme dieren. Zij waren hoog op de pooten en verschrikkelijk mager.

Bij twee van hen zag men aan de kale huid, dat zij gebruikt waren om mosselen of zand te rijden, dat men hen slecht of in 't geheel niet gevoed en ten slotte weggejaagd had, omdat zij zwak of ziek waren.

De derde was minder groot dan de twee anderen en ouder; om zijn hals had hij nog een stuk van een touw waaraan een soort van

strik hing. Waarschijnlijk was daaraan een steen gebonden geweest, en was het 't dier op den bodem van een vijver gelukt, zich ervan te bevrijden. Tot dan toe scheen hij als rentenier geleefd te hebben, want zijn huid had geen spoor van kaalheid. Zijn houding was minder vastbesloten dan die van zijn beide lotgenooten.

Alle drie gingen zij naar een anderen vuilnishoop, waar zij eenige oude vellen en graten vonden. De graten waren spoedig verdwenen. Wild vielen zij op de vellen aan en hielden hun karig maal. Terwijl zij zich eroverheen bukten en met al hun zwakke krachten er aan rukten, keken zij naar rechts en links uit als boeven, die vreezen gevat te worden. Zij waren zoo weinig gewend aan eten, dat hun het nemen van dit voedsel misschien diefstal toescheen.

Een vrouw uit het volk, die aan haar arm, tegen haar elleboog aan, een mand met lompen droeg, kwam uit de Krankenstraat de Paulusstraat in. Zij ging naar den mesthoop en begon er in te zoeken. De drie honden lieten zich niet storen. Zij konden met haar lompen niets beginnen. Eerst wilde zij ze wegjagen, maar ze bromden; toen werd zij bang en vergenoegde zich met haar eigen plaats.

Het gezicht van de vrouw had bijna dezelfde uitdrukking als de hondensnuiten. Afgezien van den trouwens bijna uitgewischten afschijn van hoogere geestelijke verlichting, die steeds op een menschengezicht glanst, was zij evenals de drie dieren treurig, door een treurigheid, die tot gewoonte was geworden, en schuw door het gewoon zijn aan slechte behandeling en minachting van alle kanten. Ook haar scheen het toe, dat zij iets verkeerds deed door op een mesthoop naar wat lompen te zoeken.

Plotseling kwam uit een voornaam huis een dikke „mijnheer" naar buiten, een vroolijke kerel, die blijkbaar goed gegeten had en er nu op uitging om zijn lieve vriendin op te zoeken. De „Mijnheer" werd vergezeld door een prachtigen witten, dichtbehaarden en goed gewasschen terrier. Hij liep, evenals zijn baas met den vasten tred van weldoorvoede schepsels. Nauwelijks kreeg hij de drie honden in het oog of hij wierp zich driftig, als razend, op hen. De drie arme dieren bewogen zich niet, zij bleven schuw met ingetrokken staarten, met hun pooten op een stuk vel staan. 't Was of zij dien rijkaard met zijn sneeuwitte huid en die zoo goed in zijn vleesch zat, smeekten, hun toch die paar ongelukkige beten te gunnen.

De terrier liep vol minachting om hen heen en beschimpte hen in zijn hondentaal. Zij verstonden hem en bromden. Hij begreep zeker ook, dat zij boos werden, want hij bromde eveneens. Zijn baas stond tegenover de Pauluskerk met een dame te praten. De terrier scheen te aarzelen, eer hij besloot, welken hond hij 't eerst aan zou vallen. Eén van de drie liet hem geen tijd ervoor. Het was de kleinste, die eenmaal, evenals de aanvaller, goed gevoed was geweest. Hij sprong hem naar de keel. De terrier maakte slechts een enkele beweging en wierp het arme dier met verscheurde ooren en bloedenden bek op den mesthoop. De twee anderen wilden zich op den terrier werpen, maar de baas floot zijn dapper dier, dat met den staart in de lucht, trotsch op zijn spieren, zijn zwakken tegenstander jankend op de vlucht deed gaan. Deze bleef tien schreden verder staan en beschimpte van daaruit den overwinnaar in zijn hondetaal. Op het rumoer kwam een politie-agent aanloopen.

„Wat voer je daar uit, canaille?" voer hij

uit tegen de vrouw. „Ik zal je in de gevangenis gooien als ik je nog eens hier op de mesthoop lompen zie verzamelen!"

De ongelukkige antwoordde niet, wierp den agent een blik vol haat toe, die tegelijk schuw was en ging langzaam weg als een schepsel, aan alle beleedigingen en mishandelingen gewend.

Margaretha had tranen in de oogen.

„Je schreit," zeide Paul.

„O," zeide zij, „die arme vrouw, die arme honden! Geef mij geld, alles wat je bij je hebt."

„Ik zal zooveel houden, dat ik lever kan koopen," antwoordde Paul.

Margaretha liep naar de vrouw toe en schudde den inhoud van haar beurs uit in hare handen.

Zij kwam bij haar man terug, die om zich heen stond te kijken.

„Geen slager in de buurt," zeide hij, „maar hier is tenminste een bakker."

En hij ging brood koopen. De drie honden waren naar den mesthoop teruggekomen. Paul gaf hun brood en sprak ze vriendelijk toe.

Hij ging heen, gaf Margaretha den arm en deze zeide tot hem:

„Paul, ze loopen ons na. Maar waarom pers je je lippen zoo op elkaar? Ben je boos?"

„Ik heb zoo'n vreemd gevoel. Vrouw, als wij ooit een zoon krijgen, wat ik hoop, dan zullen wij hem alles vertellen wat wij weten, alles wat wij samen gezien hebben. Wij zullen een wakkeren, sterken, moedigen man van hem maken. Hij moet nuttig zijn en weten te leven; wij zullen hem de wereld laten zien, zooals zij is, de wereld, waarin de sluwheid haar waren uitstalt en de kracht zich verdedigt. Maar ons kind mag nooit arm zijn! Nooit mag hij, zij 't slechts voorbijgaand, den overgang van een gemakkelijk leven naar karigheid doormaken.

Dan zou hij zien, hoeveel bittere wreedheid de wereld onder haar honingzoeten glimlach verbergt. O, ik durf er zelfs niet aan denken, Margaretha. Hij kan slecht ontwikkeld, verkwistend, armoedig ter wereld komen, kan zichzelf te gronde richten, arm worden, zich in ellende storten. O, de allerarmste! Dat beteekent, door allen en altijd straffeloos beleedigd, geplaagd, aangerand, bevuild, belasterd te worden Heeft hij nog eenigen trots over en zoekt hij arbeid zonder te kruipen, dan zal men hem van deze noodzakelijke deugd een verwijt maken, zal ze domme trots noemen. Houdt hij van zuiver linnengoed, nette kleeding, dan zal men hem zeggen, dat hij beter zou doen, zijn bakker te betalen, inplaats van zooveel geld voor de waschvrouw uit te geven. De idioten, die hem aanvallen, zullen niet begrijpen, dat juist de laatste schijn van een beter leven hem, zij 't ook van verre, verbindt met de wereld der gelukkigen, waaruit hij van zulk een geweldige hoogte is neergestort. Leeft hij als kunstenaar of geleerde van droog brood en helder water om zijn werk te scheppen, dan zullen ze van hem zeggen, dat hij er beter aan zou doen, dienst te nemen en een geweer op zijn schouder te dragen. Je kunt je heelemaal niet voorstellen, hoe dom en grof in de meeste gevallen de inwerking van de publieke opinie is op het leven van een mensch, die lijdt en van de anderen niets meer verlangt dan tijd, om zich weer op te heffen. Als zoo iemand door ontberingen en vergeefsche worstelingen, stervend van uitputting, als een leeuw ter aarde zinkt en niet meer bijten kan, dan komen ze allemaal en geven hem den ezelstrap. Margaretha, die honden, die arme vrouw, die politie-agent, die terrier, die vette, rijke kerel, — dat is het leven, zooals het heden

ten dage is, zooals het misschien altijd zijn zal. Alles voor eenige weinigen, niets of bijna niets voor de anderen! Maar strooi geen haat in het hart van het kind. Zeg hem, dat de mensch, die zichzelf voor zoo groot houdt, volstrekt niet boven de ruwe menigte verheven is, zoodra het zijn voordeel geldt. Zeg hem, dat allen hun lieve zorg hebben om voedsel te verkrijgen, en dat het niet meer dan rechtvaardig is, als iedereen zijn levensonderhoud verdient."

„Je maakt mij koud, mijn geliefde."

„Beter," antwoordde Paul, „beter een moeder, die 't koud heeft dan een zoon die honger lijdt."

XXV

Op zekeren dag ontbrak het, tengevolge van een onvoorziene belangrijke betaling, in het huis van den dokter aan geld. Hij was veel te trotsch om zijne patiënten met rekeningen te vervolgen en liet het honorarium zenden, zooals het hun 't gemakkelijkst was.

Den volgenden dag was het zijn verjaardag. Reeds een week tevoren had men vele menschen uitgenoodigd, om „vroolijk met elkaar te smullen en te drinken."

Margaretha kwam tegen acht uur in Roosjes slaapkamer. Nadat de oude vrouw haar dochter had aangehoord, greep zij naar den deurknop en opende en sloot onophoudelijk de deur om Margaretha uit haar kamer te jagen.

Deze stond bijna smeekend vóór haar.

„Maar Moeder," zeide zij, „voor u zijn tweehonderd franken — juist datgene wat wij noodig hebben — zoo weinig! U heeft ze en nog veel meer in uw kast."

„Geen duit, geen cent! Wat! Tweehonderd franken op één dag! Ik heb zes maanden

gezwoegd om maar de helft, het vierde deel daarvan te verdienen! Tweehonderd franken!"

„Op zijn verjaardag Moeder? Dat gebeurt toch maar eens in 't jaar."

„Jawel, eens! En dagelijks dure vruchten, gevogelte, kip! En al die meubels en schilderijen, je kasteel en je bedienden, dat kost allemaal niets, nietwaar?" Daarna wees zij naar het bed en de stoelen van rozenhout en al wat de kamer bekleedde en tikte er met haar vinger tegen. „En caschmiren gordijnen en caschmiren spreien," — zij waren van sterk linnen. „En een tapijt onder mijn voeten, mooier dan het tafelkleed, dat op de speeltafel in „Het Keizerswapen" lag, en gouden kandelabers, spiegels en spiegeltjes, chineesch porcelein — een echt vertrek voor een koningin!"

„Moeder, het is toch uw kamer en wij hebben het mooiste uit het huis bij elkaar gezocht om ze op te sieren."

„Dat kan mij niet schelen; geen frank, geen centime!"

„Moeder, ik verzeker u, er zijn geen vijf franken in huis."

„Dat gaat mij niet aan."

„Ik heb duizend dingen contant te betalen; vruchten, gebak, ijs..."

„Vruchten, gebak, ijs!" Roosje geraakte in razende woede: bleek, met gebalde vuisten liep zij op haar dochter toe. „IJs — wat? Bedelaarster die je bent! IJs? En mij smeek je om geld om het te betalen en het dien schooier in zijn snavel te steken, die baron van habeniks, dat vat zonder bodem, die zeker een vracht schulden heeft! IJs! Liever zou ik hem met mijn oude vingers den nek omdraaien! IJs! Ja, ja, ja, zoo zijn ze allemaal, die mooie heeren! IJs! Ga maar eens kijken of 't al komt, je ijs!

Dat heeft zijn kasteel, zijn bedienden, dat dwarrelt stof op en gooit de menschen met modder! IJs! En betaalt hij zijn kleermaker? Minstens elke week heeft hij een nieuw pak. IJs! en dan geld leenen! Hier, kijk eens," en zij nam een plooi van haar rok op haar schoot bij elkaar: „kijk, dat is wollen stof van dertig cents, Zwitsersche wollen stof; maar dan is men ook niemand iets schuldig. Heb ik ooit zoete broodjes tegenover een ander hoeven te bakken en het beschaamde gezicht van een schuldenmaker moeten trekken?"

„Moeder, men is ons immers zooveel schuldig. Wij hebben minstens twintig duizend franken bij verschillende menschen uitstaan, die nog niet betaald hebben..."

„Twintig duizend franken! Hahahaha!" smaalde Roosje en brak in een kwaadaardig gelach uit.

„Moeder, lach niet; ga liever mee en kijk onze boeken in."

„In boeken schrijf je, wat je goeddunkt..."

„Moeder, alleen al mijnheer van B... die hier dichtbij woont, de Baron, is hem zeventienhonderd franken schuldig!"

Roosje barstte opnieuw in lachen uit:

„Haha! Zeventienhonderd franken! En waarvoor? Hahahaha! Die schooier, een frank voor elke visite, en die wil zeventienhonderd franken te vorderen hebben!"

„Maar Moeder, het is voor drie bevallingen en de verpleging!"

„Zeventienhonderd franken! Haha, hij moest zeker Mevrouw van een kathedraal verlossen?"

„Toe Moeder, laat mij niet zoo in verlegenheid."

„Niets krijg je, geen duit! Je hebt je oude moeder verlaten voor een deugniet, voor een vat zonder bodem en nu kom je op zijn aan-

drang naar mij toe... want je komt immers op zijn aandrang?"

„Moeder, waar houdt u hem voor?"

„Precies voor wat hij is: voor een man zonder eenige orde, die je aan den bedelstaf zal brengen, jou en je kinderen."

„Maar Moeder, de gasten, die uitgenoodigd zijn, zullen immers komen! Ze zullen ons voor arm houden, we zullen al ons aanzien verliezen; Paul zal relaties inboeten; toe, doe 't dan Moeder, goede, stoute Moeder."

Margaretha greep haar hand en bedekte ze met kussen. Roosje liet haar begaan. Een oogenblik was zij ontroerd; hare trekken ontspanden zich, zij keek haar dochter aan. Hare oogen werden een beetje vochtig; maar de onbuigzame haat der armzalige ijverzucht waakte over het moederhart. Weer glimlachte zij, maar ditmaal was haar glimlach verschrikkelijk om aan te zien. Met hatelijke bedaardheid zeide zij: „Weet je wat iemand doet, die geen tweehonderd franken in huis heeft en toch veel menschen heeft uitgenoodigd? Die gaat naar een boer, bestelt goed zwart brood, ramenas en een kwartiertje boter, omdat er nu eenmaal getracteerd moet worden. Je geeft elken gast een dikke snee brood, een stuk ramenas, peper en zout. Je zegt tegen de menschen: het feestmaal is vandaag schraal want we zijn arm. Als wij nog eens tweehonderd franken hebben om ze in jullie keel te doen verdwijnen, dan laten wij het wel weten."

„Toe Moeder!"

„Niets! niets! niets! niets!"

„Moeder!..."

„Wil je vijftig centimes?"

Op dit oogenblik werd er aan het hek van het landhuis gebeld. Eenige oogenblikken later

klopte het dienstmeisje aan Roosjes kamerdeur.

„Is Mevrouw hier?" vroeg zij binnenkomend.

„Ja," antwoordde Margaretha, die achter de deur had gestaan en nu te voorschijn kwam.

„De knecht van mijnheer den Baron heeft dit pakje voor mijnheer of mevrouw gebracht."

Bevend deed Margaretha het open. In de enveloppe bevonden zich vijftien biljetten van honderd franken op de bank van Frankrijk en vier groene vijftig franken-biljetten van de Belgische Nationale Bank.

„O Moeder, wat ben ik in m'n schik!" zeide Margaretha en onderteekende de kwitantie voor de ontvangen som.

„Nu ziet u, dat ik niet gelogen heb, Moeder!"

Zij sprong Roosje om den hals; Roosje beet zich teleurgesteld op de lippen en gedroeg zich bij het middagmaal zelfs eerbiedig tegenover Paul.

XXVI.

ONBEZORGD gingen Paul en Margaretha door het leven; zij dronken zich wederkeerig dronken aan hun jeugd en schoonheid. Zij hadden elkander lief als kinderen, joegen elkaar na, speelden verstoppertje, volgden elkander in huis en in den tuin overal. Zij speelden. Werd er gescheld en wilde Margaretha open doen omdat het dienstmeisje er niet was, dan liep Paul achter zijn vrouw aan en Roosje hoorde aan den anderen kant van de deur in het voorhuis het geluid van twee flinke, klinkende, stevige kussen.

Door het bijzijn van deze twee schoone liefdegoden stond ook haar verleden op! Ook zij had liefgehad, ook zij was gelukkig geweest. In 't bijzonder één dag herinnerde zij zich, dien

zij met haar geliefde, later haar man, buiten had doorgebracht.

Op een kermisdag liepen zij door de velden,

lieten de kramen en spellen, die aan den oever van één der vijvers waren opgeslagen, ver achter zich, ver achter zich het klinkling, bom-bomtrara der violen, trommels en trompetten! Langen tijd doolden zij eenzaam langs de wegen, te midden der natuur, door de bloeiende velden onder den wijden hemel met den verren horizon. Het weder was stormachtig en de avond daalde reeds, toen zij weer in de buurt van het kermisplein kwamen. Zij gingen zitten op één der banken, die voor de wandelaars klaar stonden. Droomerig, hand in hand, beschouwden zij het heerlijke tafereel dat de vijvers hun boden, doch in hunne oogen was dit niets als een omlijsting voor hunne liefde. Het bekken van één der beide vijvers lag iets hooger dan de andere. Een dijk scheidde de twee. In den laaggelegen vijver beefden rietbundels op den adem van de zachte bries. In den hoogste blonk het water met lichte klaarheid. Beide waren omgeven door olmen en populieren, in één der bochten, door de ongelijkmatige randen gevormd, stonden sierlijke wilgen en acacia's, te midden waarvan zich het roode dak van een huisje of de bevallige omtrek van een kleine villa afteekende.

De hemel was staalblauw, de zon stond op het punt, in de violette wolken haar rustbed

op te zoeken, en ontplooide aan den horizon, waarachter zij reeds de helft van haar geweldige schijf verborg, een reusachtige waaier van stralen. In de kramen vlamden de lichten op, spiegelden zich in het water en geleken lange, rechtop-staande vuurvlammen. Het rumoer der koperen instrumenten, der trommels en bekkens, het geschreeuw der clowns, der papegaaien en arenden, het gebrul der leeuwen, het huilen der tijgers in de spellen was oorverdoovend. De draaimolens met hunne roode, belooverde draperieën draaiden duizelingwekkend en tooverachtig rond in den schijn der lichten. Mannen, vrouwen, meisjes en jongens lachten, floten, zongen. Het was het vreemde gerucht der massa, dat steeds beheerscht wordt door den brutalen ondertoon van opgezweepte hartstochten.

Eenzaam, verloren in zichzelf en in hunne liefde, bleven zij op hun bank.

Lieden van allerlei stand gingen hen voorbij, daaronder was een jonge vrouw. Zij had twee kinderen bij zich en liep aan den arm van haar man. Achter hen aan kwamen twee dienstmeisjes, echte deernen, met hittig bloed. In het voorbijgaan verslonden zij Roosjes geliefde met hunne blikken. Roosje leed zwijgend, maar niet zonder trots onder deze begeerige blikken der Bachantische vrouwen. In dezelfde groep bevond zich een vijftigjarige, lange, uitgedroogde magere vrouw, die achter de anderen aanliep. Zij keek naar Roosje met een gezicht, dat minachtend moest zijn, maar alleen jaloersch was en zeide, op snijdenden toon:

„Zoo doen de verliefde paartjes."

Roosjes liefste hoorde de opmerking niet. Roosje herhaalde ze voor hem.

„Wat kan dat ons schelen," vond hij; „die vrouw is jaloersch, dat is al."

„Geloof je, dat alle vrouwen jaloersch zijn?" vroeg zij.

„Ja, en jij meer dan één ander."

Dat was waar.

Zij stonden op, liepen langzaam voort, zochten nog diepere eenzaamheid. Zij leunde gaarne op zijn sterken arm, terwijl zij beide handen vouwde en met de ééne het spel van zijn spieren zocht te ontdekken. Onder het voortloopen klapte hij met de vingers als met castagnetten. Plotseling zeide hij: „Ik sta in brand."

„Hoe meen je dat?" vroeg zij en deed of zij hem niet begreep.

Met een diepen zucht, antwoordde hij: „Ja, en ik heb je lief."

„Waar gaat die zucht heen?" vroeg zij.

„Naar jou."

„En naar anderen?"

„O neen, je kent mij niet. Men kan wel een oogenblik van iets grofs houden als het een mooie vorm heeft en men kan het terstond weer loslaten." Hij was beeldhouwer. „Maar jij, — in jou is mijn hart, mijn gansche ik. O, ik heb je lief."

En zacht gaf hij haar teedere kussen, die meer zijn dan liefde der zinnen. „Ik heb je lief om je moed, om je onversaagdheid."

Zij werkte in dien tijd als een paard, meer dan een paard, veertien uur per dag. „Ik heb je lief terwille van je goede hart en je bent mooi!"

Zijn stem omstreelde haar, alsof zij door alle poriën den wijn der ware liefde in zich opzoog, reinste goedheid, zuivere teederheid, ongerepte bewondering. Ook zij „brandde" en zij liet zich bewonderen.

Zij drongen door in één der zwarte paden, die zoo gaarne gezocht worden door liefdespaartjes, een pad dat zich scheen te verliezen in het

ledig, door den nacht over de velden geschapen. Achter hen schalde het oorverdoovend lawaai, dat uit de spellen naar buiten drong. Ginds deden de eigenaars der spellen wat zij konden om de bezoekers met schreeuwende kleuren de oogen te verblinden, door teugelloos getrommel en schetterende trompetten de ooren te verscheuren.

Zij beiden bevonden zich temidden van het zwijgen, van de liefde, van den nacht. Zij schreden langzaam, dicht tegen elkander aangedrukt voort. Zalige, heerlijke aanraking.

„Nog nooit," zeide zij met een lichte sidderring, „nog nooit zijn wij zoo ver weg gegaan in donker."

„Ik ben bij je, ik tel voor tien anderen en bovendien ben ik gewapend."

Hij was 't niet, dat wist zij heel goed. Doch haar hand, die op zijn arm leunde, voelde de spanning zijner ijzersterke spieren.

De vijver naast hen, die stil lag, met hier en daar een troebeling der zilveren oppervlakte, weerspiegelde de zwarte omtrekken der boomen, de met gouden loovertjes bedekte roode daken der draaimolens, de lichten, bevend door de beweging van het water en de blauwgrijze lucht, waarop bleeke sterren glansden. Zij bleven staan. De nacht hulde hen in schaduw. Zij werd bang voor hem.

„Kom, we gaan eens naar de kramen kijken," zeide zij.

„Ik houd niet van die menschenvolte," zeide hij. „Blijf bij me."

Zij wilde het niet, was angstig voor haar eigen vrees en voor de voorbijgangers, die hen overvallen konden,

Listig, zooals een vrouw is, hield zij zich plotseling boos:

„Je brengt me nooit ergens, waar wat te zien is, ik ben altijd alleen. Laat mij de kramen eens zien!"

Zij gingen naar de kermis terug, een waar pandamonium van dansende clowns, huilende instrumenten, verwoed lawaai en blinkende lichten.

Ze waren er tamelijk ver vanaf en bijna alleen op den smallen straatweg, die langs den vijver liep.

Zij boog het hoofd en werd verdrietig.

Hij merkte het dadelijk.

„Alweer!" zeide hij op een toon van zacht verwijt. „Ook ik heb mijn moeilijkheden — vergeet ik die niet alle als ik bij jou ben? Moed, Rosa."

„Jij bent een man."

„Dat weet ik heel goed, maar daar ik een man ben en je liefheb, moet je mij gehoorzamen. Wil je nu lachen, dadelijk, hier, lachen?"

Zij lachte en viel hem om den hals. De liefde had haar overwonnen.

Het lawaai en de lichten der spellen en kramen werden àl duidelijker. Zij kwamen in den menschendrom. Roosje wilde tot in de voorste rij doordringen. Hij was, als hij alleen was, zachtaardig of ten minste tamelijk stil van aard. Maar als hij haar aan zijn arm had, werd hij wild als een haan, die aan het hoofd van zijn hennenschaar trotsch daarheen stapt.

De menigte opende zich voor hen.

Het spel, waarvóór zij bleven staan, was prachtig. Eerst zagen zij een hansworst in zwart fluweel met gouden loovers die schitterden in het lamplicht. Hij liep op zijn hielen, de teenen in de lucht. Dan kwam een vrouw, moeder Cycogne en kleine mannetjes in 't zwart gekleed met roode gezichten, die om haar heen dansten.

Er waren allerlei dingen, die de menigte aan het lachen maakten, vooral de smalle heupen van de mannetjes en het rood van hunne dikke gezichten. Zij verdwenen in een wervelstorm. Hansworst liep weer over het tooneel, schreed in al zijn waardigheid in zijn belooverd fluweel rond op zijn hielen, de teenen in de lucht. Het meisje kwam terug met de mannetjes, tilde haar rokken omhoog en veranderde, onder den bijvalstorm der menigte, in een ballon. Een meesterstuk van mechaniek. De ballon werd door denzelfden wervelwind in de hoogte geblazen en steeg naar de zoldering. Opnieuw klapte de menigte in de handen. Het scherm daalde en stelde een landschap voor. Dit bestond uit zwarte huizen met pannen gedekt, die zich tegen een rood grasveld en een chocoladekleurigen hemel afteekenden.

De kikvorschen en padden in den vijver babbelden voort met ernstige, weemoedige stemmen; de populieren en beuken weerspiegelden hunne donkere omtrekken in het stille water met zijn metaalglans; sterren, bleek als de liefde — palleat amans, zegt Ovidius — blonken op het grijsblauw van den hemel, een nachtegaal zong boven hen en in Roosjes hart. Zij voelde zich geliefd, zij zag heel goed, dat dit alles de lijst vormde om haar geluk. Doch zij keek zwijgend en bewonderend haar man aan, haar trotschen geliefde, op wiens arm zij met haar gevouwen handen, met haar gansche gewicht steunde, zonder dat hij iets van den last scheen te bemerken.

Toen hij zag, dat zij moe werd, wilde hij haar dragen. Zij wees dit beslist af, want zij wist heel goed, dat hij het wel doen zou, maar het niet lang kon volhouden, en ook verzette zich haar vrouwelijke ijdelheid er tegen,

er uit te zien als een kindje op den arm van een kindermeid. Bovendien zou hij bij het verraderlijke licht van een lantaarn misschien zien, dat één harer schoenen niet goed dichtgeregen was.

Zij gingen weer weg van de kermis.

„Kijk eens," zeide hij en werd plotseling welbespraakt, kwam in dichterlijke stemming. „Ziedaar de ster Venus, het lichte gesternte, de ster der liefde en der hoop. Zie haar eens goed aan. Wie niet, temidden zijner smarten, zijner verdrietelijkheden en zijner worstelingen deze ster in zijn hart draagt, die is dood en waard, dat men hem den honden voorwerpt."

Zij kuste hem de handen als teeken harer dienstbaarheid. Zij verwachtte andere woorden, meer besliste, een huwelijksaanvraag, zooals de meisjes uit het volk en ook de anderen steeds verwachten van de mannen, die beweren haar lief te hebben.

„Je zult nooit alleen zijn, en de arm waarop je leunt..."

Hij sprak niet verder, maar bedekte haar met kussen.

Zij was bijna gelukkig en ging voort zijn hand te kussen. Maar het verstandelijk overleg verlaat een vrouw nooit en het denken aan de lichtzinnigheid en ruwheid van den man, belette haar, het kloppen van zijn hart, dat haar tot de liefde noodde, te genieten.

Van het land drong de bedwelmende geur van het bloeiende graan tot hen door.

„Ik ben doodmoe," zeide zij. Zij gingen één der tuinen aan den rand van den vijver binnen. Daar stonden boomen; struiken vormden prieëelen, door lage heggen van elkaar gescheiden. Op de banken konden zij de omtrekken ontdekken van verliefde paartjes, die tegen

elkaar aangevlijd lagen; zij teekenden zich af tegen de onbestemde klaarte, die neerhing uit den hemel en door den vijver teruggekaatst werd. De stilte was zoo diep alsof er niemand in dezen tuin was. Een jongen, geheel in 't wit gekleed, liep zonder geluid heen en weer; hij stak hel als een spook tegen de duisternis af.

De twee gelukkigen speurden twisten, ijverzucht, smarten en kussen, in de schaduw gewisseld.

O, hoeveel minnenden waren daar, zochten geluk en vonden het in de zwarte eenzaamheid, in het zwijgen van den nacht! Buiten ruischte het gebladerte, sjirpten de krekels, kwaakten de kikvorschen, bromden de padden. Van tijd tot tijd hoorden zij ook voetstappen op den weg of de stem van een drinker, die vol bier was en een gemeen vers zong, dat Roosje blozen deed. Haar liefde werd er door ontsteld. Zij hadden elkaar lief met een gloed, die schoon, zacht en groot bleef, al vlamde hij nog zoo hevig op. Oog in oog waren zij daar in den valen glans van den grijs-schemerigen, warmen zomernacht, hand in hand, mond op mond, *zij* op zijne knieën.

De warmte van den grond, de warmte van den hemel, de rust der boomen, die hunne droomende bladeren neerbogen, deed in hunne harten het vuur der liefde ontbranden. Voor hen bestond er niets meer als zachtheid, niets als teederheden, niets als goedheid! De leelijke wereld met haar alledaagschen strijd verdween. Zij dronken zich een roes aan de geluiden van dezen liefdesnacht, den geur van het koren, al die stemmen, de ademhalingen der natuur.

* * *

En nu niets meer — niets als eenzaamheid, verlatenheid, ijverzucht! Niets meer, zelfs niet

het kind, dat een ander haar ontnomen had; niets meer als in den een of anderen hoek van het kerkhof het half vergane skelet van den man, dien zij zoo vurig had liefgehad; niets als het ledig, het verschrikkelijke ledig en de verschroeiende aanblik van het geluk van een verafschuwden man!

Neen, daar moest een eind aan komen! Roosje wilde gelukkig, geliefd, geliefkoosd door haar dochter zijn; altijd met haar samen, alleen, zonder dien echtgenoot „van niks" in haar huis wonen, dat zij als het noodig was, in een gouden paleis zou willen omtooveren, om er Margaretha in te ontvangen.

DERDE BOËK.

SEPTEMBER was gekomen, September, de maand, die den verliefden, den droomers, den dichters, den kunstenaars zoo dierbaar is; de lieflijke overgangsmaand tusschen den verblindend stralenden zomer, die heengaat en den rijken, vruchtbaren, zwaarmoedigen, den nevelrijken herfst, die naderkomt. De boomen, die vroeg groen worden en vroeg verdorren, laten reeds hunne roode bladeren neervallen op de wegen; het zonlicht speelt schilderachtiger in de wolken, die zich 's avonds aan den horizon in dichtere massa's ophoopen. In de geheele natuur heerscht een vreemde stilte, als de verwachting van naderenden rouw zonder tranen. De zwarte vruchten blinken als druiven van git aan de braamstruiken, met hunne slangachtige kale ranken. De lucht is 's nachts reeds koel en alle bladerranden zijn vergeeld. In het bleeke zonlicht dringen de beetwortels met hunne bedauwde bladeren, de roode stengels donkerder en sappiger uit de aarde omhoog. Menschen, vogels, planten, de geheele natuur schijnt te begrijpen, dat de levenskracht, volgens de heerschende wetten, gegeven heeft wat zij kon en dat het oogenblik gekomen is, waarin haar schijnbaar uitgeputte bron, spaarzamer den plan-

tentooi der inslapende aarde voedt. Paul, Margaretha, zelfs Siska en het gevogelte in den hoenderhof ondergingen den zwaarmoedigen invloed van den herfst.

Roosje ging met andere, persoonlijke, ijdele en wilde gedachten om.

Sinds eenigen tijd sprak zij van niets als van „onberispelijke" menschen, van „onberispelijk" gezelschap, van „onberispelijke" manieren.

Anders had zij de gewoonte, de meubels met onbedekte handen af te stoffen en te wrijven, of met kokend water de vaten te wasschen. Daardoor waren hare vingers indertijd hard van huid geworden. Nu bracht zij een groot deel van den dag er mee door, deze werktuigen te behandelen met amandelpasta, Jockey-clubzeep en andere middelen, die verfranschte Grieksche namen droegen en waarop lokkende etiketten beloofden, aan de huid omvergelijkelijke frischheid en zachtheid te verleenen en te doen behouden.

Sinds eenigen tijd brachten naaisters, modistes en schoenmakers kleeren, laarzen, rokken, hoeden en andere hoofdbedekkingen in het „kasteel," zooals Roosje zeide.

Zij vroeg raad bij hare leveranciers, menschen van goeden smaak en goeden naam en weldra verscheen zij zoo deftig gekleed, dat men haar op eenigen afstand voor een werkelijk voorname dame had kunnen houden.

Margaretha verbaasde zich over deze verandering. In haar naïveteit meende zij, dat Roosje jaloersch was op de bescheiden chic van haar kleedij en niet alleen gelijk met haar wilde zijn, doch haar door pronk de oogen wilde uitsteken. Het verheugde haar, dat haar moeder hier zooveel schik in had. Paul, die Roosjes zoon niet was en haar slechts vriendelijk en

eerbiedig behandelde uit achting voor haar ouderdom en haar sexe, merkte echter in haar een verandering, die hem tot nadenken stemde. Door drie gevoelens wordt zij beheerscht, dacht hij, wreede, slechtverborgen voldaanheid, een nog steeds vlammenden haat jegens mij — de haat van een kat, die fluweelzachte pooten maakt, terwijl zij op het oogenblik loert om toe te krabben — en een tot in het dwaze getrokken, grenzenlooze ijdelheid.

Nadat Roosje in een voorname dame veranderd was, bestond haar eerste daad daarin, dat zij Siska ruw en hard bij het middagmaal naar de keuken stuurde. Het arme schepsel ging met een bloedend hart naar beneden en kwam aan het eten alleen nog te voorschijn, om te zien of Roosje nog iets noodig had. Zij kreeg op hoogen toon ten antwoord, dat zij wel gebeld zou worden als men haar noodig mocht hebben.

Op zekeren dag schelde een klein mannetje aan het hek. Hij was slecht gekleed als een jonge geleerde, een boekenwurm, die later, op zijn ouden dag, vies zal zijn. Hij deed tegelijk brommerig en krijgshaftig. Nadat hij het kamermeisje uitdagend had bekeken, vroeg hij op bevelenden toon, of Mevrouw de Barones Servaes van Steelandt op het kasteel aanwezig was. Het woord „kasteel" had in zijn mond een buitengewoon vollen klank. Het kamermeisje gaf ten antwoord, dat er wel een oude vrouw genaamd Roosje, weduwe Servaes, geboren van Steelandt, hier woonde in het landhuisje en dat zij misschien de barones kon zijn, zooals mijnheer zeide.

Nadat zij het hekje had opengedaan kon zij den rug beschouwen van het mannetje, dat langs de paden voorstapte. De mosselschelpen, die om de perken heenlagen, kraakten onder het

gewicht van zijn zware schoenen. Niet zonder lachen kon zij de bevalligheid van zijn houding, en zijn hoogen hoed bewonderen, die haar aan den vuurtoren van Ostende herinnerde; zijn te

groote hoofd, zijn te lang bovenlichaam, zijn buigzame ruggegraat, zijne breede heupen, zijn kruis, dat zoo stevig was als bij een merrie, zijn massieve kromme beenen, zijn platvoeten.

Hij liet zich onder den naam Bouffart aandienen en toen hij Roosjes kamer binnentrad, groette hij de tafel, de meubels, de kachel, de schilderijen en ook Mevrouw Servaes van Steelandt, die hij met liefkoozende en tegelijk sluwe blikken beschouwde.

„Gaat u zitten, waarde Heer," zei Roosje vol waardigheid en maakte een beweging met haar hand, die vol hoogheid zijn moest, maar alleen belachelijk was.

Mijnheer Bouffart ging deemoedig zitten op de eerste zitgelegenheid, die hij kon bereiken. Het was een bidstoel.

Ook Roosje ging zitten met hoogopgeheven hoofd en ietwat schuwe strakke oogen, een bewijs van overprikkelde ijdelheid. Zij leunde met de ellebogen op een kleine speeltafel, en

het gezicht op de ééne hand en spande zich in om haar pink dicht bij haar ooghoek bevallig gebogen te houden.

„Ik luister," zeide zij hard en uit de hoogte.

Bouffart boog diep:

„Mevrouw de Barones," zeide hij, „de kwestie van uw titel is volkomen geregeld. De naam Servaes van Steelandt wordt reeds in 1567 in de papieren der Keuren van Gent genoemd."

„1567 vóór Christus' Geboorte! O, wat een geluk!" mompelde Roosje, die zich verbeeldde, dat het om den tijd van den zondvloed ging. „Dus zoo oud is mijn naam reeds!"

„Niet heelemaal zoo oud, Mevrouw de Barones, maar toch ongeveer," antwoordde Bouffart zonder blikken of blozen.

„Maar ik dacht toch," antwoordde Roosje, „dat bij dien grooten watervloed..."

„Wel is waar werden in sommige rechtsgebieden de registers door het water vernietigd, Mevrouw de Barones, maar gelukkig kon het grootste deel gered worden. Zoo zijn ook de boeken voor vernietiging gespaard, die uw naam bevatten. Trouwens, hier zijn uw adelpatenten met de baronnenkroon er op. Uwe voorvaderen, de edelen van Steelandt, waren Heer van Bergen-op-Zoom, Rijssel, Perregate en elders. In het jaar 1727 onder de regeering der allerverhevenste, genadige Majesteit Maria Theresia liet de Heer de Parcy, toendertijd slechts stalmeester, bij Hare verhevene, allergenadigste Majesteit, een verzoekschrift indienen, waarin hij betoogde, dat hij, ondergeteekende, van goeden levenswandel en zedelijk gedrag, tweeduizend florijnen aanbood om den titel van baron en het recht te verkrijgen, den naam van Steelandt te voeren.

Zijn verzoek werd naar den Hofraad te Weenen

verwezen; het kwam terug met een beleefde afwijzing, die blijkbaar zijn grond vond in de ontoereikendheid van het aangeboden bedrag. De Heer de Parcy liet zich hierdoor niet afschrikken, zond een nieuw verzoekschrift naar de Keizerin en bood vierduizend florijnen aan. Het verzoekschrift werd opnieuw naar den Hofraad verwezen en kwam ditmaal terug met een in vleiende woorden gestelde toezegging van aanvaarding der vierduizend florijnen en den patentbrief, die den Heer Parcy machtigde, den titel van Baron te voeren en hem het recht verleende, den naam van Steelandt bij den zijne te voegen."

„Altijd geld!" zeide Roosje. „Dat ging stellig niet van Maria Theresia uit."

„Pardon Mevrouw de Barones. De heerschers bezitten het hun door God verleende recht, adellijke titels te verkoopen. U zoudt toch zeker niet verlangen, dat zij zoo iets voor hoegenaamd niets verleenden."

„O neen," kwam Roosje, die door dat „verleenen" volkomen neergesmakt was.

„De Regeerders der Volken zijn evenmin als u verplicht, om niet weg te geven, wat hun eigendom, wat hun bezit, hunne verheven uitstraling, de adel is. Trouwens hare allergenadigste Majesteit was toendertijd in oorlog met Pruisen en met Frederik II. De keurvorst van Beieren maakte aanspraak op haar troon. Wel grepen de Hongaren voor haar naar de wapenen. Van den anderen kant zonden de Hollanders haar geld en troepen, waaronder zich ook één uwer voorvaderen bevond. Hij verloor door een schot uit een karabijn op het slagveld zijn rechteroor en het puntje van zijn neus. Hare Majesteit de Keizerin kon in zulke moeielijke oogenblikken, in dezen kruistocht van het Recht tegen de Macht heel goed geld gebruiken..."

„O ja," kwam Roosje, „ik begrijp 't; dat was, toen Gottfried van Bouillon..."

Bouffart kuchte bescheiden.

„Het is duur — vierduizend florijnen."

„Ik veroorloof mij, Mevrouw de Barones te doen opmerken, dat zulk een titel dit wel waard is. Hij opent iemand den toegang tot de beste kringen, tot de rijksten en machtigsten. Zulk een verheffing in den adelstand, die de genadige vrouw zonder eenige moeite in de hoogere bevoorrechte kaste brengt, zou door menig burgermeisje gaarne met een millioen worden betaald. Zoo iets komt alle dagen voor. Jongé bankiers, zelfs de rijksten, zijn gelukkig, wanneer zij door huwelijk zelfs maar een spruit uit een Patriciërsgeslacht in hunne familie krijgen, en u moogt blij zijn..."

„Ik heb er pas laat aan gedacht. Nu wil ik mijn wapen eens beschouwen."

„Hier is het, Mevrouw de Barones; keel met zilveren fries, daarop vier liggende, in elkaar sluitende kruisen, die door een azuren fries omgeven zijn."

„Mooi, heel goed," zeide Roosje, die zich zoo gefascineerd voelde door de woorden; keel, zilver, azuur, dat het haar was, alsof deze heraldische taal in haar bloed drong en daarin heraldische bloedlichaampjes en adellijk metaal bracht.

„Is mijn ring klaar?" voegde zij erbij.

„Jawel, Mevrouw."

„Hoeveel weegt hij?"

„Een ons goud."

„Hoeveel kost hij?"

„Driehonderd vijftig franken."

„Dat is dus tweehonderd zeventig franken voor het handwerk en 't graveeren?"

„Jawel, Mevrouw."

„Geef mij de rekening."

„Hier is ze."

„Zonder kwitantie?"

„Mevrouw de Barones heeft mij geen volmacht gegeven, haar te betalen."

„Vertrouwt u mij niet?"

„Maar Mevrouw de Barones...!"

Roosje trok een kleine lade, volgepropt met goudstukken open, en telde Bouffart driehonderd vijftig franken uit.

„Wilt u de ontvangst bevestigen?"

Bouffart teekende.

„Mag ik u een fooi aanbieden?" hernam Roosje.

„Maar Mevrouw de Barones!" kwam hij ontsteld, „een fooi? Neen! Wij noemen dat honorarium!"

De goudsmid had hem zeker reeds provisie betaald.

„Hier," zeide Roosje, „neem dezen frank met de beeltenis van den Paus. Die zal u geluk aanbrengen."

„Een frank!" zeide Bouffart droog en onbeleefd. „Ik krijg vijf en twintig procent."

„Wat? vijf en twintig procent! Maar dat is twee en tachtig franken, vijftig centimes!"

„Jawel."

Roosje betaalde ze uit. Hare vingers beefden.

„Dat noem ik grof betaald," zeide zij tandeknarsend.

„Dat is nog niet alles. Mevrouw de Barones is mij nog schuldig de kosten voor het schilderen van het wapen, voor het overschrijven, het afschrift en de registreering der patenten. Een kleinigheid — vijfhonderd franken!"

„Vijfhonderd franken!" viel Roosje woedend uit. „Denkt u dat ik zooveel heb of u zooveel geven zal? U bent een —" Zij wilde zeggen: dief.

„Neem mij niet kwalijk, Mevrouw, u heeft

mij dit werk opgedragen en nu zult u ook wel zoo goed zijn, het mij te betalen."

Bouffart stak de papieren in de slip van zijn jas en voegde er bij:

„Ik zou u voor het gerecht kunnen brengen en uwe brieven laten voorlezen... waarin u tegenover mij erkent, dat u de waardin van „Het Keizerswapen" geweest zijt!"

De laatste woorden sprak hij zeer luid.

„Goede heer," kwam Roosje deemoedig. „Zwijg asjeblieft! Als iemand u hoorde! Hier zijn de vijfhonderd franken."

Nu stelde Bouffart de wettig en gerechtelijk uitgevaardigde adelbrieven weer aan Roosje ter hand en ging heen.

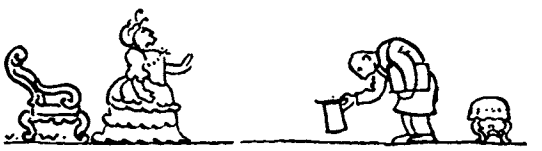

„Tot weerziens, Mevrouw de Barones!" zeide hij zeer luid op de trap.

Op dit oogenblik legde de bevredigde ijdelheid een zalvenden pleister op de wond, die de gierigheid aan Roosje had geslagen.

II.

Het tooneel, waarvan hier sprake is, had twee dagen later in Roosjes boudoir plaats.

„Moeder, u ziet toch, dat zij schreit," zeide Margaretha tot haar moeder, die hoog opgericht en minachtend haar ring beschouwde en onderwijl zorgzaam de plooien gladstreek van een tafzijden japon in de kleur van verwelkte bladeren.

Margaretha voegde er bij: „U moest niet zooveel naar uw ring kijken en liever de arme Siska, die zoo hartelijk veel van u houdt, minder verdriet aandoen."

Siska zat schreiend in een hoek en verborg haar hoofd in een wonderlijk wit schort met blauwen rand — het azuur en zilver uit het wapen der nieuwbakken Barones. Haar lichtblauwe jurk, aan de polsen en langs den rokrand met breede zilveren biezen afgezet, werd met groote roode knoopen gesloten — het keel uit het wapen. Vóór op het keursje had Margaretha vol verbijstering een ingezet stuk gezien, dat uit losse stukken stof bestond, die in den vorm van een wapenschild te zamen waren gevoegd en in keel, zilver en azuur het adellijke schild van de familie van Steelandt voorstelden. Dat was een fantasie van Roosje. Siska's dikke, roode, manlijk-grove handen schenen nog grover en rooder aan het eind van de nieuwe mouwen harer heraldieke japon. Deze was op de borst vierkant uitgesneden, liet den mageren hals onbedekt en deed de geelachtige huid en den hoekigen gespierden vorm van haar krachtige schouders hier en daar te voorschijn komen.

„Neen Madam," zeide zij plotseling, „ik trek dat niet aan, ik zou me schamen. Ik word voor een straatmeid gehouden. Ik zie er uit als een zot. De straatjongens zullen mij naloopen en mij met steenen gooien. Liever verstop ik mij in 't kolenhok en kom er nooit weer uit. Ik weet niet of 't werkelijk deftig is, zoo voor de heele wereld in blauw, wit en rood, in die smakelooze kleurentroep als een staalkaart rond te loopen. Ik houd heelemaal niet van de voornaamheid. Mijn vader was slager, mijn moeder uitdraagster en geen van beiden liepen

zij zoo dwaas verkleed rond. Ik wil net als zij doen. Zij zouden zich, God hebbe hun ziel, schamen, als zij mij in dit pak zagen. Mevrouw Margaretha, juffer Grietje," voegde zij er liefkoozend bij, „vraagt u toch aan Mevrouw de Barones, als zij nu eenmaal zoo iets is, of zij mij mijn wollen jurk voor daags en mijn katoenen jurk voor zondags laat houden. Het schort wil ik graag dragen, maar heelemaal wit, zonder rand, dat is netter. En als zij de wasch wil betalen... en..."

„Goed, juffer Siska," zeide Roosje hard.

„Ik ben Madam, geen juffer," viel de arme slavin, die zich beleedigd voelde, haar in de rede.

„Als men tegen een dienstmeid Madam zegt, hoe moet men mij dan noemen?" vroeg Roosje.

„Mevrouw de Barones. Maar toch een rare barones, moet ik zeggen."

„Er uit!" riep Roosje en greep haar bij den arm.

„Ja, ja, ik ga al," zei Siska en gaf haar een flinken klap, zoodat zij losliet. „Ik ga liever vandaag dan morgen, maar ik wil u dan toch eerst nog uw vet geven. Ik weet niet wat voor vervloekte eerzucht u gekieteld heeft, maar u wordt belachelijk en onuitstaanbaar..."

„Siska..." zeide Margaretha, die haar in de rede wilde vallen.

„Laat mij maar praten, goeie lieve juffer," zei Siska, die ernstig boos was geworden. „Laat mij praten, later ben ik er niet meer toe in de gelegenheid Sedert zes weken is mijn hart overvol. Madam behandelt mij als een schurftigen hond. Ik krijg alleen maar beleedigingen, nooit een woord van dank te hooren, Zoolang zij op u, Mevrouw, en uw geluk jaloersch was, heb ik haar die uitbarsting van woede vergeven. Maar nu staat de zaak anders; iets, ik weet zelf niet wat, iets vuils, dat niet natuurlijk

is, doet zich in haar manier van doen kennen. Den éénen nacht na den andere droom ik van een geweldigen kater, zoo groot als een mensch, die om het huis sluipt. Ik verzeker u: als dat niet verandert, gebeurt er een ongeluk. Geloof mij, Grietje. Ik heb u lief, ik zou altijd bij u willen blijven, om u te beschermen. Maar hier in huis kan ik niet langer blijven. Neen, neen, houd mij niet vast, ik moet weg. Madam," wendde zij zich tot Roosje, „moge God u niet straffen, dat is mijn eenig gebed. En laat mij er nu uit, juffer Grietje, laat mij er uit. Ik zeg u toch, dat ik hier niet langer blijven wil. Hier is de booze Geest; 's nachts fluit hij in den schoorsteen en als 't winderig is, hoor ik hem schelden. Ik verzeker u, ik ben bang in mijn kamer. Als ik het slot van de deur niet tweemaal omdraaide en als ik geen groot mes bij mij in bed had, dan kon ik niet slapen. Ik zeg u, ik wil weg van hier. Het onheil sluipt om het huis. Wie zal weenen? Wie zal lijden? Wie zal sterven? Ik kan het niet zeggen, maar ik ben bang en ik wil weg van hier!"

Siska ging de kamer uit en Margaretha volgde haar. Beiden klommen naar de kamer der toegewijde slavin. Daar kleedde Siska zich uit, terwijl zij haar jurk met 't wapen versierd in flarden van haar lijf rukte. Met een rilling van vreugd trok zij haar oude zwarte japon weer aan, zette haar witte muts op, trok haar grove laarzen aan. Daarna pakte zij alles, wat zij aan kleedingstukken bezat, bij elkaar en legde het netjes in een langwerpige, groote, groengeverfde houten kist.

„Blijf toch bij ons," zeide Margaretha, „blijf bij ons. Ik houd zooveel van je, dat weet je toch."

„Och, ik ook van u juffer, mevrouw, wil ik zeggen."

„Blijf dan ook. Ik ken je immers en ik mag je graag. Blijf bij mij als je bij Moeder niet blijven wilt; zij is werkelijk slecht voor je, dat moet ik zeggen. Maar zij is ook al oud, en er moet goed voor haar gezorgd worden."

„Neen juffer neen, ik ben hier bang."

„Ben je bang om jezelf Siska?"

„Neen Grietje, neen. Om u," voegde zij er heel zacht bij, „om u ben ik bang."

„Nu, dan moet je toch juist bij mij blijven om mij te beschermen. Ik zal Moeder een andere dienstbode geven. Jij zult mij helpen met aankleeden, mijn haar opmaken."

„Ik ben zoo onhandig."

„Je zult leeren handig te zijn," zeide Margaretha. En terwijl zij haar lachend kuste, voegde zij er bij: „Je zult mij voor dien grooten kater beschermen. Als je geritsel hoort, dan neem je je groote mes en dan waagt niemand 't nader te komen."

„O juffer, mevrouw," zeide Siska, „niet waar, 't is niet waar, dat ik altijd, altijd bij u mag blijven?! O, wat zal ik voor u zorgen! Maar zou Jeannette niet jaloersch zijn?"

„Daarvoor heeft zij te veel hekel aan Moeder," antwoordde Margaretha.

„En wie neemt u om haar te bedienen?" vroeg Siska.

„Vooreerst zal ik er zelf voor zorgen, tot ik iemand gevonden heb, die geschikt voor haar is."

„Ja, goed," kwam Siska, al ongerust bij de gedachte, dat Roosje aan zichzelf overgelaten zou blijven.

* * *

Intusschen was de vrouw, verdiept in de bittere vreugden der ijdelheid in haar kamer

alleen gebleven. Zij streek zorgvuldig de plooien glad van haar tafzijden rok in de kleur van verwelkte bladeren en keek trotsch naar haar zwaren gouden ring, met haar wapen versierd.

In dezen nacht droomde zij, dat zij op het Slotplein te Brussel in een koets met vier paarder en een voorrijder op een helderen zonnedag rondreed terwijl de militairen parade hielden. De trommels klonken op het exercitieveld; de regimentskapel speelde het volkslied, de klokken luidden, de kanonnen donderden op korten afstand. De koning nam zijn hoed af en de soldaten presenteerden het geweer.

Paul was een vuile bedelaar geworden, in lompen gekleed en met een lange baard; hij stond, op een dikken stok geleund, vooraan in de eerste rij der menschenmassa en hield zijn vettige pet voor haar op. Zij gooide er een cent in en verwijderde zich trotsch met hare galoppeerende vier paarden.

„Eindelijk verpletter ik hem!" dacht zij in zichzelf.

III

Roosjes eigendunk werd spoedig onverdragelijk. Siska schreide den ganschen dag, de keukenmeid eischte een extra toelage, als zij nog langer zou blijven en nam de vlucht,

wanneer zij maar het puntje van den neus van Mevrouw de Barones gewaar werd. Het kamermeisje, dat van Margaretha hield, beklaagde zich niet; maar ondanks haar vaste welwillende besluit kon zij niet nalaten, de nieuwbakken edelvrouw in haar gezicht uit te lachen, als haar meesteres niet thuis was.

Daar trok Roosje zich weinig van aan. Zij aanbad zichzelf, zij genoot zichzelf als een kostelijk gerecht; hare oogen zwierven onophoudelijk heen en weer langs het heraldieke koeterwaalsch van haar adelbrieven; zij dacht er over zich een baronnenkroon met vijf paarlen te laten maken en die thuis achter de gesloten deuren 's avonds alleen voor zich te dragen om zich, zoo versierd, in den spiegel te kunnen bewonderen.

De menschen uit den omtrek, de boeren vertelden, dat men haar in een rijtuig in gezelschap van twee mooie heeren en dames kon zien, dat groote honden naast en vóór het rijtuig liepen, dat zij een hooge borst zette, veel praatte en met handen en voeten gesticuleerde. Dat was waar en het werkte zoo opwindend op de voormalige herbergierster, dat zij buiten den adel, de menschen van goeden toon, buiten wapenschilden, onderscheidingsteekens, groote honden en rijtuigen niets meer de moeite waard achtte om over te spreken. Zij kreeg een grenzenloozen eerbied voor haar lichaam. Het was immers gebakken uit een klei, die nog uit den tijd van den zondvloed stamde. Zij wijdde aan haar eigen persoon een voortdurende zorg, die zij tot in het kleinste en het bespottelijkste doorvoerde. Hare handen werden binnen veertien dagen beeldschoon. Zij zalfde zich, verfde zich, smeerde zich in met allerlei zalven, poeders en mengsels en scheen een afschuwelijke verjongingskuur doorgemaakt te hebben. Het kamer-

meisje beweerde, dat zij weer trouwen wou. Maar dat zou niet lukken.

Tot nu toe had Roosje Paul geminacht. Nu minachtte zij hem nog meer en nog veel meer van boven af. Nu en dan zeide zij: „Hij zal er voor boeten, die armoedzaaier, die burgerlijke kerel!"

De liefde tot haar dochter, haar eenige werkelijke liefde, werd ook nu niet geschokt. Margaretha was evenals zij van adel, was bloed van haar bloed.

Op een dag kwam zij in de kamer van dien „burgerlijken" Paul terwijl hij zich juist aankleedde. Dit deed zij om zich ervan te overtuigen of hij precies zulke voeten had als zij.

IV.

Op een dag zeide Paul tot Margaretha:

„Ik heb een geduld en een zachtmoedigheid, die... Maar nu is er een eind aan. Mijn vingers jeuken. Ik voel, dat bij het geringste woord..."

„Ik vind 't zoo prettig, als je geduldig bent," antwoordde Margaretha. „Maar als je vingers jeuken en als je iemand af moet ranselen..."

Paul gaf haar eenige klappen. Zij gaf ze hem zoo hard ze kon terug. Spoedig was hij gekalmeerd.

Toen kuste Margaretha hem ten teeken van teedere onderworpenheid de hand en zeide tot hem: „Ben je tevreden, nu je Moeder op mijn rug een pak slaag hebt gegeven, mijn zachtzinnige heer en meester?"

Dergelijke tooneelen herhaalden zich telkens.

Door haar bekoorlijkheid, door teederheid en liefde had Margaretha al menigmaal Paul belet, tegen hare moeder uit te varen, waardoor Roosje

gedwongen zou zijn, het huisje te verlaten en opnieuw in eenzaamheid en verlatenheid te verzinken.

Den volgenden dag zeide Paul tot Margaretha: „Ik heb behoefte aan frissche lucht, ik stik hier den laatsten tijd letterlijk en jij ook. Je bent niet gelukkig. We nemen dus drie weken vacantie om op te knappen en laten mevrouw mijn schoonmoeder thuis in haar adellijk gezelschap."

„Daar jij lucht noodig hebt en stikt, gaan wij, waarheen je wilt," antwoordde Margaretha. „Waar zullen wij heengaan?"

„Naar Ostende, de zee zien."

„Naar de zee!" riep Margaretha vroolijk en klapte in de handen als een kind.

„Ja, naar de zee, zeelucht inademen... en niet van den morgen tot den avond uitgescholden worden."

Margaretha deelde het reisplan aan Roosje mee, die, om haar mooie spreekwijze te gebruiken, „uitdrukking gaf aan haar levendigen spijt, dat zij niet in de gelegenheid was, mevrouw haar dochter en mijnheer haar schoonzoon naar de zee te vergezellen. Maar zij had invitaties ontvangen voor een diner bij Graaf van S.; Hertog van Z.; Baron van A. en ook bij jonkheer D., welke laatste wel is waar van zeer lagen adel was, maar rijk en in de adellijke kringen opgenomen en den levendigen wensch koesterde, dat zij hem de eer zou bewijzen, eenige dagen op zijn landgoed te komen doorbrengen. Ondanks haar diep leedwezen, niet met mevrouw hare dochter de verstrooiïngen en genoegens van de badplaats te kunnen deelen, zag zij zich dus genoodzaakt, haar met haar gemaal, wiens aangenaam gezelschap haar zeker genoeg zou zijn, alleen te laten reizen. Zij sprak

de hoopvolle verwachting uit, dat beiden in de beste gezondheid in het slot terugkeeren zouden. Alleen verzocht zij mevrouw haar dochter, haar, gedurende hare afwezigheid de sleutels in huis toe te vertrouwen en den dienstboden de noodige aanwijzingen te willen geven, opdat zij bediend zou worden zooals het een dame van goede familie en van voornamen huize past."

Paul liet dezen stortvloed van hoogdravende phrasen rustig over zich heengaan. Hij antwoordde: „Mevrouw de barones kan verzekerd zijn van de meest strikte uitvoering van al hare bevelen. Ik zal de eer hebben, mevrouw mijn gemalin te verzoeken, dat zij aan mevrouw de barones, haar moeder, de sleutels overreikt. Ik heb de eer mijn meest mogelijke hoogachting te betuigen."

Na deze woorden boog Paul tot op den grond en was op weg om de kamer uit te gaan.

Maar eer Margaretha heenging, wilde zij Roosje om den hals vallen. Die was jammer genoeg juist beschilderd; zij stiet haar terug en reikte haar de hand tot een kus. Margaretha begreep dadelijk, kuste haar de hand en drong zich niet verder op. Paul ging achterwaarts de kamer uit, terwijl hij voortdurend afscheidsbuigingen maakte.

Roosje durfde geen ergernis toonen, want zij was bang, dat het dan schijn kon hebben, alsof zij begreep, dat de vijand, die het dierbaarst was aan haar kind, zich vroolijk maakte over haar.

Margaretha ging de kamer uit, Paul volgde. Nauwelijks waren zij in het voorportaal of hij drukte Margaretha in zijn armen en kuste haar zooals elke verliefde man uit het volk te kussen pleegt. Den volgenden dag reden zij om vijf uur 's morgens weg en bereikten Ostende bij het aanbreken van den nacht.

V.

Toen zij uitstegen, sloeg de Kapucijnerkerk het achtste uur. Het weder was drukkend. De laatste schemering van den dag bluschte uit aan den inktzwarten hemel. Geen bliksemstraal, geen geruisch, geen licht, niets als het woelen van de zee, die dof bromde, in zijne diepten beroerd door de electriciteit van den naderenden storm. Zij liepen over de ophaalbrug die over de kanalen voert en stonden weldra op den dijk. Vóór hen lag phosforiseerend en brullend de zee.

„Paul!" zeide Margaretha, „Paul, wat beteekent dat vuur ginds?"

Zij drukte zich vaster in zijn arm.

„Ben je bang?" vroeg hij.

„Neen, jij zult mij niet ergens brengen, waar gevaar dreigt. En trouwens, al die menschen, die daar verderop rustig op de balustrade leunen, zijn volkomen onbezorgd. Ik wil ook welgemoed zijn. Ik ga waar jij gaat."

„Op deze bank hier?"

„Ja."

„Er vallen al dikke droppels."

„De droppels zijn warm, dit soort van regen heb ik graag."

Zij gingen zitten. Paul en Margaretha hielden de armen om elkander heen; wang tegen wang wisselden zij haastige kussen, die niet veraden werden door de breede roodopglanzende lichtuitstralingen, waardoor de hemel bij vluchtige oogenblikken opengescheurd werd. Hunne handen waren vochtig geworden door de electriciteit. Zij legden ze in elkander, kwamen tot zichzelf in de zachte smachtende rust, die zooveel kracht bergt, en spraken zachtjes, gedempt en ernstig.

Ook de zee sprak, maar zooals zij weet te spreken, wanneer haar meester, de storm, haar innerlijk doordrenkt van liefdesstroomen. Zij was als vervuld van vuur. Van het eind der golfbrekers en duc-d'alven tot aan den verren horizon niets als één vurig, geweldig lichten. Elke golfkam droeg zijn dwaallicht, dat door de beweging van het water verdween, uitdoofde, naar een andere plaats gleed, en weer op de kam van een andere golf te voorschijn kwam. De donder rolde dof, langzaam, met vollen toon, vleiend; hij deed denken aan een geweldigen reus met duizend armen, die de zee omvatte en zijn gigantischen liefdeszang uitbrulde.

De reusachtige golven sloegen over de golfbrekers en den hoogen dijk heen, bedekten ze met glanzend schuim, liepen dan langzaam terug en verloren zich onder tevreden gebrom in de diepte. De hemel was zwart, het water met lichtende vlammen bezaaid. Vurige slangen gleden over de golfbrekers. Griffioenen, chimeren, sirenen, richtten zich op langs het paalwerk, en het maakte den indruk alsof zij er tegen omhoog wilden klimmen. Paul en Margaretha voelden de warmte, die in den schoot dezer golven kookte, naar hen opstijgen. Elk oogenblik dook een nieuwe gedaante, een tevoren nog ongeschapen lichtende vorm uit de diepte op. Soms dromden wonderlijke gestalten tot kudden samen en wentelden zich met open muil en vlammende lokken, die in den wind fladderden, naar den dijk. Want de storm stak op en joeg het duinzand van de West-Poort over den dijk. Dan weder afgronden vol licht, die zacht opengingen en de minnenden lokten. Paul en Margaretha gaven zich over aan de bedwelmende roepstem; en volgden met aandachtige blikken de bekoorlijke wendingen der golven, hunne wellustige

bewegingen, de vuurbeddingen die zich tusschen hen uitstrekten. Zij zouden met genot in de zee neergedoken zijn, om zich te laten wiegen door het deinende golvenbed en daarin te verzinken.

De wind blies warm, de regen viel in dikke droppels al dichter en dichter, langs den hemel vlamden bliksemstralen, die met geweld het zware wolkgordijn openscheurden. Paul en Margaretha bleven verzonken in hunne liefde in de beschouwing van den onmetelijken hemel en het water.

„Paul, Paul," zeide Margaretha heel zacht; „O! als ik jou eens verliezen moest! Kom mee, het is niet goed, zoo lang in het water te staren als men treurig gestemd is."

De storm werd ruw, de regen viel bij stroomen. In droomerige stemming, doornat, kwamen zij in het Hotel terug.

VI.

SPOEDIG daarop vertrok de keukenmeid uit Uccle, nadat zij van een onbekende hand de volgende tijding had ontvangen:

„Uw moeder is ernstig ziek," schreef men haar. „Zij wenscht u te zien. Als gij afscheid van haar nemen wilt, reis dan snel naar Revin."

Het meisje had noch geld, noch verlof om van huis te gaan. Zij ging naar Mevrouw de Barones en verzocht om beide. Het verlof kreeg zij met de grootste bereidwilligheid. Wat het geld betreft, vroeg Roosje hoeveel loon zij kreeg.

„Dertig franken per maand."

„Wanneer begint de maand?"

„Vanochtend is hij afgeloopen."

„Laat mij je boekje zien."

„Hier, Mevrouw de Barones."

Roosje las. „In orde," zeide zij. „Dus je hebt die dertig franken noodig?"

„Jawel Mevrouw, want anders ga ik niet op reis."

„En je moeder dan?"

„Ik heb nog een zuster thuis."

„Hier zijn de dertig franken. Geef mij er een kwitantie voor, dan kan ik het geld van den dokter terugvragen. Als je daar veertien dagen moet blijven, zal ik het misschien zóó schikken, dat ik je diensten niet meer noodig heb."

Toen de keukenmeid in Revin kwam, vond zij hare moeder in de beste gezondheid; haar zuster was zeer verbaasd over den brief dien het meisje ontvangen had. Maar een dag later dacht zij er niet meer aan en genoot veertien dagen lang met een vroolijk hart van haar vrijheid.

Eenige dagen later praatten Siska en Jeannette samen in de keuken en deelden elkaar hare indrukken mede, over de verandering die zich in Roosjes manier van doen voltrokken had. Sinds de reis naar Ostende was zij zoo vriendelijk geworden. Zij ging veel uit, had zelfs Siska gedwongen, heel intiem met haar te eten en liet het aan Jeannette over hen beiden te bedienen, doch beloofde haar, bij gelegenheid ook eens met haar te eten en voegde er bij, dat een barones niet trotscher mocht zijn dan een ander mensch en dat Siska dan haar beiden bedienen zou.

„Ja," zeide Siska argeloos tot Jeannette, „ik wist het wel, Madam is in 't geheel niet kwaad. Als je mannen of vrouwen voortdurend met woedende gezichten rond ziet loopen, dan kan je er iederen keer een eed op doen dat zij in den grond een goed hart hebben. Nu komt dat goede hart bij haar te voorschijn."

„'t Is mogelijk," zeide Jeannette. Zij zette nieuwe groene linten op haar zondagschen hoed; groen was juist de mode. Zij had een roos, zoo groot als een bord, er opgestoken om de twee einden van 't lint te verbinden. „'t Is mogelijk, maar ik geloof niet aan zulke bevliegingen van goedheid, die plotseling bij een mensch opduiken."

„Ze ziet mijnheer niet meer — is dat misschien de reden?"

„Neen, ik verzeker je Siska, er steekt iets anders achter."

„Wat dan?"

„De laatste tien dagen gaat zij dagelijks op hetzelfde uur, op denzelfden tijd van den dag uit en heeft 't heel druk als zij thuiskomt."

„Mijn groote kater, Heer in den hemel!"

„Welke groote kater?"

„Ik weet best, wat ik zeggen wil."

VII.

Op een morgen schelde Roosje driftig om Siska.

Het goede schepsel stormde verschrikt naar boven en vroeg: „Is Madam ziek?"

„Neen Siska," antwoordde Roosje fleemend, „neen, je ziet heel goed, dat ik nooit zoo gezond ben geweest."

„Och lieve God!" — Zij zuchtte. — „Je zoudt mij een groot plezier kunnen doen, — ja zeker, een heel groot plezier."

„Wat dan Mevrouw? Zegt u 't maar gauw, ik ben er voor klaar."

„Je moet naar Gent naar „Het Keizerswapen," Siska, en daar een koffer opzoeken, waarin zich het wambuis en de helm bevinden, die mijn arme man bij de burgergarde droeg. Nu is hij in den hemel en hij zal mij vergeven, dat ik

er eerst zoo laat aan gedacht heb, deze kostbare herinneringsstukken bij elkaar te zoeken. Maar ik moet ook zooveel doormaken, Siska en zooveel doorstaan. Hij zal het mij stellig vergeven. Je weet, dat hij in de Gouvernementstraat op de aanhangers der Oranjes schoot, die door Bartje Bast aangevoerd werden. Hij schoot ook op Rothier's bevel het beroemde kartetsenschot uit de kanonnen af, dat de uitwerking had, dat de sneeuw overal met bloed en vernielde ledematen van het tweede regiment jagers bezaaid lag. Ik heb het wambuis en den helm noodig, die hij op dien beroemden dag droeg. Het gewijde wambuis en de eerehelm! De reliquieën van een vaderlandschen held, Siska! Ga en haal ze in Gent voor mij. De koffer staat in den rechterhoek van den zolder. Hij is mahoniekleurig geverfd en met een slot gesloten. Hier heb je den sleutel er van."

Siska zette bepaald een krijgshaftig gezicht. „Voor een vaderlandschen held," zeide zij, „ga ik terstond. Maar de reis kost veel geld, nietwaar?" voegde het argelooze schepsel er bij, dat geen cent op zak droeg, omdat zij haar kleine spaarduitjes aan den Pieterspenning had gegeven.

„Duur?" vroeg Roosje. „Heen en terug derde klasse, middageten, avondeten en logies voor veertien dagen maakt zeven en twintig franken, tien centimes. Hier heb je ze, je kunt niet zeggen, dat ik gierig ben."

„Dat zeg ik ook niet, maar ik vind geen huis, waar ik voor één frank vijf en twintig onderkomen en de kost vind. Ik heb veertig franken noodig. Ik kan ziek worden of verongelukken op de spoor. Die lokomotieven zijn verdraaide dingen. Als ik 't geld niet noodig heb, breng ik 't terug.

Maar als ik een of ander ongeluk krijg, kan ik niet als een bedelares op de straat blijven zitten, zonder er iemand voor te kunnen betalen, dat hij mij oppakt en in 't ziekenhuis brengt. Als de postkar niet zoo duur was, zou ik liever de post nemen. Ik zeg u, ik heb veertig franken noodig."

„Hier bloedzuiger, hier heb je je veertig franken. Je weet ook niet, wat je maar verzinnen zult, om mij het vel over de ooren te halen."

„Ik ga niet als u mij bloedzuiger noemt. Ik heb er niets aan, om mij op de spoor in die wagen, waar ze den duivel voor gespannen hebben, door elkander te laten schudden. Als hij met zijn kop stoot, dan drukt hij de wagens plat, de ééne op den andere als vijgen en de reizigers mèt den wagen. Maar vóór de reis zal ik een goed gebed doen en misschien zal de duivel mij dan niet verpletteren als hij stooten gaat."

„Siska, wees maar niet bang. Nu heb je een reuzenhoop geld in je zak en je weet, het geld is tegenwoordig schaars."

„Dat geloof ik graag, want zelfs de Paus heeft er gebrek aan en hij heeft er mij door Heer Pastoor om laten vragen."

„Je komt zeker in 't Paradijs, Siska."

„Ik tracht het te verdienen, Mevrouw."

Je krijgt daar rijstepap te eten uit zilveren lepels."

„Ik zal eten wat ik krijg en alles zal best zijn, dat verzeker ik u."

Den volgenden dag reisde Siska naar Gent. Onderweg dacht zij in zichzelf: „Wat vreemd, in Gent gold haar man voor een aanhanger der Oranjes en nu beweert zij, dat hij een vaderlandsche held en lid van de burgergarde is geweest Maar ik mag geen geloof schenken aan de booze tongen; de wereld is zoo slecht."

VIII.

NAUWELIJKS had Siska het hekje achter zich dichtgetrokken, of Roosje liet Jeannette bij zich komen.

„Hier in huis is een dief," zeide zij streng.

„Een dief?" vroeg Jeannette.

„Jawel, een dief of een dievegge."

„Hebt u 't over mij?"

„Over jou of een ander."

„Ik heb nooit iets van iemand weggenomen."

„Alle bedienden —"

„Dat is niet waar."

„Zeg liever maar dadelijk, dat ik gelogen heb."

„Zeker, u hebt gelogen!" antwoordde Jeannette.

Terstond kreeg zij een oorvijg van Roosje, die haar op den grond deed tuimelen.

Woedend sprong zij op. „Als u geen oude vrouw was," zeide zij, „dan zou ik u dadelijk worgen. Wat?! Stelen? Wat heb ik gestolen? Waar heb ik gestolen? Zeg mij dat."

„Van dezen stapel."

En Roosje gunde aan de verbijsterde Jeannette den phantastischen aanblik van een hoop bankbiljetten en goud- en zilverstukken op een werktafeltje. Zij telde de banknoten na.

„Er is mij honderd franken ontstolen," zeide zij.

„Mevrouw," antwoordde Jeannette; „u bent sinds gisteren niet uit uw kamer gekomen, dus heb ik niets kunnen wegnemen. U bent niet gewend bankbiljetten, goud en zilver over de tafels rond te strooien. Die banknoten, dat goud en die vijffrankstukken liggen daar dus enkel met het doel, om u bij een of andere gemeene streek tegen mij de noodige handreiking te bieden. U wou mij uit huis jagen —

iets beters kan ik mij niet wenschen. Betaal mij maar uit."

„Hier is de afrekening."

Jeannette ging de kamer uit.

Roosje liep haar na om er zich van te overtuigen, dat zij geen gestolen voorwerpen in haar koffer pakte.

Juist kwam een jonge boer langs het hek. Het meisje wenkte hem uitnoodigend en vertrouwelijk naderbij en liet hem haar boeltje naar de halte van de omnibus naar Brussel brengen.

Toen Roosje het tuinhek hoorde draaien in zijn krassende hengsels, wreef zij zich vroolijk in de handen.

IX.

SPOEDIG ging zij uit en kwam met een slotenmaker terug, dien zij in Margaretha's kamer bracht.

„Ik heb 't sleuteltje van mijn bijouteriekistje verloren; wilt u 't voor mij openmaken?" vroeg zij.

„Met genoegen, Mevrouw de Barones."

„Neem het slot er uit en maak er precies zoo'n sleutel bij als die ik verloren heb."

„Het zou veiliger zijn om sleutel en slot een beetje te veranderen."

„Dat is niet noodig."

„Wanneer heeft u den sleutel noodig?"

„Vanavond. Ik zal u goed betalen."

„Bij voorbaat vriendelijk bedankt," antwoordde de slotenmaker. Hij was altijd nauwgezet.

Onder dit gesprek had Roosje, die zeer opgewonden was, den arbeider niet recht in 't gezicht durven zien. Zoodra zij alleen was, sloot zij zelf het tuinhek en alle binnen- en buitendeuren zorgvuldig af. Zij liet alle gordijnen neer, sloot de overgordijnen en drong als een dievegge met een dievenlantaarn Margaretha's slaapka-

mer binnèn; zij keek achter zich om te zien of niemand haar volgde. Daarna sloot zij zich op, werd angstig, keek onder de bedden en onder de kasten en ten laatste ging zij weer naar het bijouteriekistje. Bloemen, gedroogde hazelnoten, rozen, korenbloemen, afgetrokken haagtakjes, linten, teedere, liefelijke herinneringen van allerlei aard borg het in zich. Roosje woelde met bevende handen in dit gedicht van het verleden.

Zij vond een armband, dien Paul vóór de bruiloft aan Margaretha geschonken had. Hij was versierd met twee medaillons, waarin zich hunne portretten bevonden. Margaretha was gehecht aan dezen armband. Dat wist Roosje; zij nam hem op. Hij brandde haar in de handen. In haar opwinding smeet zij hem uit het kistje, keek er lang naar eer zij hem weer opraapte en stak hem toen haastig in haar zak. Terwijl zij het kistje sloot, met een moeite, die zij er onder gewone omstandigheden niet mee gehad zou hebben, zakte zij bijna in elkaar en beefde als een blad. Meer dood dan levend ging zij de kamer uit en verstopte zich in de hare. Daar had zij schrikkelijke visioenen en sliep den ganschen nacht niet.

X

Den volgenden dag bracht zij gravin Amelie in de eetkamer. Op het oogenblik, toen zij niet meer alleen was, keerde haar zelfverzekerdheid terug.

„Wij zijn onder ons, Mevrouw," zeide zij. „De tortelduifjes zijn in Ostende. Ik vertelde u al het sprookje dat ik Siska heb wijsgemaakt. Als dat onnoozele schaap met haar navorschingen op mijn zolder klaar is, zal zij bij alle uitdragers der stad aan 't zoeken gaan en vast gelooven, dat het haar aan den noodigen ijver en het noodige uithoudingsvermogen ontbroken heeft. Wij laten haar in Gent, zoo lang het ons noodig dunkt."

En Roosje haalde den armband te voorschijn.

„We hebben nog een bouquetje noodig," zeide de gravin.

„Dat vinden we boven, wilt u even meegaan?"

Roosje ging de gravin vóór naar de eerste verdieping. Zij zocht in het kistje naar een ruikertje verwelkte madeliefjes. De steel van het bouquetje werd door een gouden ring bij elkaar gehouden, waaraan zich aan een fijn gouden kettinkje twee eveneens gouden hangertjes bevonden: een doodshoofd en een herdershond.

„Dat was het eerste bouquetje, dat hij haar heeft gegeven en dat zij ooit van een man heeft gekregen," zeide Roosje.

„Neem het," zeide de gravin en haalde uit een portefeuille een brief te voorschijn, op zeer stevig papier geschreven.

„Lees dit en steek het bij u," zeide zij tot Roosje, terwijl zij haar den brief overreikte.

Roosje las:

„Liefste AMELIE

Wat kunnen jou eenige verdroogde bloemen schelen? Wat stof, wat hooi zijn zij voor jou — blijft er wel iets anders over van zulke souvenirs uit het plantenrijk?

Hier, neem dus het hooi, het stof en mijn portret er bij, daar je mij nu eenmaal de eer aandeed er om te vragen.

Verwacht mij heden avond.

PAUL."

„Hij heeft dat zelf geschreven en onderteekend, indertijd, toen hij u liefhad?" vroeg de oude vrouw.

„Ja."

„Zonder datum?"

„Die schreef hij nooit op zijn brieven."

„Maar dan," hernam Roosje op somberen toon, alsof zij een of anderen struikroover de vergunning had gegeven voor hare oogen het kloppende hart harer dochter te verscheuren, „dan heb ik haar in mijn macht! Zij zal altijd bij mij blijven, zal hem niet meer lief kunnen hebben, want zij zal hem verachten als modder op de straat. Dat ruikertje, waarover hij zoo minachtend spreekt, heeft hij niet van een geliefde vrouw gekregen, anders..."

„O neen, mevrouw. Hij kreeg het van een of ander meisje, dat hartstochtelijk aangelegd was en altijd lust had met den eerste den beste samen ergens buiten te gaan eten. Waar Paul deze bloemen opgeraapt heeft, weet ik niet. Maar zij wekten mijn jaloezie op toen ik eens in zijn lade snuffelde. Dat zult u wel kunnen begrijpen. Zijn portret en het bouquetje met dezen ouden brief, die geen datum draagt en waarvan het papier nog heelemaal frisch is gebleven, zullen ons ter overwinning voeren."

„Wat ben ik gelukkig!" riep Roosje met ontroerde stem.

„Uw nieuwe woning staat klaar," voegde de gravin er bij. „Ze is prachtig, mooi ingericht en geriefelijk."

„En zeer duur! Ik had vastgesteld..."

„Uw berekening is aanmerkelijk overschreden. Maar daarover behoeft u zich niet te verontrusten."

„Zult u het betalen?" vroeg Roosje ademloos.

„Zeker, ik zal 't betalen," antwoordde de gravin en trok minachtend de schouders op.

Roosje deed alsof zij zich niets aantrok van die aristocratisch minachtende vrijgevigheid, waardoor zij in de weinig voorname rol van een betaalde koppelaarster gebracht werd, juist goed genoeg om weggejaagd te worden, als men haar niet meer noodig heeft.

„Op wiens naam heeft u het huis gehuurd?" vroeg Roosje deemoedig.

„Op den naam van één mijner vrienden, Baron van R. Daar zal men u niet opsporen. Hier zijn de sleutels. Als onze tortelduifjes uit Ostende terugkomen, moet u alleen zijn met Margaretha. En dat zult u ook. Ik zal zooveel zieken op den dokter laten neerregenen, dat hij terstond bij zijn aankomst in beslag wordt genomen. Een heele week lang zullen zijn dagen en nachten ingenomen zijn. In dien tusschentijd . . ."

„Ik weet, wat mij te doen staat," antwoordde Roosje.

Zij was zelf verwonderd, toen zij haar hart zwaar voelde worden en haar ziel pijn doen op het oogenblik, waarop zij hare liefste wenschen de vervulling zag naderen.

XI.

TEGEN het einde der week kwamen de jonggehuwden thuis. Roosje had bericht ontvangen van hun komst en wachtte hen af, haar gezicht tegen één der ramen van de eetkamer gedrukt. In haar zak streelde zij den brief, den armband en het ruikertje van madelieven.

Nauwelijks waren zij thuis, of een bediende bracht bericht aan den dokter, dat mevrouw van B. B. ernstig, misschien doodelijk ziek was en dadelijk zijn bezoek verwachtte.

Hij kuste Margaretha zacht, teeder op haar voorhoofd, op haar oogen, op de wangen, door de zon verbrand, op haar mooie mondje, nog frisch door de zeelucht; en daarna liet hij haar alleen.

Margaretha kwam de eetkamer binnen.

Diep in Roosjes hart riep iets: „Gun haar een oogenblik rust. Wacht nog eer je toeslaat. Heb medelijden met de reine vreugd, die haar liefelijk gelaat stralen doet."

„Neen," antwoordde de booze ijverzucht.

„Zoo zoo," begon zij en liet Margaretha niet eens tijd genoeg om te gaan zitten.

„Heeft u u goed geamuseerd op reis, Mevrouw mijn dochter?"

„O ja Moeder! Maar waarom zegt u Mevrouw mijn dochter tegen mij? U moest mij liever een kus geven. 't Is toch geen misdaad, dat ik naar Ostende ben gegaan en nu weer thuiskom?"

„Natuurlijk was hij erg lief voor je?"

„Ja."

„En verliefd en teeder en toegewijd?"

„Ja."

„En hij heeft je gezegd, dat hij je aanbidt, dat hij je boven alles liefheeft, dat hij zonder jou niet leven kan?"

„Dat heeft hij niet gezegd, maar dat is zoo," antwoordde Margaretha, wier hart heviger begon te kloppen, terwijl zij haar moeder aankeek.

Roosje haalde den brief, den armband en het bouquetje uit haar zak en gaf ze aan Margaretha.

Terwijl het van nature bleeke gelaat harer dochter bij elk woord van den wreeden brief meer en meer tot lijkachtige vaalte verschoot, sloop Roosje om Margaretha heen als een oude wolvin om een schaap. Hoonend, vinnig spotte zij:

„Is dat ook vereering voor je, dit hier? Is dat liefde boven alles? Het leven, dat zonder jou niet te dragen zou zijn? Ja, lees maar, lees het nog eens, draai en keer het papier! Je kunt niet loochenen, dat deze brief door hem geschreven is. De gravin heeft hem mij toegezonden omdat zij verontwaardigd was over deze ontzettende gemeenheid. Wat denk jij er van?"

Margaretha antwoordde niet.

„Is die dokter geen leugenachtig sujet, geen schoft? Had ik niet gelijk met hem te verafschuwen?"

Margaretha antwoordde nog altijd niet.

„Wil je weg van hier?"

Margaretha drukte het bouquetje fijn tusschen hare bevende vingers, wierp het op den grond, vertrapte het en spuwde op het stof. Daarop nam zij Roosje bij den arm en trok haar driftig mee de kamer uit.

Roosje raapte den ring, den herdershond en het doodshoofd op. Toen ging zij al haar geld halen. Zij zette haar hoed op, liep haar dochter na, verliet met haar het huisje en wendde zich

naar den straatweg, zonder dat Margaretha op de tallooze vragen, die haar moeder tot haar richtte, met één syllabe antwoordde.

Het was vier uur 's middags.

De beide vrouwen huurden een rijtuig aan het station van de diligence.

„Breng ons naar de Marnixstraat bij Mijnheer van R," zeide Roosje tot den koetsier.

Terwijl het rijtuig voortrolde, vroeg Roosje wel twintigmaal aan Margaretha: „Wat beteekent het zinnebeeld van den herdershond en het doodshoofd?"

Margaretha antwoordde niet. „Ben je boos op mij?" vroeg haar moeder alweer.

Niets, geen woord, geen beweging.

Het rijtuig hield stil in de Marnixstraat. Een knecht deed de deur open zonder op aanbellen te wachten.

Margaretha liep, steeds zwijgend, recht door den tuin naar een rieten stoel, die tegen den muur van het huis stond. De tuin was eigenlijk slechts een tuintje, een paar muren, met sierplanten behangen, een nestje van bloemen en bladeren. In een hoek was een boersch priëel. Over de muren heen ontwaarde men een mooien, geheel witten gotischen toren. De vogels zongen in de kastanjeboomen van een grooten tuin, die in een rechten hoek naast het tuintje lag.

Opgesloten leeuwerikken tjilpten in hunne kooien, die tegen de muren van het huis er naast hingen, en koesterden zich behagelijk in de warmende zon. De kloppende slagen, waarmede een kleine klokkentoren zwaarmoedig den tijd aangaf, stegen omhoog naar den blauwen hemel, waarover zwaluwen vlogen. Enkele vlinders speelden boven de bloemen.

„Zou je je hier gelukkig voelen?" vroeg Roosje.

Margaretha wierp haar een verpletterenden blik toe en verliet den tuin om het huis binnen te gaan.

„Waarom kijk je mij zoo aan? Waarom spreek je niet? Zullen wij naar boven gaan naar je kamer?"

Roosje durfde bijna niet op vertrouwelijken toon met haar dochter spreken. Zij wilde met haar het vertrek binnengaan, dat met uitgelezen smaak voor Margaretha ingericht was. Doch deze greep haar bij de schouders en schoof haar de kamer uit.

„We moeten dat oogenblik van boosheid maar voorbij laten gaan," zeide de oude vrouw teleurgesteld en ongerust tot zichzelf.

Haar geweten knorde in haar hart en zeide tot haar: „Je verdient deze slechte behandeling."

Zij deed door het kamermeisje biersoep in Margaretha's kamer brengen om haar slaperig te maken, zooals zij zeide.

Het zwijgende slachtoffer liet zich het eten voorzetten, doch sprak even weinig tegen het meisje als tegen haar moeder.

Slechts toen het meisje aanstalten maakte om langer te blijven dan strikt noodig was, stond zij op en keek haar met haar groote, starre oogen aan. Het meisje haastte zich, ontsteld de kamer te verlaten en alles wat er gebeurd was aan Roosje over te brengen. De oude vrouw trachtte zichzelf wijs te maken, dat zij zeer voldaan was; maar ten slotte maakte zij zich toch gereed, ten hoogste beschaamd in haar bed te kruipen. Het was haar, alsof om haar heen zachtjes gesproken werd, alsof een stem zeide: „Je hebt een misdaad begaan."

„Kom, kom!" spotte zij hardop, om zichzelf te bewijzen, dat zij geen angst voelde; „een misdaad? Omdat ik een paar verliefden van

elkaar af heb gehaald! Een misdaad? Kom, kom!" Daar de oude vrouw bang was, misschien niet te zullen slapen, liet zij zich eveneens een biersoep maken. Toen zij hiermee tot boven aan toe vol was gepropt, legde zij zich op bed en sliep, door halve dronkenschap beneveld, in.

De avond daalde.

Om tien uur hoorde Roosje een geritsel, dat haar wakker had gemaakt.

Iemand beproefde het slot van de straatdeur te openen.

„Dieven!" dacht zij. Hijgend van angst luisterde zij. Het hart bonsde in haar borst of het springen zou.

Zij riep: „Josephine, Josephine!"

Het meisje kwam.

„Heb je leven gehoord?" vroeg Roosje.

„Ja," zei het meisje.

„Sluit gauw mijn kamerdeur af, 't zijn dieven. Sluit 'm gauw af!"

„Het zijn geen dieven, 't is de jonge mevrouw maar, die in den tuin gaat wandelen."

„Niet de tuindeur, maar de voordeur werd door iemand opengedaan."

Roosje schoot haastig wat kleeren aan. In haar brein doemden in verwarden vorm sombere gedachten op. Zij voelde in haar zak naar den gouden ring en de hangertjes, die aan het rui-

kertje geweest waren, schrikte en trok haar hand terug alsof zij gebeten was. Maar hoe meer deze zwarte gedachten wonnen in kracht, hoe sterker ook haar moed terugkwam. Zij nam een lamp, ging naar beneden, stootte de tuindeur krachtig open, waagde zich naar buiten en riep: „Margaretha! Margaretha!"

Niemand antwoordde.

Roosje liep den tuin door. De wind bluschte haar lampje uit. Zij deed de deur naar de straat open. De grendels waren weggeschoven.

„Margaretha! Margaretha! Mijn dochter is uit huis geloopen!" schreeuwde Roosje, en klom naar de eerste verdieping om er zich van te overtuigen.

Zij zag Margaretha's kamerdeuren wijd open gapen; pikzwart teekenden zij zich tegen de duisternis, die op zichzelf al zwart was, af. Desondanks tastte Roosje in donker naar het bed: het bed was leeg.

„Mijn dochter is weg! Mijn dochter is weggeloopen! Ik heb mijn dochter gedood!"

Zij schreeuwde 't uit en wilde naar buiten gaan. Het dienstmeisje gooide haar een omslagdoek om de oude, onbedekte schouders. Roosje had alleen haar hemd en een rok aan. Tegen haar wil trok het meisje haar schoenen aan. Zij vroeg haar op smeekenden toon, in huis te blijven, verzekerde haar, dat Mevrouw Margaretha stellig naar het kasteel, naar haar man terug was gekeerd en dat niemand zich bezorgd over haar behoefde te maken.

De waarheid zeide het meisje niet: zij was namelijk moe en slaperig en wou graag weer naar bed.

Roosje ging alleen. Terwijl zij op goed geluk voortliep en in alle hoeken, op alle wegen haar dochter trachtte te ontdekken, hoorde zij, meende

zij stellig haastige schreden en het ruischen van een zijden kleedje te hooren. Plotseling drong een gedachte haar als een roodgloeiend stuk ijzer in de hersenen. „Het water!" zeide zij, „het water!"

„Waar plegen de menschen zich in Brussel te verdrinken?" vroeg zij zich af.

„Het kanaal is de plaats, waar de menschen zich in Brussel in 't water werpen," antwoordde een doffe stem, die in haarzelve sprak, maar die zij naast zich meende te hooren.

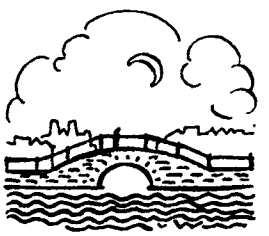

In het kanaal? Zij begon als een waanzinnige te rennen. Overlegde wat de kortste weg was, vond hem niet, liep alle boulevards af tot de Allèe verte. Zij bereikte bijna het einde. Maar hier weigerden hare oude beenen haar den dienst. Zij trachtte voort te loopen, maar kon zich slechts nog voortsleepen en dus sleepte zij zich voort. Het scheen haar toe, dat zij aan den anderen kant van de leuning een vrouw langzaam zag voortloopen.

„Margaretha!" zeide zij. Zij was niet in staat te schreeuwen. Roosje rochelde, maar zij vond nog steeds de kracht om zich voort te sleepen. Zij richtte zich zelfs op. Bij de brug was zij bijna gevallen; zij richtte zich hoog op, viel en kroop op haar knieën verder. Zóó kwam de vrouw bij de brug.

„Margaretha!" wilde Roosje roepen. Vergeefsche inspanning. Haar stem was zacht en overwaasd als in een verschrikkelijken droom.

De vrouw kroop over de brug. Zij hief zich op, klemde zich vast aan de leuning en trok zich door de kracht harer vuisten vooruit.

Roosje ontwaarde een bleek, prachtig, vastbesloten gelaat.

„Margaretha!" wilde zij nog eens schreeuwen.

Ja, dat was haar dochter.

Margaretha bleef staan aan den rand van het water, twee schreden van het talud af. Op hare knieën sleepte Roosje zich naar haar toe, om de japon harer dochter te bereiken. Zij deed alle moeite niet door haar gezien te worden.

Zij was zich ervan bewust, dat Margaretha zich in het kanaal zou storten, als zij haar zag. Zij ontwikkelde kracht, list, moed. Zij kroop naar haar dochter toe als een slak, als een slang.

Margaretha hief hare starende, diepe blikken op naar den hemel, liet ze dalen naar het water. Zij had de handen niet gevouwen om te bidden, zooals menschen doen, die sterven gaan. Geen gevoel van teederheid verhelderde haar gezicht dat krijtwit zag in het maanlicht. Zij dacht aan den gehaten man, die haar reine jeugd, haar schoone liefde door een gemeenheid een slag in 't gezicht had gegeven. Dat was te zien aan den trek van pijnlijken toorn op haar gezicht. Zij was besloten te sterven omdat zij het doen moest. En trotsch, oogenschijnlijk koud als een Indische weduwe, die den brandstapel van haar gestorven echtgenoot beklimt, maakte zij zich gereed, levend in het koude graf harer liefde neder te dalen. Het water was zwart, de maan blonk helder. Een blauwachtige nevel bedekte de velden. Roosje kroop steeds voort.

Plotseling stiet zij een vreugdekreet uit. Met tijgerachtigen greep had zij het kleed harer dochter gegrepen en rukte er aan, dat de stof bijna scheurde.

„Waar ga je heen?" vroeg zij toornig en klemde zich vast aan Margaretha.

Zij deed haar vallen, zoodat zij haar niet ontsnappen kon

„Waar ga je heen?"

Margaretha wilde zich vrij maken en sloeg op Roosje in, die echter niet losliet.

„Waar ga je heen? In het water? Luister dan toch: alles is niet waar! Hij heeft je niet bedrogen! Het was een oude brief, een oud bouquetje! Ik zelf heb dat allemaal gedaan om je bij mij te hebben, Grietje! Ik was het, je moeder, die je al te zeer liefheeft! Grietje, je moet naar hem terugkeeren. Het is billijk dat ik mij opoffer. Niet in het water! Niet in het kanaal! Niet in den dood! Luister, spreek dan mijn kind, mijn dochter!"

Margaretha verweerde zich. Zij kreeg kramptrekkingen. Haar kracht verdubbelde zich, maar Roosje liet niet los. Zij schreeuwde — eindelijk kon zij tegen haar wil een gehaten naam uitschreeuwen, die nooit uit haar mond wilde:

„Paul, Paul heeft je lief! Ik verzeker het je! Paul heeft je lief! Hij heeft je lief, zeg ik je! Ik zeg je, dat Paul, Paul je liefheeft! Kom!"

En terwijl zij dit zeide, trok zij haar dochter bij hare kleeren, bij hare armen terug: „Grietje, ik heb gelogen, gelogen, gelogen! Je moeder heeft gelogen, Grietje, hoor je, gelogen, gelogen! Dochtertje, je moeder heeft gelogen!"

Margaretha begon te snikken.

Dat was een goed teeken. Roosje streelde haar, kuste haar, zeide haar duizend teedere woorden. De kramptrekkingen hielden op. Plot-

seling stond Margaretha op, zij trok haar moeder omhoog.

„Ik heb gelogen, gelogen!" herhaalde Roosje telkens.

„Kom mee naar Uccle," antwoordde Margaretha. „Geef mij uw arm. Als het noodig is, zal ik u dragen."

XIII.

De twee vrouwen gingen op weg.

Roosje sleepte zich voort aan den arm harer dochter, die na eenige schreden genoodzaakt was, hare woorden waar te maken en haar moeder te dragen. Op den koninklijken straatweg kwam een rijtuig voorbij, waarin een verliefd paartje zat. Dat zijn grootmoedige menschen.

„Mevrouw," zeide de jonge man, klom uït het rijtuig en kwam naar Margaretha toe. „U heeft daar een zware vracht te dragen. Stap in dit rijtuig en zeg den koetsier, dat hij u brengt waarheen u verlangt."

Margaretha nam het voorstel aan en zette haar moeder meer dood dan levend in het rijtuig.

„Waar moet ik u heen rijden?" vroeg de koetsier.

„Naar Uccle."

„Naar Uccle. Zoover ga ik niet."

„Voor twintig franken?" vroeg Margaretha.

„Laat mij eerst de twintig franken zien..."

„Hier zijn ze."

„Oho!" kwam de koetsier en nam zijn hoed af. Hij had nog eenige van hetzelfde soort in Roosjes beurs zien schitteren. „Dat maakt een verschil, Mevrouw de Hertogin. Waar moet ik mijn paard laten stilstaan?"

Tegenover het hek naar het buiten van Graaf Coghen."

Het rijtuig reed in draf heen.

„Nu Moeder, spreek," zeide Margaretha.

Roosje begon en vertelde Margaretha de geheele vernederende waarheid. Zij was heel bedroefd geweest, dat zij hare dochter niet meer bij zich had en wilde het daarom tot een echtscheiding laten komen. Op een dag kwam Gravin Amelie naar haar toe en noodigde haar ten eten op haar kasteel. Zij werd daar als een koningin bediend. Er werd over den adel gesproken, men bewees haar, dat zij van haar mans zijde barones was en er zeer verkeerd aan deed, haar titel niet te doen vaststellen. Vandaar hare toiletten naar de allernieuwste mode, vandaar het bezoek van mijnheer Bouffart, een echte „geslepen dief."

Gravin Amelie deed haar bekentenissen. Ook zij wilde Margaretha van Paul aftrekken. Een oude brief, een portret en verwelkte bloemen, die uit een kistje gestolen waren, schenen haar toe een scheiding te kunnen bewerken. — „De gravin is nu juist in je huis," voegde Roosje er bij.

„Laat de paarden zoo hard loopen als ze kunnen!" riep Margaretha den koetsier toe.

„Levend of dood, u zult er op tijd zijn," antwoordde deze.

Het was een krachtig span.

Het rijtuig rolde voort als de wind.

Twintig minuten later zette hij op een teeken van Margaretha de beide dames tegenover het hek van Graaf Coghen af.

„Waarom niet bij ons?" vroeg Roosje.

„De gravin kon mij aan hooren komen. Blijf hier, Moeder. — Hier hebt u geld. Zorg goed voor Mevrouw, ik kom terug om haar te halen," zeide Margaretha en gaf, zonder het te weten, den koetsier meer dan honderd franken in goud.

Deze had vlug het aantal geldstukken geteld en wreef zich vroolijk in zijn handen.

Margaretha vloog meer dan zij liep naar haar huis. Zij liep over het grasveld, zag licht in het sousterrein, bleef in het voorhuis staan, hoorde een stem — de stem der gravin, toen deze juist zeide: „Geloof mij, je zult nog liefhebben. Paul, je bent niet alleen op deze wereld..."

De dokter antwoordde: „Ik zal alleen zijn, voor altijd heel alleen, wanneer datgene, dat gebeurt, werkelijk gebeurt; als ik niet met open oogen droom, als ik niet het stompzinnige speeltuig van een waanvoorstelling ben."

„'t Is zoo..." zeide de Gravin.

„Neen, dat is niet waar, dat is niet mogelijk. Margaretha heeft mij niet bedrogen, zij heeft niet op één dag haar liefde, onze liefde vergeten, met voeten getreden. Zij had mij lief — zoo iets voelt men, Mevrouw. Slechts vijf maanden gehuwd! Vijf maanden van volle teederheid van haar kant, volle vereering van mij! En plotseling, zonder eenigen grond, zelfs zonder eenig voorwendsel? Neen, dat is onmogelijk! Nu jaag ik al zes uur lang met slappen teugel te paard in 't rond, overal heên, niet als een mensch, neen, als een ding, zonder dat ik mij doordringen kan van het besef, dat ik haar zoek, dat zij niet meer hier is. Nu blijft mij niets meer over, dan op haar te wachten. Zij zal terugkomen, schud uw hoofd niet, zij zal terugkomen, zeg ik u!"

„Het vrouwenhart is zoo wonderlijk," hernam de Gravin. „Een gril, een onbekende, een toeval is genoeg. Dikwijls steelt een man op een zeker oogenblik de liefde eener vrouw. En trouwens, hoe zou men op een arm meisje kunnen bouwen, dat in een herberg opgevoed is?"

„Dat is nu juist die smachtende, langgerekte

hoogmoedig beklagende toon," hernam de dokter, „waaronder de vrouwen uit uw kringen de koude wreede huichelarij zoo goed verbergen, die welwillendheid voorgeeft om des te erger te schaden. Hoe ik op een meisje uit een herberg bouwen kan, vraagt u? Nu Mevrouw, altijd nog wel iets meer dan op u! Niet om de herberg, maar om haar karakter. Speel nu niet de verwonderde! U beleedigt Margaretha, daarom beleedig ik u. Dat is een daad van gerechtigheid. En zijt gij overigens op eenige lorrige kleederen na niet allen dezelfden, is het soms niet waar, dat gij of ge bovenop de ladder of onder in het volk of vlak bij den troon leeft, door denzelfden noodlotsdrang gedreven wordt, dat gij, al naar uw temperament, eerbare vrouwen wordt of avonturiersters? Margaretha is eerbaar van nature. Zij bezit zooveel energie, zooveel schaamtegevoel en zooveel natuurlijke waardigheid en fijn gevoel, dat het mij onmolijk is, haar in staat te achten tot zulk een gemeene en domme misdaad als echtbreuk."

„Wat spreekt u een vreemde taal, terwijl u toch dokter bent en man van de wereld!"

„Juist omdat ik geneesheer ben en man van de wereld, dat beteekent dubbel op mijn hoede te zijn, heb ik Margaretha tot vrouw gekozen. Ik heb lijken en gewetens ontleed, ik heb de geringste roerselen des levens en de menschelijke gedachte bestudeerd. Ik weet, wat leven en frischheid des harten en van het lichaam beteekent. Die vind ik in Margaretha en daarom heb ik haar lief. Tegenover u allen, hooggeplaatste burgerlijke vrouwen en voorname dames, die gewoonlijk meer stof dan vleesch, meer manieren dan gevoelens hebt, die zooveel lange uren verbruikt om te borduren, om heerlijk te lasteren en om u aan de uitgezochtste uitspat-

tingen over te geven — tegenover u ben ik altijd tot wantrouwen, tot vinnigheid geneigd, ofschoon ik u ook, ondanks de wijze waarop u met den goeden toon omspringt, verrukkelijk vind, zoodra de natuur u zoo geschapen heeft. U kent niets mooiers dan krabben door fluweelen pootjes toegebracht, dan argeloozen buit, waar u mee speelt eer u ze met uw kleine tanden vernielt. U bent bewonderenswaardige panterwijfjes met blanke handschoenen, prachtige katten in kanten gewaden. Daarom bewonder ik u en ontvlucht ik u. Ik ken u allen door en door en heb in romans genoeg over u gelezen. Bijna had ik Margaretha niet ontmoet, die in niets op u gelijkt en die mij juist zoo boeit door haar volksaard, door haar onwetendheid wat betreft de dagelijksche omgangsvormen, door de oorspronkelijkheid harer gevoelens, door hare ongewilde ontroeringen en gebaren, waarin zich elken indruk verraadt."

„Meer dan wij beteekent zij ook niet; u heeft haar lief, dat is alles," antwoordde de Gravin.

„O ja, ik heb haar lief als een geliefde, als een minnende, als een naïeve, ware, goede vrouw, een levend beeld, dat den machtigen beeldhouwer van leven en ziel, de natuur, gelukt is. In mijn oogen is zij liefelijk, mooi en rein, kostbaar en goddelijk, en ik heb haar lief, Mevrouw, zeker, ik heb haar lief! Haar te bezitten bracht mij in een roes en zal mij elken dag meer bedwelmen. — Maar waar ben je, waar kan ik je vinden?" riep hij vol smart uit.

Margaretha was gelukkig, nu zij zich gewiegd voelde door zulke ideale gedachten en haar medeminnares verpletterd zag onder de liefde, die de dokter in de wijze waarop hij over haar sprak, voor haar aan den dag legde. Zij wachtte zich wel, haastig binnen te komen.

„Dat moet men juist maar weten," hernam de Gravin.

Plotseling sloeg de dokter zich voor het voorhoofd. „Waar is zij? Natuurlijk, waar Roosje is!" gaf hij zichzelf ten antwoord.

„De bedienden zijn weg, het geheele huis is leeg! Die oude heks heeft stellig een of ander plan uitgebroed! U behoort er ook voor de helft bij, Mevrouw. O zoo, u bloost. Nu herinner ik mij den straatweg naar Parijs, den windhond, den dikken heer in een wit pak, uw stem met den metaalklank er in, uwe woorden ... Wat heeft u gedaan, ongelukkige, wat heeft u uitgevoerd?"

Doch de Gravin wierp zich voor hem op de knieën.

„Paul," zeide zij met gebroken stem, „Paul, vergeef mij. Ach, wij arme vrouwen, wij zijn tot alles in staat, als wij liefhebben. Hoe dikwijls reeds stond ik op 't punt op klaarlichten dag naar je toe te komen om je uit hare armen te scheuren. Ik wil je hebben Paul, versta je, ik wil je hebben! Je bent hard en boos tegen mij geweest. Je hebt mij genomen en gehouden en toen als een lichtekooi laten vallen, omdat ik aan een ander een afscheidsbrief schreef. Had je misschien gewild, dat ik, een weduwe, jong en naar men zegt, mooi, en zooals ik weet geliefd door velen — dat ik voort zou leven zonder iemand toe te staan, dat hij mij lief heeft? Kijk mij niet zoo aan, ik ben in 't geheel niet verachtelijk, ik ben alleen ongelukkig. Ja, heel ongelukkig! Ook mij drijft het noodlot naar je toe. Paul, is het dan een misdaad, je lief te hebben?"

„Zeg mij, waar zij is, als je mij lief hebt!" antwoordde de dokter. „Ik verzoek het je, ik smeek er je om. Sta op, spreek, blijf niet zoo in die houding op den grond, waardoor jij en ik ver-

nederd worden... Mevrouw, Mevrouw... Amelie, zeg mij, waar is Margaretha?"

„Neen, ik zeg 't je niet. Zij is dáár, waar Roosje is. Zoek!"

„Ik zal je tot spreken weten te dwingen," zei de dokter en kwam naar haar toe.

„Mij dwingen? Misschien door mij te slaan? Zou je dat wagen? Of door mij te dooden? Kun je dat willen? Er behoort moed toe een vrouw te dooden en meer nog een vrouw uit de beste kringen! Waar zou je mijn lijk begraven? Misschien zou je er op schreien als je het jong en mooi voor je zag liggen, te mooi om als voedsel voor de wormen te dienen. Sla mij dan, dood mij Paul!... Ik heb je lief!"

„Waar is zij, zeg 't mij, ik smeek 't je! Zeg 't mij en ik zal je vergeven, Amelie."

„Wat zeg je dat mooi! „Amelie!" Dus je bent mijn naam nog niet vergeten. O, je hebt haar lief en vindt haar toch niet, je voelt niet, waar zij is, je voeten brengen je niet tegen je wil naar het huis, waarin zij zich verbergt. Dus je verstaat de kunst niet, je als een magneetnaald binnen een mijl omtrek, binnen honderd mijlen naar den pool van je liefde te keeren. En dat noem je liefde? Loop heen."

„Zul je mij nu zeggen, waar je Margaretha verborgen hebt, ja of neen? Je hebt den dood voor oogen!"

„Goed, maar spreken doe ik toch niet. Ik heb je lief als je zoo woest en zoo heerlijk bent. Verpletter mijn hoofd maar met je gebalde vuisten! Ga er heen over mijn lichaam, verpletter mij de borst met je voeten! Je laarzen kunnen zich niets mooiers denken, geloof ik. Waar wacht je nog op? Dat ik spreken zal? Gebied gindschen muur, je te antwoorden!"

Margaretha deed de deur open. De Gravin week ontzet, verslagen terug...

„Hier is de muur, Paul, mijn man!" riep de als uit den dood verrezene uit en viel haar man om den hals. „Je bent goed, dat je niet aan mij getwijfeld hebt. Weet je, waarheen ik gegaan was? Naar het kanaal om mij te verdrinken. Ik dacht, dat je mij niet meer liefhad. Ik was mijn hoofd kwijt. Ik weet, dat het niet goed is, maar ik zag niet helder, ik geloofde de booze tongen. Men gaf mij bewijzen, een brief, bloemen, een armband. Twee spinnen hadden een net gesponnen om mij, die niemand kwaad heb gedaan, er in te vangen. Maar je hebt mij lief, ik ben gelukkig, ik zou niet boos kunnen zijn, niet eens op u," zeide Margaretha en wendde zich tot de Gravin. „Hier is uw shawl, uw hoed, ga weg, Mevrouw en beproef nooit meer menschen van elkander te halen, die elkaar liefhebben. Bijna had u het zoover gebracht, dat ik als lijk hier werd binnen gedragen. Ik vergeef u."

De Gravin zou gaarne een waardige houding bewaard hebben, maar zij voelde zich belachelijk, veracht, bespottelijk. Toorn, schaamte en angst drukten haar neder. Margaretha was grooter, sterker dan zij. Onder de blanke, lenige vormen harer mollige handen, harer prachtige armen, was het als staal en ijzer. Op haar verbleekend gelaat, in de voorname heerlijke ronding ervan, op hare witte saamgeperste lippen, in de driftig verwijde neusvleugels, in hare zwarte dreigende oogen, die haar vijandin aanstaarden als de oogen eener tijgerin, op het punt zich op een wijfje te werpen op wie zij jaloersch is, vlamde een toornig vuur. Dit meisje uit het volk zocht volgens haar opvoeding naar een wapen, een lichter of een bronzen beeld,

om daarmee haar medeminnares te lijf te gaan.

De Gravin ging de kamer uit.

Toen zonk Margaretha, bevend over haar geheele lichaam in een stoel. Haar hart ontspande zich, zij stootte eenige rauwe klaagtonen uit en barstte toen plotseling in tranen uit. Zij keek Paul aan met innig lieve oogen, waarin zich waarachtig geluk omdat zij hem weergevonden had, weerspiegelde. En den ongelukkigen man was het daarbij, alsof een schooner paradijs, dan wat den Christen beloofd is, voor hem openging om hem te ontvangen. Toen viel zij hem opnieuw om den hals.

Beiden bleven verzonken in de droeve, liefelijke, goede en stille verukking, die altijd het einde is van een groote smart.

Eindelijk sprak de dokter het eerst:

„Nu Margaretha, vertel mij alles, dierbaar kind, dat geloofde niet meer bemind te zijn en zonder te weenen, zonder te klagen, zwijgend den dood tegemoet ging. Zeg mij alles, dierbaar mooi kind, voor wie er niet genoeg kussen, niet genoeg teederheid bestaat. O, mijn liefde, spreek, dat ik lang, lang je lieve stem hoor."

„Ik heb je al alles gezegd," antwoordde Margaretha, terwijl zij tevreden lachte door haar nauw gedroogde tranen heen.

„Morgen heb ik je nog veel te zeggen, maar men moet niet alles op één dag uitputten. Als je het dan weten wilt: ik ben daarheen gegaan, waar men zich, naar ik in de couranten heb gelezen, in Brussel pleegt te verdrinken. Ik heb water en nevel gezien, ik had 't koud, maar nog kouder was ik zelf. Ik kon mij er niet in werpen en toch scheen het mij toe, dat jij mij meer zoudt liefhebben, als ik niet meer op de wereld was. Dan weer dacht ik er aan, dat ik een kind zal hebben, en dit deed mij stilstaan;

ik blikte omhoog naar den lieven God en 't was in mij alsof hij mij gezegd heeft, dat ik niet sterven mocht. Ik ben aan den rand blijven staan. Maar plotseling, terwijl ik bedacht dat jij mij bedroog en dat zoo iets een gemeenheid was, schenen mijne zenuwen zich saam te trekken tot een dikken klomp, en die trok, trok zoo sterk en ik voelde mij zoo akelig, o zoo akelig en ik zag een groote bleeke vrouw, die mij riep en tot mij zeide: „Kom, je zult niet meer lijden..." Dat was de dood, nietwaar Paul? En ik stond op 't punt mij in het water te werpen, toen Moeder kwam."

Roosje, die in het rijtuig was gebleven, was volkomen haar hoofd kwijt. De gedachte, dat zij tegen haar wil haar dochter in de armen van den zelfmoord had gedreven, dat zij hare dochter door een misdaad bijna verloren had, maakte haar dol. Zij zag haar weer, zooals zij heel klein in de wieg lag. Grietje groeide op, lachte, schreide, sloeg haar, had kuurtjes en Roosje aanbad haar. Grietje werd een jong meisje, wier opvoeding door Roosje geleid werd. Zij trachtte haar slecht en eerzuchtig te maken, maar dit herbergmeisje zou rein blijven, zou niet worden wat de Gentenaars zoo teekenend een „Tafel-hoer" noemen. Roosje zag hoe zij geëerbiedigd werd en alle vuile opmerkingen om haar heen tot zwijgen bracht. Men sprak in Gent vol achting over Grietje, zoodat zelfs voorname dames ijverzuchtig op haar waren. Zij werd als koel beschouwd. Dit vond Roosje best. En nu had zij haar bijna gedood! Dat zou nooit weer gebeuren. Dan was het toch beter, haar in het huis van dien schoonzoon te zien, die toch een fatsoenlijk man was — haar getrouwd en moeder van een gezin te weten.

Maar nooit meer die dreigende toon, nooit meer dat vreeselijke kanaal, die angst! Er kwam twijfel over haar: had zij haar dochter werkelijk gered? Misschien had de gravin bereikt, dat Paul weer verliefd op haar werd... Was Margaretha niet weggegaan uit het huis van den dokter, om nog eens daar ginds naar het zwarte koude water te loopen?

„In galop koetsier, in galop! rechts, links, nu weer rechts! Ik trek je bij je mouw als je stil moet houden!"

Als een pijl uit een boog schoot het rijtuig voort.

„Hier!" schreeuwde Roosje, „hier!" En zij sprong uit het rijtuig eer de koetsier de paarden had ingehouden.

Roosje stortte hals over kop het huis binnen, rende naar de eetkamer en toen zij haar dochter zag, nam zij haar den dokter uit de armen, keek haar aan met oogen, die langzamerhand vochtig werden, draaide haar om en om als een ledepop en mompelde in zichzelf: „Ja, dat is zij, dat is Grietje, die ik wedergevonden heb, mijn Grietje. Ja, zij is 't!"

En zij wischte haar het stof van de schoenen.

„Zij heeft zich niet verdronken, ik heb haar weggetrokken. Neen, Grietje, neen! Ik zal het nimmer weer doen! Nooit meer, God moge mij verdoemen als ik je ooit weer verdriet doe!"

En toen wendde zij zich tot den dokter.

„En jij," sprak zij, „geef mij de hand. Aan onze strijd is nu een einde, versta je, een einde. Genter woord is zilver, Genter woord is goud."

De dokter drukte de hand die zij hem toestak; hij vergaf Roosje uit liefde voor Margaretha.

Toen wendde de moeder zich tot haar dochter.

„Ben je nu tevreden over mij?" vroeg zij om haar heel duidelijk te doen verstaan, dat zij slechts uit liefde voor haar toegaf.

„O ja Moeder, o ja..."

Het duurde lang. Toen echter kwam een groote rust, een groote stilte, alsof balsem op hun aller harten werd gegoten. De liefde kwam het huis binnen, de haat verdween.

DE MEULENHOFF-EDITIE

GEEFT EEN GOED BOEK IN EEN GOED KLEED VOOR WEINIG GELD.

In prachtband met goud is de prijs per deel 55 cent hooger.

1. DE POLITIE-SPION. Roman uit den tijd van de Revolutie in Rusland, door Maxim Gorki. 2e druk. . . . . f 0.95

2. SARAH BERNHARDT. Gedenkschriften door haarzelf geschreven. — Jeugd. — Eerste Tooneeljaren. 2e druk. (6e—10e duizendtal) . . . . . f 0.75
Een zeer ter lezing aanbevolen prettig geschreven boek. Deze gedenkschriften zijn als de schrijfster zelf, opgewekt, dartel, geestig, vol leven en beweging. J. H. Rössing in het N. v. d. D.

3. HET HUWELIJK VAN EEFKE BRIËST. Roman door Th. Fontane. 2e druk. (6e—10e duizendtal) . . . . . f 0.75
Effi Briëst is psychologisch stellig zijn beste roman. Het is een verhaal van een huwelijk tusschen een ouderen volkomen gerijpten man en een „blutjunge" vrouw.
Elsevier's Maandschrift.

4. NAPOLEON. Opkomst en grootheid. Met vele illustratiën, door H. P. Geerke. 2e druk. (6e—10e duizendtal) . . f 0.75
Een degelijk, boeiend boek over Napoleon, keurig uitgegeven en rijk geïllustreerd. Utr. Dagblad.

5. WALLY. De Roman van een Kellnerin, door Edward Stilgebauer. 3e druk. (11e—16e duizendtal . . . . . f 0.85
De auteur van „Götz Krafft" geeft hier een eenvoudig en treffend verhaal, onopgesmukt en daardoor overtuigend. Het banale geval is niet banaal of eenzijdig behandeld. Een mooi boek. De Avondpost.

6. DE FRAAIE COMEDIE. Een Haagsch Verhaal, door Henri van Booven. 2e druk. . . . . f 0.95
In dit boek vindt men een prachtige zelfanalyse en een leuke bespotting van burgerlijk Den Haag. G. v. Hulzen.

7. SARAH BERNHARDT. Gedenkschriften door haarzelf geschreven. — Na den Oorlog. — Sarah Bernhardt als „Ster" . . . . . f 0.75
Heel interessant is dit boek. Men kan dankbaar zijn voor deze uitgaaf. Een boek dat er in zal gaan. Het Vaderland.

8. LIEFDE, door Björnstjerne Björnson. Uit het Noorsch door Cl. Bienfait. 2e druk (8e—13e duizendtal) . . . . . f 0.85
Met vreugde hebben wij dit meesterwerk van den eeuwigjeugdigen Noor gelezen, met een blij oog voor het vele zonnige, het fijn typeerende, echt dichterlijke en zacht harmonische in dit verhaal van prachtig en sterk uit Noorschen bodem verrezen menschen. De Hofstad.

9. DE VAL VAN NAPOLEON, door A. Kielland en H. P. Geerke. Geïllustreerd. 2e druk . . . . . f 0.95
Een boeiende beschrijving, met vele illustraties, die zeker met genoegen gelezen zullen worden. Algem. Handelsblad.

10. ALS HET IJZER GESMEED WORDT. Roman door Clara Viebig. 2e druk (6e—10e duizendtal) . . . . . f 0.85
Deze roman is als een monumentaal gebouw, dat door zijn grootsche eenheid imponeert en liefde opwekt tot het waarachtig schoone. Het is wel een zeer bizonder talent, dat zulk een kunstwerk heeft gewrocht. Een bizonder mooi boek. N. Arnh. Courant.

11. RICHARD WAGNER. Zijn leven en werken, door J. Hartog. Rijk geïllustreerd . . . . . f 0.95
Een keurig uitgevoerd prachtwerk, met rijken inhoud, dat zich prettig laat lezen, en velen — ook om den zeer lagen prijs — hoogst welkom zal zijn. De schrijver geeft hier een zuiver onpartijdig oordeel. Een welverdiend succes zal het boek wachten. C. v. d. Linden in de Muziekbode.

12. KIPPEVEER of Het geschaakte Meisje. Roman door Cosinus, 419 bladz. Deel I. 5e druk (25e—30e duizendtal) . f 0.95

13. KIPPEVEER of Het geschaakte Meisje. Roman door Cosinus, 381 bladz. Deel II. 5e druk (25e—30e duizendtal) . f 0.95
Deze beroemd geworden ALLERVERMAKELIJKSTE roman zal ongetwijfeld in den nieuwen vorm weder vele lezers vinden. Aardige illustraties van Raemaekers. N. v. d. Dag.

14. GALERIJ van beroemde Fransche Tooneelspelers. Hun intiem leven anecdotisch beschreven, door J. H. van der Hoeven, met vele illustraties. . . . . f 0.75
Een kostelijke bundel, luchtig geschreven kantteekeningen van meer of minder piquante gedenkschriften. Het is een keurige uitgaaf, ook naar het uiterlijk.
F. Lapidoth in de Nieuwe Courant.

15. MONNA VANNA, door M. Maeterlinck, vertaling van Frans Mijnssen, met 1 portret. 5e druk . . . . . f 0.75
De meesterlijke vertaling van Frans Mijnssen in het nieuwe aantrekkelijke gewaad der bekende Meulenhoff-Editie.
Avondpost.

16. HET HEKSENLIED, door Von Wildenbruch, op maat overgezet voor de muziek van Max Schillings door Fr. Pauwels. . . . . f 0.50
Een handige uitgaaf van het beroemde „Heksenlied" in goede bewerking en in maat overgezet voor muziek van Max Schillings. Utrechtsch Dagblad.

17. EEN VROUWENBIECHT. Oorspronkelijke roman door G. van Hulzen. 2e druk (7e—11e duizendtal) . . . . f 0.85
Het goede in dit boek is de voortreffelijke psychische uitbeelding, en vooral, dat de overgave van deze vrouw vanzelfsprekend is geworden. De Groene Amsterdammer.

18. MARIE ANTOINETTE. — Jeugd. — Eerste jaren der Revolutie, door Cl. Tschudi. Naar de oorspronkelijke Noorsche uitgaaf door J. Clant van der Mijll—Piepers. Met vele illustraties . . . . . f 0.85
Een aanbevelenswaardig boek; levendig is hier de geschiedenis van de ongelukkige koningin beschreven; men leest het boek als een diep tragischen roman. Opr. Haarl. Crt.

19. DRAMATISCHE WERKEN door Björnstjerne Björnson. Naar de oorspr. Noorsche uitgaaf vertaald door Marg. Meijboom. — Drie spelen van recht; De jonggehuwden; Een handschoen; Leonarda . . . . . f 0.85
De bekende, in korten tijd populair geworden Meulenhoff-Editie, brengt een verdienstelijke uitgaaf van Björnson's dramatische werken, waarin de gelijkheid van man en vrouw behandeld wordt wat betreft het peil van zedelijkheid, recht en maatschappelijk optreden. Alg. Bibl.

20. MARIE ANTOINETTE EN DE REVOLUTIE. door Cl. Tschudi. Naar de oorspronkelijke Noorsche uitgaaf door J. Clant v. d. Mijll—Piepers. Met vele illustr. 469 blz. f 0.95
Dit boek toont ons het leven van de arme Koningin op haar lijdenspad naar het treurige einde.
De schokkende gebeurtenissen der Fransche Revolutie met al haar verschrikkingen, ziet men hier levendig, en getrouw aan de historische feiten, weergegeven. Het geheel is in onderhoudenden, boeienden trant verteld.

21. HALFBLOED. Een huwelijk in de tropen. Roman door A. Perrin. Vertaald door D. Jacobson. 2e druk. (7e—12e duizendtal) . . . . . f 0.85
Een goed doorgewerkte roman; de strijd tusschen liefde en bijgeloof van de Indische vrouw is goed weergegeven.
N. v. d. Dag.

22. NA HET DERDE KIND. Roman door H. von Mühlau, vertaald door Anna van Gogh—Kaulbach . . . . . f 0.85
Was het derde kind gewenscht?
Mag men deze vraag zelfs opwerpen?
Ziedaar een stukje sociale quaestie waarover deze roman handelt, en die in den tegenwoordigen tijd aller belangstelling zal wekken.

23. VERLOVING EN HUWELIJK IN VROEGER DAGEN, door Prof. L. Knappert. Rijk geïllustreerd . . . . . f 0.95
Een historisch overzicht met vele bizonderheden over „hoe men elkaar vroeger vond en kreeg". Interessant geïllustr.

24. Uitverkocht

25. OPGANG. De roman van een vrouweleven. Oorspronkelijke roman van Anna van Gogh—Kaulbach. 2e druk. (8e—13e duizendtal) . . . . . f 0.95
Opgang is de roman van een slachtoffer der tweedracht in een huwelijk. Het is de ellende, door dit laatste veroorzaakt, die Anna van Gogh—Kaulbach ons duidelijk voor oogen wil stellen. en ze slaagt daarin volkomen.
De Haagsche Vrouwenkroniek.

26. „DE WAPENS NEER". Roman van Bertha von Suttner. 3e druk in de Meulenhoff-Editie. Deel I. (12e—17e duizendtal der nieuwe uitgave). . . . . f 0.85
Hoe goed heeft deze vrouw opgemerkt; wat heeft zij van veel, dat ons nog altijd met wilde verbazing vervult, de alledaagsche, onschuldig schijnende oorzaken aangetoond.
De Telegraaf.

27. „DE WAPENS NEÊR". Roman van Bertha von Suttner. Deel II . . . . . f 0.85
Dit boek, dat den oorlog van 1866 en 1870 schildert, herleeft thans: Heele citaten waren aan te halen, woordelijk op de toestanden van thans toepasselijk.
Utr. Prov. Sted. Dagblad.

28. HAREM. Schetsen uit het leven van de Turksche vrouw door Demetra Vaka. 2e druk. (7e—11e duizendtal) . f 0.85
De inhoud van dit boek is niet verdicht, hoe onwaarschijnlijk sommige gedeelten ook schijnen. De feiten zijn volkomen naar waarheid verteld.

29. ONS MOOIE NEDERLAND. GELDERLAND I, door D. J. van der Ven. Met 80 kunstplaten naar de natuur. 316 bladz. f 1.10
Wanneer men dit keurige boek opneemt en doorbladert, is de eerste gedachte: prachtig, sympathiek, smaakvol werk. En dan nog geen gulden betalen om dit boek het zijne te mogen noemen..... het lijkt schier ongelooflijk!
Nieuwe Arnh. Courant.

30. HET SCHANDAAL. Roman van G. van Ompteda . f 0.85
Een boeiende roman waarvan in de origineele uitgave in één jaar 45000 ex. verkocht werden.

31. ACHTER DE SCHERMEN. Herinneringen van den Impresario Jos. J. Schürmann . . . . . f 0.75
Een keurige uitgaaf, prettig geschreven. N. Crt.

32. BRAND, door Henrik Ibsen, vertaald door J. Clant van der Mijll-Piepers . . . . . f 0.85
„De Meulenhoff-Editie is door het opnemen van Ibsen's Brand ongetwijfeld wederom een belangrijk deel rijker geworden. De uitvoering is natuurlijk keurig." Avondpost.

33. HET WONDERE LEVEN DER PADDENSTOELEN door D. J. van der Ven, 280 bladzijden, met 80 photografische natuuropnamen. . . . . f 0.95
De bekende Arnhemsche natuurbeschrijver en kenner van het leven van dieren en planten, deed thans in de Meulenhoff-Editie een uitvoerige verhandeling verschijnen over het „Wonderleven der Paddenstoelen" zooals hij het teekenend noemt. Zeer leesbaar geschreven, versierd met vele fotografieën; fraai uitgevoerd en laag van prijs, behoort dit werkje tot de aantrekkelijkheden van de boekenmarkt, welker bekoring niemand ontgaat. Haagsche Post.

34. DE LAATSTE DAGEN VAN POMPEJI door Edw. Bulwer Lytton. 544 bladz.. . . . . f 0.95
In handig formaat en grondig herzien door Mevr. J. P. Wesselink van Rossum, verscheen thans een zevende druk in de bekende Meulenhoff-Editie, goed gedrukt tegen matigen prijs, zoodat ongetwijfeld velen zich zullen verdiepen in de meesterlijke schildering van het Romeinsche leven der eerste eeuw en de verschrikkelijke catastrophe die toen plaats had. Het is en blijft een werk dat aller aanbeveling verdient. Dordr. Courant.

35. DE OORLOG. Geïllustreerde geschiedenis van den wereldoorlog door H. P. Geerke en G. A. Brandts. Deel II f 0.95
Een verbazend aardige uitgave. Wij hebben nu vóór ons liggen twee bandjes en die geven een volledig overzicht van de geweldige gebeurtenissen, zonder een oordeel uit te spreken. Het is een kostbare verzameling van fotografieën, reproducties van aanplakbiljetten en documenten, waarvan thans reeds de origineelen zeldzaam zijn. Wij maken alles nog eens mee, wat wijzelf beleefden of vernamen uit de dagbladen; wij vernemen het in woord en beeld. Wij zelf en vooral onze naneven mogen schrijvers en uitgevers dankbaar zijn voor deze populaire en belangrijke uitgave. Boekenschouw.

36. NAPOLEON EN DE VROUWEN, door H. P. Geerke. Met vele platen en portretten. . . . . f 0.95
De bekende geschiedkundige Dr. H. F. HELMOLT schrijft van de werken over Napoleon van Geerke: „Op populaire „duidelijke wijze wordt hier Napoleon's leven verhaald, „zonder dat de lezer vermoedt, welke grondige studie „hieraan vooraf is gegaan. Geerke verstaat de kunst „boeiend en onderhoudend te schrijven en toch historisch „juist de feiten weer te geven. Een welverdiend succes „zal zeker niet uitblijven."

37. PETRA. Roman door Björnstjerne Björnson. 255 blz. f 0.95
Een treffend boeiend verhaal van een meisje dat door haar bruisende, overmoedige wilskracht haar levensdoel bereikt. De eenvoudige taal van den grooten Noorschen schrijver spreekt direct tot ons gemoed en blijft ons boeien tot aan het eind toe. Algem. Maandel. Bibliogr.

38. DE TORENS ZINGEN! Nederlandsche Torens en hunne Klokkenspelen door D. J. van der Ven. Met 56 afbeeldingen naar fotographische natuuropnamen. 226 blz. . . . f 0.95
Dit deel vormt een der aantrekkelijkste werken uit de serie Foto-uitgaven der Meulenhoff-Editie. De vele pakkende foto's van onze mooie Nederlandsche Torens alléén zijn de prijs van het boek reeds dubbel waard. Doch de hoofdzaak vormt de tekst waarin op onderhoudende prettige wijze door den schrijver over Klokken en Torens verhaald wordt. De Kroniek.

39. JEANNE D'ARC. De Maagd van Orleans, door H. E. Koopmans van Boekeren. 230 bladz., geïllustreerd . . . . f 0.95
Het leven van Jeanne d'Arc wordt in dit boekje zeer boeiend en historisch juist verhaald N. Rott. Crt.

40. BLOEMEN door D. J. v. d. Ven. Met 64 afbeeldingen. 263 bladzijden . . . . . f 0.95
Bij de firma J. M. Meulenhoff is dit mooie boekje verschenen, dat de aandacht verdient van natuurliefhebbers, die in eene plant, eene bloem nog iets anders zien dan een voorwerp van studie. De heer D. J. v. d. Ven geeft hier, bij 65 afbeeldingen naar opnamen door Mevr. M. Buining—Bijl en Jos. Raemaekers, in een aantal zeer aantrekkelijke opstellen, wat bloemen en planten vertellen.

Hij vereenigt ook het nuttige met het aangename, want hij geeft ook tal van aanwijzingen, waarmee ook de tuinman gaarne zal kennismaken. Prov. Gron. Crt.

41. BESCHAVING, door Olga Wohlbrück, 390 bladz. . f 0.95
Op een vraag aan de schrijfster, of de gebeurtenissen in dezen roman waar zijn, ontving de vertaalster het volgende antwoord:
„Deze roman berust op waarheid. Om eenheid in het „verhaal te brengen, heb ik hier en daar gedeelten moeten „bijwerken en verdichten, maar de gebeurtenissen zijn „ontleend aan de werkelijkheid." Olga Wohlbrück.

42. DE AVONTUREN VAN OLIVER TWIST, door Charles Dickens. 580 bladz. . . . . f 0.95
Eindelijk een goede uitgaaf van Dickens in handig formaat. Bovendien wordt deze uitgaaf in geheel nieuwe vertaling gegeven, door Anna van Gogh—Kaulbach, in het Nederlandsch van dezen tijd, hetgeen een groote tegenstelling vormt met de bestaande, verouderde uitgaaf. Algem. Bibliogr.

43. JAN FUSELIER. Schetsen uit het Indische Soldatenleven door M. H. du Croo. 285 bladz. . . . . f 0.75
Dit is een bundel gevoelig geschreven schetsen uit het Indische leven. De schrijver draagt den Indischen soldaat een warm hart toe, en weet op eenvoudigen, sympathieken toon van het Indische soldatenleven in zijn korte, naar het leven geschetste novellen, te verhalen. Handelsblad.

44. KUNSTENAARSLEVEN TE PARIJS, door Henri Morger. 385 bladz. . . . . f 0.95
Een nieuw meesterwerk uit de wereldliteratuur. De schrijver geeft hier een interessant kijkje op het intieme Parijsche kunstenaarsleven. Dordrechtsche Crt.

45. WILDE DIEREN, naar het leven gephotographeerd door Aug. F. W. Vogt, beschreven door Dr. H. W. Heinsius. 250 bladz. . . . . f 0.95
Onze eigen, zeldzaam mooie dierentuin „Artis" in woord en beeld weergegeven, met 65 photograf. natuuropnamen naar het leven der voornaamste wilde dieren.

46/47. DE PICKWICK-CLUB, twee deelen, door Charles Dickens, versierd met origineele teekeningen. Per deel eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
Hier heeft men nu een der meest onvergankelijke boeken uit de geheele wereldliteratuur, vol leven, vol humor en ernst, vol opvoedkundige waarde en daarenboven een echt kunstwerk, typografisch voortreffelijk verzorgd en toch voor een luttel prijsje. Als het debiet van deze boekjes niet reusachtig wordt, mogen we aannemen, dat het volk van Holland geen goede boeken waard is. De Maasbode.

48. BEROEMDE ZANGERESSEN, door J. Hartog. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
Een prachtwerkje met 23 afbeeld. naar photographieën van de meest beroemde zangeressen, waaronder vele

Nederlandsche zangeressen een eerste plaats innemen. Een dergelijk werk hadden we tot nu toe niet in onze literatuur. De groote zangeressen zien wij hier in woord en beeld voor ons, in onderhoudend geschreven levensbeschrijvingen, versierd met meesterlijk uitgevoerde afbeeldingen en portretten. De Groene Amsterdammer

49. DE DROOM. Vervolg van „OPGANG" of de „Roman van een vrouweleven", door Anna van Gogh—Kaulbach. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
Wie „Opgang" gelezen heeft, zal zeer zeker er naar verlangen ook dit boeiende vervolg van dien mooien roman te lezen.

50. WILLEM VAN ORANJE, door H. Laman—Trip de Beaufort 106 bladz. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.85
Dit tooneelspel behandelt het tijdperk van het beleg en ontzet van Leiden; het teekent welk een kracht er uitging van den toen zieken Willem van Oranje. Een mooi, vlot geschreven tooneelspel, dat zeker groote belangstelling zal wekken. Utrechtsch Dagblad.

51. ARON LAGUNA. Tooneelspel in drie bedrijven, door Isr. Querido. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
In den dialoog toont zich hier Querido als gewoonlijk een groot meester. Het mooiste is zeker de scène tusschen Aron en zijn vader in het 18e tooneel van het laatste bedrijf. Dat is aangrijpend. Stemmen des Tijds.

52 en 53. DAVID COPPERFIELD I/II, door Charles Dickens. Vertaling van J. Clant v. d. Mijll—Piepers.
Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
Voor de tallooze liefhebbers van den graag gelezen schrijver zal deze goedkoope, sierlijke uitgave wel zeer welkom zijn. Haagsche Courant.

54. PEER GYNT, door H. Ibsen. Vertaling van J. Clant v. d. Mijll—Piepers . . . . . f 0.95
Men is het er algemeen over eens, dat „Peer Gynt" het werk van den meester is, van onvergankelijke waarde. De Beweging.

55. SAPHO door A. Daudet. Vertaling van A. van Gogh—Kaulbach . . . . . f 0.95.
Met meesterlijke hand teekent Daudet hier het Parijsche leven. Hij voert ons in een wereld van tragiek en menschelijke aandoeningen. Zooals bekend, droeg hij dit boek op aan zijn zoons, wanneer zij twintig jaar zouden zijn. Algem. Maandel. Bibliogr.

56. WILDE EEND, door H. Ibsen. Vertaling van J. Clant v. d. Mijll—Piepers . . . . . f 0.65
Dit symbolische stuk is merkwaardig juist in de karakteristiek, uitermate verdienstelijk in de heel onverwachte tragiek der beslissende momenten. De Tijd.

57. SCHEFFEL, „EKKEHARD" . . . . . f 0.95
Hoevele malen ik dit onvolprezen boek gelezen heb, zou ik niet kunnen zeggen, maar steeds ontdekte ik er meer schoonheden in. Ekkehard is een boek, dat nooit oud wordt. Prof. Dr. L. Knappert.

58. ONS MOOIE NEDERLAND. GELDERLAND II (De Geldersche Achterhoek), door D. J. v. d. Ven. 250 bladz. 62 photogr. natuuropnamen. Eenvoudig gebonden . . . . . f 1.10
Tekst zoowel als illustraties van dit boekje zijn door den schrijver bewonderenswaardig goed verzorgd. Gron. Crt.

59. HENRIETTE, roman door François Coppée. 150 bladz. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.85
Vlot geschreven en met zorg vertaald, leent deze Parijsche roman van jeugdig liefdeleven zich bij uitstek voor verpoozings- en reislectuur. De Controleur.

60. KLEINE EYOLF, tooneelspel in drie bedrijven door Henrik Ibsen. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.65
Een Ibsen-vertaling die hoog gewaardeerd kan worden, in een fraai verzorgde uitgaaf. Dr. W. G. C. Bijvanck.

61. VOGELLEVEN IN NEDERLAND door A. B. Wigman. 250 blz. met 65 prachtafbeeldingen. Eenvoudig gebonden f 1.10
De tekst, boeiend en pakkend geschreven, is van een der eerste vogelkenners in Nederland. De illustraties zijn in één woord onovertrefbaar. Nieuws van den Dag.

62/63. SCHULD EN BOETE, door F. M. Dostojewsky.
Eenvoudig gebonden . p. deel . . . . . f 0.95
Het meesterwerk van Dostojewsky. Zijn beroemdste roman. In elken regel leert men den meester kennen, den grooten schrijver en kenner van de menschelijke ziel.
Prof. Bartels.

64. LIEFDESTRAGEDIE, roman door G. van Hulzen.
Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
Meesterlijk en vol gevoel wordt het leven beschreven van het jonge meisje, dat ten onder gaat in het gewoel van de groote stad. Een mooie roman, een kleine liefdestragedie, van veel liefde en veel lijden.

65. MEVROUW BOVARY, roman door G. Flaubert. 360 blz. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
Deze roman staat bovenaan in de rij van meesterwerken der Wereldliteratuur. Utrechtsch Dagblad.

66. HET DUEL, roman uit het Russische officiersleven door A. Koeprien. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
Aangrijpend is in dezen roman het leven van den Russischen officier beschreven Men ziet hier de Russische toestanden zoo zij zijn, verdorven en ruw. Bredasche Crt.

67. HET VERGAAN DER WERELD door Dr. M. W. Meijer. Rijk geïllustreerd. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.85

68. DE AFSTAMMING VAN DEN MENSCH door Wilhelm Bölsche. Geïll. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.85

69. HEDDA GABLER, door H. Ibsen. Vertaling van J. Clant van der Mijll—Piepers. Eenvoudig gebonden . . . . f 0.65
Deze Nederl. Ibsen-vertaling door Mevr. Clant van der Mijll—Piepers, is in haar geheel een aanwinst voor het Nederlandsche volk en een letterk. arbeid van beteekenis.

70. HANN KLÜTH, roman door George Engel, 322 bladzijden. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
„Hann Klüth" is een roman van opoffering en liefde, van blijde levensopvatting.
Het is een hartverkwikkend, warm gevoeld boek, frisch geschreven, vol blijden geest. Prof. Bartels.

71. DE NEDERLANDSCHE NATIONALE KLEEDER-DRACHTEN door Th. Molkenboer. Met 81 afbeeldingen naar photogr. natuuropnamen. Eenvoudig gebonden. f 1.10

72. LOURDES, roman door Emile Zola. 418 blz. Met inleiding van Is. Querido. Eenvoudig gebonden . . . . . f 1.10
Van de oorspronkelijke uitgave werden meer dan 180.000 exemplaren verkocht.
Deze vertaling onderscheidt zich gunstig van de tot dusver in ons land gedrukte, meestal minderwaardige Zola-overzettingen. Het moeilijk werk werd met zorg verricht door den heer W. J. A. Roldanus Jr., een der beste hedendaagsche vertalers. Het Vaderland.

73. DE VROUW VAN DE ZEE door H. Ibsen. Vertaling van J. Clant van der Mijll—Piepers. Eenv. gebonden . . f 0.65

74. DE ROODE KAMER, roman door A. Strindberg. 375 blz. Eenvoudig gebonden . . . . . f 0.95
Vertaald naar de oorspronkelijke Zweedsche uitgave.
De uitgave van dezen roman had een uitwerking als van een brandklok bij nacht. Iedereen schrok op en voelde dat er iets gebeurd was. Het was een gebeurtenis, de verschijning van dezen Roman, die in al zijn kracht en scherpte fel oplaaide. Knut Hamsun.

75. ROSMERSHOLM door H. Ibsen. Vertaling van J. Clant van der Mijll—Piepers. Eenvoudig gebonden . . . . f 0.65

WAT

ONZE LETTERKUNDIGEN VAN DE MEULENHOFF-EDITIE ZEGGEN

IS. QUERIDO zegt van de Meulenhoff-Editie:
Een alleraardigste uitgaaf, keurig gedrukt in prettig formaat, die heel wat goeds en interessants brengt.

J. REDDINGIUS zegt:
Goed en voortreffelijk, een nieuwe onderneming, die aller steun verdient.

J. H. RÖSSING zegt:
Een aardige, prettige uitgaaf, **goede** boeken, **goed** gedrukt op **goed** papier.

G. VAN HULZEN zegt:
Hoe voortréffelijk zijn al deze goedkoope Meulenhoff-deeltjes naar inhoud en uiterlijk en hoe aardig staan ze in de kamer, met die effen gegreinde roode bandjes, goud gedrukt: ik ben er waarlijk zeer mee ingenomen.

INA BOUDIER—BAKKER zegt:
Een mooie, sympathieke uitgaaf.

HENRI VAN BOOVEN zegt:
Aardige deeltjes, prettig formaat en uitstekend uitgegeven.

ANNA VAN GOGH—KAULBACH zegt:
Een mooie onderneming, het uiterlijk is keurig; met genoegen nam ik kennis van de reeds verschenen deelen.